

บทที่ 2

อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 อัลกุรอานที่กล่าวถึงการบริจาคนะสากะฮะ

จากการศึกษาแหล่งที่มาของอิสลามทั้งสองแหล่ง นั่นคือ อัลกุรอานและอัลหะดีษ ไม่พบหลักฐานใดที่ระบุถึงการอนุมัติและการห้ามการบริจาคนะสากะฮะ อีกทั้งยังไม่พบหลักฐานใด ยืนยันแน่ชัดว่า มุสลิมยุคแรกเคยทำการบริจาคนะสากะฮะเหมือนที่เป็นอยู่ในสมัยปัจจุบัน แต่ได้พบว่า นักนิติศาสตร์อิสลามได้พยายามวางหลักเกณฑ์และทฤษฎีต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขข้อ สับสนที่ไม่มีหลักฐานที่บ่งบอกถึงความชัดเจนแน่ชัดของบทบัญญัติ จึงทำให้บรรดานักวิชาการ อิสลามต่างมีความคิดเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า ในเมื่อวัตถุประสงค์สำคัญของการกำหนดบทบัญญัติ อิสลาม คือ การปกป้องสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติอิสลาม 5 ประการ สำคัญ คือ ศาสนา ชีวิต สติปัญญา วงศ์ตระกูล และทรัพย์สินแล้ว ดังนั้น การบริจาคนะสากะฮะ คือ วิธีการหนึ่งที่จะช่วยปกป้องสิทธิของเพื่อนมนุษย์ให้มีชีวิตรอดได้

ในการวิจัยเรื่อง ทศนคติการบริจาคนะสากะฮะของมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทบทวนอัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียบเรียงเป็นหัวข้อโดยมี สาระสำคัญ ดังนี้

2.1.1 อัลกุรอานที่กล่าวถึงเศาะตะเกาะฮะ (การบริจาคนะสากะฮะ)

เศาะตะเกาะฮะเป็นการทำทาน โดยสมัครใจเพื่อหวังการ โปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ และถือเป็นความดีงามอีกรูปแบบหนึ่งที่ศาสดามุฮัมมัด ﷺ ได้ทำเป็นแบบอย่างให้แก่มนุษยชาติ ซึ่ง ควรกระทำในทุกสภาวะการณ์ การเศาะตะเกาะฮะจะได้รับผลบุญต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าต้องเป็น การบริจาคนะสากะฮะเพื่อขอความโปรดปรานจากพระองค์เท่านั้นมิใช่เพื่อ โอ้อวดหรือหวังความนิยมชมชอบ

ดั่งคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾

(البقرة: 264)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงอย่าให้บรรดาทานของพวกเขาเจ้า ไร้ผลด้วยการลำเลิกและการก่อความเคียดรื้อน เช่นผู้ที่บริจาคทรัพย์ ของเขาเพื่ออวดอ้างผู้คนและทั้งเขาก็ไม่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และวัน ปรโลก ดั่งนั้นอุปมาเขาผู้นั้นดั่งอุปมัยหินเกลี้ยงที่มีฝุ่นจับอยู่บนมันแล้ว มีฝนหนักประสพแก่มัน แล้วได้ทิ้งมันไว้ในสภาพเกลี้ยงพวกเขาไม่ สามารถที่จะได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดจากสิ่งที่ขวนขวายไว้และอัลลอฮ์ ﷻ นั้น จะไม่ทรงแนะนำแก่กลุ่มคนที่ปฏิเสธศรัทธา”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 264)

อิบนุกะษีร ได้อธิบายจากอายะฮ์ข้างต้นว่า อัลลอฮ์ ﷻ สรรเสริญผู้ที่บริจาคทรัพย์สิน ในแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ โดยที่เขาไม่หวังผลตอบแทนจากที่เขาได้บริจาคไป และเขาจะได้รับ ผลตอบแทนเป็นเท่าทวีคูณ (Ibn Kathir, 1997 : 1/393)

อายะฮ์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงว่า การบริจาคจะถูกตอบรับ ได้นั้นต้องเจตนาเพื่อ อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่ง หากแต่การบริจาคที่สูญเปล่าและไม่ได้รับประโยชน์ใดๆเลย เช่น การบริจาคสิ่งที่จะหะรอม (ต้องห้าม) และภรรยาได้เอาทรัพย์สินของสามีไปบริจาค โดยที่สามีไม่ รับรู้ หรือไม่อนุญาต ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไร้ผล

และคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่กล่าวถึงความประเสริฐของการบริจาคทานใน
แนวทางของพระองค์ ว่า

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ
سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنبَلَةٍ مِئَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

(البقرة : 261)

ความว่า “อุปมาบรรดาผู้บริจาคทรัพย์ของพวกเขาในหน
ทางของอัลลอฮ์ ﷻ นั้น ดังอุปมาเมล็ดพืชเมล็ดหนึ่งที่
งอกขึ้นเป็นเจ็ดรวง ซึ่งแต่ละรวงนั้นมีร้อยเมล็ด และ
พระองค์นั้นจะทรงเพิ่มพูนแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์
และพระองค์นั้นผู้ทรงกว้างขวาง ผู้ทรงรอบรู้”

(อัลบะเกาะเราะฮ:261)

อิบนุกะษีร์ ได้อธิบายจากอายะฮ์ข้างต้นว่าอัลลอฮ์ ﷻ อุปมาผู้ที่บริจาคทรัพย์สิน
เพื่อหนทางของพระองค์ว่าเขาจะได้รับผลตอบแทนตั้งแต่ 10 จนถึง 700 เท่า (Ibn Kathir,
1997 : 1/391)

จากอายะฮ์ข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ชี้แจงถึงการใช้จ่ายทรัพย์สินตามแนวทางของ
พระองค์ โดยมีเจตนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อเชิดชูไว้ซึ่งศาสนาแล้ว ย่อมได้รับผลตอบแทน
จากอัลลอฮ์ ﷻ หลายทวีคูณ ประดุจดังผู้ที่ปลูกเมล็ดข้าว ซึ่งมันจะผลิออกมาเป็นเจ็ดรวง แต่ละรวงมี
เป็นร้อยเมล็ด และการทำความดีก็เช่นเดียวกัน การทำความดีหนึ่งความดีอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงตอบ
แทนผลบุญแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์อย่างมากมายเท่าทวีคูณที่มีอาจประมาณค่าได้

การบริจาคที่ประเสริฐที่สุด คือ การบริจาคอย่างลับๆ และบริจาคในสิ่งที่ตนรัก
 ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอาน ว่า

﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ
 اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

(آل عمران : 92)

ความว่า “พวกเจ้าจะไม่ได้คุณธรรมเลย จนกว่าพวกเจ้า
 จะบริจาคจากสิ่งที่พวกเจ้าชอบ และสิ่งที่พวกเจ้าบริจาค
 ไปแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรู้ในสิ่งนั้นดี”

(อาลิอิมรอน: 92)

อิบนุกะษีรได้อธิบายว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้เข้าไปในมัสยิดและท่านได้ดื่มน้ำ
 สะอาดโดยท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าว ความว่า “พวกท่านจงบริจาคให้กับคนใกล้ชิด” และอนูฏอล
 หะซุ¹ ตอบว่า ฉันได้ปฏิบัติแล้วโอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ และฉันจึงได้บริจาคให้กับคนใกล้ชิด (Ibn
 Kathir, 1997: 1/ 467)

จากอายะฮ์ข้างต้น พระองค์ได้ชี้แจงถึงการลักษณะสิ่งที่จะบริจาค้นั้นต้องเป็นสิ่งที่
 ตนชอบ ไม่ใช่เป็นการบริจาคในสิ่งที่ตนไม่ชอบ และผู้บริจาคต้องมีคุณธรรมโดยต้องไม่กล่าวใน
 ลักษณะการทวงบุญคุณหรือถากถางผู้รับบริจาค จนเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เมื่อเขาบริจาคด้วย
 ความบริสุทธิ์ใจ เขาก็ได้รับผลบุญจากอัลลอฮ์ ﷻ อย่างแน่นอน

ดังนั้น การเสียดสละทรัพย์สินหรือการใช้จ่ายทรัพย์สินในแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ
 เป็นรูปแบบการทำดีของอิสลาม ชนชาติใดก็ตามที่มีความตระหนี่ไม่ยอมใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อ
 ประโยชน์ส่วนรวม แน่แน่นอนชนชาตินั้นจะประสบความต่ำต้อยไร้ศักดิ์ศรีอย่างมีอาจที่จะหลีกเลี่ยง
 ได้ ยิ่งไปกว่านั้น หากเพื่อนมนุษย์ประสบกับความทุกข์ทรมานหรือขัดสนจำเป็นต้องดูแล หรือให้
 การช่วยเหลือเพื่อรอดพ้นจากความเจ็บปวด

¹ ฎ็อลหะซุ เป็น อุบัยดิลลาฮุ เป็น อูสมาน อัล-กุเราะซีย์ อัลดัยมียฺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ 36 เดือนมุมาคัลอาคิร ขณะที่ยังอายุได้ 64 ปี

2.1.2 อัลกุรอานที่กล่าวถึงโลหิต

หากพิจารณาในร่างกายของมนุษย์จะเห็นความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ ในการสร้างอวัยวะต่างๆ โดยเฉพาะโลหิตมีข้อคิดหลายประการ เช่น โลหิตเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเองไม่ได้ ทั้งที่โลหิตมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ โดยมนุษย์มีความจำเป็นต้องใช้โลหิตที่เกิดจากกระบวนการสร้างของอัลลอฮ์ ﷻ และโลหิตในร่างกายมนุษย์ได้มาจากการรับประทานอาหารและน้ำ แต่โลหิตที่อยู่ในร่างกายกลับมีหลายหมู่โลหิตที่มีความแตกต่างกัน และมนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาโดยเริ่มต้นจากการเป็นก้อนโลหิต หลังจากนั้นจึงกลายเป็นก้อนเนื้อ นี่คือความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์ทรงให้กับมนุษย์

โลหิตถือว่าสิ่งทีหะรอม(ต้องห้าม)ในการรับประทาน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً
أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فَسَقًا أَهْلًا لغيرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ
اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(الأنعام : 145)

ความว่า “มุฮัมมัด ท่านจงประกาศออกไปว่า ในบทบัญญัติที่ประทานลงมาให้ฉันนั้น ฉันไม่พบว่าจะมีสิ่งใดห้ามกิน นอกจากบทบัญญัติที่ว่า ห้ามกินซากสัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลพุ่งออกมา เนื้อสุกร เพราะมันเป็นสิ่งสกปรก หรือเป็นสิ่งผิดบัญญัติที่ไปกล่าวนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ สำหรับผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันมิได้มีเจตนาจะฝ่าฝืน แท้จริงพระเจ้าของท่านเป็นผู้ทรงอภัย ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลอันอาม : 145)

อิบนุกะษีร¹ ได้อธิบายจากอายะฮ์ข้างต้นว่า บรรดาอุละมาอ์มีความเห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่ ถูกห้ามในอายะฮ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ กำหนดให้ประทานลงมา นั่นคือ ซากสัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลพุ่งออกมา เนื้อสุกร และสิ่งที่กล่าวนามอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ นอกจากนี้สิ่งดังกล่าวนี้ เป็นที่อภัย อายะฮ์นี้เป็นการโต้แย้งบรรดามุชริกีน² ที่ห้ามและอนุญาตสิ่งต่างๆ ด้วยความคิดของพวกเขา (Ibn Kathir, 1997: 2/ 235)

คำว่า **دَّمَ مَسْفُوحًا** อ่านว่า (ดะ มัน มัสฟูฮัน) ที่แปลว่า “โลหิตที่ไหลพุ่งออกมา” ใน อายะฮ์นี้ หมายถึงโลหิตที่ไหลออกมาในปริมาณมาก ซึ่งมีบัญญัติ ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่อิสลามห้ามรับประทานและมีการซื้อ-ขาย
2. เป็นนะญิสที่สกปรก ต้องมีการชำระล้าง หากมีการเปราะเปื้อน เช่น โลหิต

จากการเชือดสัตว์ เลือดที่ไหลออกจากบาดแผลฉกรรจ์ โลหิตประจำเดือน โลหิตจากการคลอดบุตร เป็นต้น สำหรับกรณีโลหิตที่ไหลซึม หรือหยดเพียงเล็กน้อย ไม่ถือว่าเป็นนะญิส เช่น โลหิตจากสัตว์ เล็กๆ จำพวกงูหรือแมลงต่างๆ และโลหิตที่หยดหรือซึมออกมาจากเนื้อสด

ดังนั้น ศาสนาอิสลามไม่อนุมัติรับประทาน โลหิต เนื่องจากเป็นสิ่งที่สกปรก หากมีการเปราะเปื้อนบริเวณเสื้อผ้าต้องทำความสะอาดเสียก่อนที่จะทำการปฏิบัติศาสนกิจ หากไม่เช่นนั้นศาสนิกนั้นจะถือว่าใช้ไม่ได้ตามหลักการอิสลาม หากแต่ในปริมาณที่เล็กน้อยก็ถือว่าเป็น ที่อนุโลมได้

2.2 อัลหะดีษที่กล่าวถึงการบริจาคโลหิต

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคโลหิต พบว่าในอัลหะดีษมีได้ กล่าวถึงการบริจาคโลหิตโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน อาทิ เสาะตะเกาะฮ์ (การบริจาคทาน) ดังนี้

2.2.1 อัลหะดีษที่กล่าวถึงการบริจาคทาน

การบริจาคทานมีการกล่าวถึงในหะดีษมากมาย ผู้วิจัยขอหยิบยกหะดีษบางส่วน เท่านั้น ท่านเราะฮ์สูล³ ﷺ ได้ว่ากันว่า

¹บรรดาผู้สัจการะเจี๊วและเป็นผู้ที่แข็งข้อในการปฏิบัติกับสิ่งที่ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้เชิญชวน

²บุคคลที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงคัดเลือกมายังโลกมนุษย์เพื่อประกาศจักรวรรดของพระองค์พร้อมกับกัมภีร์อันบริสุทธิ์ที่เรียกว่าอัลกุรอาน และเป็นต้นแบบในการปฏิบัติคนในทุกด้าน โดยได้รวบรวมทุกอิริยาบถของท่านที่เรียกว่าอัลหะดีษ (Ibn Taimiyah , 1405: 13/201)

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ قَالَ : ((اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ
بَشِقُّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ))

(البخاري، 2000 : 6563)

ความว่า “จงเกรงกลัวไฟนรก ถึงแม้ว่าด้วยการบริจาคเพียง
ซีกหนึ่งของผลอินทผลัม และใครที่ไม่มีความสามารถก็จง
พูดจาสุภาพ(ก็ถือว่าเป็นการบริจาคทานแล้ว)”

(al-Bukhariy, 2000 : 6563)

2.2.2 อัลหะดีษที่กล่าวถึงโลหิต

โลหิตได้ถูกกล่าวในอัลหะดีษไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นโลหิตที่พุ่งออกมา เช่น
โลหิตของสัตว์ที่ถูกเชือดหรือโลหิตประจำเดือนของสตรี แต่อนุโลมให้สำหรับโลหิตเล็กน้อยส่วน
หนึ่งจากอัลหะดีษที่กล่าวถึงโลหิต

อัลหะซัน⁴ ได้กล่าวว่า “บรรดามุสลิมยังคงปฏิบัติละหมาดโดยที่พวกเขามีบาดแผล
อยู่” (al-Bukhariy, 2000 : 3/215)

อบูสุรอยเราะฮ์⁵ มีความเห็นว่า ในขณะที่ละหมาดนั้น ถ้ามีเลือดไหลหนึ่งหยด
หรือสองหยดไม่เป็นไร ส่วนเลือดของตัวหมัดหรือฝิ่นนั้นเป็นที่อนุโลมให้เช่นกันตามหลักฐานนี้
(Saiyid Sabiq, 1995 : 1/15)

และหะดีษที่ท่านเราะฮ์ลุล⁶ ได้กล่าวถึงการห้ามโลหิตและได้ยกเว้นเฉพาะโลหิต
บางประเภท ดังหลักฐาน จากการรายงานของอิบนุ อุมร์⁷ ว่า ท่านเราะฮ์ลุล⁶ ได้ว่ากันว่า

((أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَانِ وَدَمَانِ، فَأَمَّا الْمَيْتَانِ: فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ، وَأَمَّا الدَّمَانِ: فَالْكَبِدُ
وَالطَّحَالُ))

(أحمد، 1987 : 5723)

⁴ อัลหะซัน มีชื่อจริงว่า อบู ซาอิด อัล ฮาซัน เป็น ชาฮิร อัล บัศรี ท่านเสียชีวิตด้วยอายุ 90 ปี ที่เมืองบักเราะฮ์ในปีที่ 110 ฮ (al- ghasali)

⁵ ท่านอบูสุรอยเราะฮ์ มีชื่อจริงว่า อับดุลเราะฮ์มาน อิบดุลคอรี อัลเดฮาซี ท่านได้รับฉายานามจากท่านเราะฮ์ลุล⁶ ว่า
อบูสุรอยเราะฮ์ เนื่องจากว่าท่านได้เห็นอบูสุรอยเราะฮ์อุ้มลูกแมวตัวหนึ่ง ท่านมาจากตระกูลเคาะ อิบนุ อัดนัน จากเผ่าอัลอัซด์
(มุนัร มุหะหมัด)

ความว่า “ได้อูมัตแก่พวกเราสัตว์ที่ตายเองสองชนิดและเลือดสองชนิด สัตว์ที่ตายเองสองชนิดนั้นคือ ปลาและตักแตน ส่วนเลือดสองชนิดนั้นคือ ตับและม้าม”⁶

(Ahmad , 1987 :5723)

จากหะดีษข้างต้น สิ่งสองประเภทที่ต้องห้ามในการรับประทาน คือ สัตว์ที่ตายเอง และเลือดที่ไหลออก นอกจากสองประเภทที่ปรากฏในหะดีษนี้ถือว่าอนุญาตให้รับประทานจากซากสัตว์ นั้นคือ ปลาและตักแตน ส่วนเลือดสองชนิดนั้นคือ ตับและม้าม

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคนโลหิต

โลหิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบไหลเวียนโลหิตของสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์และสัตว์ ซึ่งทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเซลล์ในร่างกาย ทำให้เซลล์สามารถดำรงชีพ และทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลทำให้ร่างกายของสิ่งมีชีวิตนั้นสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ (วิน เขษมศรี ,ม.ป.ป.: 1) โดยมีอวัยวะที่สำคัญนั้นคือ หัวใจทำหน้าที่ในการสูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงทุกส่วนของร่างกาย โลหิตที่ใช้แล้วจะไหลไปยังปอด เพื่อฟอกให้สะอาด แล้วกลับไปยังหัวใจเพื่อให้หัวใจสูบฉีดไปเลี้ยงร่างกายใหม่ (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ฯ เล่ม 8, 2526 : 207)

มนุษย์และสัตว์ดำรงชีวิตอยู่ได้จำเป็นต้องใช้โลหิต ปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดสามารถคิดค้น หรือประดิษฐ์สิ่งใดมาใช้แทนได้ จึงทำให้ต้องมีการใช้โลหิตมนุษย์ด้วยการรับบริจาคเพื่อช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าจะเปรียบคนจุดไม่ขีดไฟ คือ ผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาคโลหิตในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งยังไม่ถึงคราวจะต้องเสียชีวิต หวังว่าเขาได้หายจากอาการเจ็บป่วย แล้วมีชีวิตกลับไป เป็นความอบอุ่นและความหวังของครอบครัวต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นทานบารมีสูงสุด (คลังเลือดกลาง คณะแพทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

⁶ อัลอัลบานีย์ระบุว่า เป็นหะดีษเศาะหีหฺ (al-Albaniy , 1985 : 210)

2.3.1 องค์ประกอบของโลหิต

โลหิตจัดเป็นเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน (Connective tissue) ชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเป็นของเหลวไหลเวียนอยู่ในหลอดเลือด ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นน้ำเลือดที่เรียกว่า พลาสมา (Plasma) เป็นของเหลวที่เป็นตัวกลางให้เม็ดเลือดแขวนตัวลอยอยู่ คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 55 เปอร์เซ็นต์ของเลือด ส่วนที่เป็นเม็ดเลือด (Corpuscles หรือ formed elements) คือ ส่วนที่เป็นตัวเซลล์แขวนลอยไหลเวียนในหลอดเลือดทั่วร่างกาย ได้แก่ เม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาวและเกล็ดเลือด คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ของเลือด (วิน เขษมศรี, ม.ป.ป. : 3-4)

ก. พลาสมา (Plasma) หมายถึง น้ำเลือดที่แยกเอาส่วนของเม็ดเลือดออกไปแล้ว มีลักษณะเป็นของเหลวสีเหลืองใส ซึ่งมีสารต่างๆละลายอยู่ ได้แก่ โปรตีนชนิดต่างๆรวมถึงปัจจัยในการแข็งตัวของเลือด คาร์โบไฮเดรต ไขมัน วิตามิน เกลือแร่ต่างๆ (อิเล็กโทรไลต์) ฮอร์โมนและสารอื่นๆ ส่วนประกอบของพลาสมา ได้แก่ น้ำประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ โปรตีนชนิดต่างๆ 7 เปอร์เซ็นต์ เช่น อัลบูมิน โกลบูลิน และไฟบริโนเจน และอีก 3 เปอร์เซ็นต์ เป็นส่วนของแก๊สที่ละลายอยู่ในน้ำเลือด พลาสมามีคุณสมบัติทางกายภาพที่สำคัญทางสรีรวิทยา โดยอัลบูมินและโกลบูลินเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความดันออสโมติก (Colloid osmotic pressure) ในการรักษาสมดุลของน้ำในร่างกาย โกลบูลินซึ่งมีอยู่ในรูปของแอลฟา บีตา และแกมมา เกี่ยวข้องกับการสร้างแอนติบอดี ฮอร์โมนและเอนไซม์ชนิดต่างๆ ไฟบริโนเจนช่วยในการแข็งตัวของเลือด โปรตีนทั้งหมดในพลาสมาทำหน้าที่เป็นบัฟเฟอร์ช่วยควบคุมระดับความเป็นกรด-เบส และทำให้เกิดความหนืดของเลือด

โลหิตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อร่างกาย ผู้บาดเจ็บที่เสียโลหิตมากอาจถึงแก่ชีวิตได้ การช่วยเหลือผู้เสียโลหิตมากทำได้โดยใช้โลหิตชนิดเดียวกันของบุคคลอื่นเพิ่มเข้าไปในร่างกายของผู้บาดเจ็บ เพื่อให้ทดแทนโลหิตที่เสียไป (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ฯ เล่ม 8, ม.ป.ป. : 208) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ชนิดของหมู่โลหิต ผู้ให้โลหิต และผู้รับโลหิต

หมู่โลหิต	แอนติเจนเชื้อหุ้ม เซลล์เม็ดโลหิต	แอนติบอดี ในน้ำโลหิต	ให้โลหิต แก่	รับโลหิตจาก
A	A	Anti- B	A , AB	A , O
B	B	Anti-A	B , AB	B , O
AB	AB	ไม่มี	AB	A , B ,AB ,O
O	ไม่มี	Anti -A และ Anti- B	A , B, AB O	O

ที่มา : แนวทางการใช้ส่วนประกอบของเลือด โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชนิดของหมู่โลหิต ผู้ให้โลหิต ผู้รับโลหิต ต้องมีความสอดคล้องตามทฤษฎีที่ทางการแพทย์ได้กำหนดขึ้น กล่าวคือ หากผู้นั้นมีหมู่โลหิต A สามารถที่จะให้โลหิตแก่ผู้ที่มีหมู่โลหิต A และ AB โดยที่รับโลหิตจากผู้ที่มีหมู่โลหิต A และ O หรือหากผู้นั้นมีหมู่โลหิต B สามารถที่จะให้โลหิตแก่ผู้ที่มีหมู่โลหิต B และ AB โดยที่รับโลหิตจากผู้ที่มีหมู่โลหิต B และ O หรือ หากผู้นั้นมีหมู่โลหิต AB สามารถที่จะให้โลหิตแก่ผู้ที่มีหมู่โลหิต AB โดยที่รับโลหิตจากผู้ที่มีหมู่โลหิต A B AB และ O หรือหากผู้นั้นมีหมู่โลหิต O สามารถที่จะให้โลหิตแก่ผู้ที่มีหมู่โลหิต A B AB และ O โดยที่รับโลหิตจากผู้ที่มีหมู่โลหิต O ได้เท่านั้น ซึ่งหากชนิดของหมู่โลหิต ของผู้ให้โลหิตและผู้รับโลหิตต่างกันซึ่งไม่ตรงกันตามทฤษฎีข้างต้นถือว่าโลหิตนั้นก็เป็อันไร้ผลไม่สามารถที่จะช่วยเหลือให้ผู้ป่วยรอดพ้นจากการเสียชีวิตได้

โลหิตเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายในระบบไหลเวียน มีหน้าที่ลำเลียงอาหาร ออกซิเจน และสารอื่นๆ ไปยังอวัยวะต่างๆของร่างกาย นอกจากนี้ยังลำเลียงของเสีย เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ มาขังปอดเพื่อขับออกจากร่างกาย (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ๗ เล่ม 8, 2526 : 209)

ข. เม็ดโลหิต

อวัยวะในร่างกายมนุษย์ที่มีหน้าที่สร้างเม็ดโลหิต คือ ไชกระดูก เม็ดโลหิตที่สร้างจากไขกระดูก มี 3 ชนิดคือ เม็ดโลหิตแดง เม็ดโลหิตขาว และเกล็ดโลหิต เม็ดโลหิตทั้ง 3 ชนิด มีการเจริญเติบโตจากเซลล์อ่อนไปเป็นเซลล์ที่เติบโตเต็มที่ และหลุดจากไขกระดูกเข้าไปในกระแสโลหิตเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน ดังนี้ (คลังเลือดกลาง คณะแพทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

เม็ดโลหิตที่อยู่ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์มีอยู่ด้วยกัน 3 ชนิด ซึ่งทุกชนิดล้วนมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป คือ

1. เม็ดโลหิตแดง
2. เม็ดโลหิตขาว
3. เกล็ดโลหิต

2.3.1.1 เม็ดโลหิตแดง

ร่างกายมีเม็ดโลหิตแดงอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ในร่างกายของผู้ใหญ่จะมีเม็ดโลหิตแดงอยู่ถึง 25 ล้านล้านเซลล์ เม็ดโลหิตแดงจะอยู่ในกระแสโลหิตได้นานประมาณ 120 วัน หลังจากนั้นก็จะถูกทำลายไปในตับและม้าม เมื่อเม็ดโลหิตแดงเก่าถูกทำลายไป ไชกระดูกก็จะสร้างเม็ดโลหิตแดงขึ้นมาแทนที่ โดยเม็ดโลหิตแดงมีลักษณะเป็นสีแดง เพราะมีส่วนประกอบสำคัญ คือ ฮีโมโกลบิน สารนี้เป็นสารประกอบของโปรตีนกับเหล็ก ฮีโมโกลบินจะมีสีแดงสด เมื่อมีออกซิเจนอยู่ด้วยจะเปลี่ยนเป็นสีแดงแกมม่วง เมื่อได้ปล่อยออกซิเจนให้แก่เซลล์ต่างๆ ของร่างกาย แล้วจะรับเอาคาร์บอนไดออกไซด์จากเนื้อเยื่อและอวัยวะต่างๆ กลับไปยังปอด (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ๗ เล่ม 8, 2526 : 210)

เม็ดโลหิตแดงเม็ดเลือดแดงมีรูปร่างกลมแบน ไม่มีนิวเคลียส ตรงกลางบุ๋ม มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7-8 ไมโครเมตร (คลังเลือดกลาง คณะแพทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

2.3.1.2 เม็ดโลหิตขาว

เม็ดโลหิตขาวมีขนาดใหญ่กว่าเม็ดโลหิตแดง แต่มีจำนวนน้อยกว่าถึงประมาณ 500 เท่า เม็ดโลหิตขาว มีหลายชนิด คือ ลิมโฟไซต์ โมโนไซต์ อีโอซิโนฟิล เบโซฟิล และนิวโตรฟิล หน้าที่สำคัญของเม็ดโลหิตขาว คือ กำจัดแบคทีเรีย โดยเม็ดโลหิตขาวจะเคลื่อนที่ออกจากกระแสโลหิตเข้าไปหาแบคทีเรียและกลืนกินเสีย (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ๗ เล่ม 8, 2526 : 212)

2.3.1.3 เกล็ดโลหิต

เกล็ดโลหิตมีหน้าที่สำคัญในการห้ามโลหิต โดยจะรวมตัวเป็นก้อนแข็ง อุดตรงบริเวณที่หลอดเลือดถูกตัดหรือฉีกขาด ทำให้เลือดหยุดไหล นอกจากนั้นยังสามารถจับเชื้อโรคขนาดเล็กมาก เช่น ไวรัส ได้ด้วย เกล็ดโลหิตจึงเป็นส่วนหนึ่งของโลหิตที่ช่วยต่อต้านเชื้อโรค (สารานุกรมสำหรับเยาวชน ๗ เล่ม 8, 2526 : 212)

2.3.2 ลักษณะทางกายภาพของเลือด (Physical characteristics of blood)

ความหนืด (Viscosity)	4.5-5.5 (เมื่อเปรียบเทียบกับน้ำ)
อุณหภูมิ	37-38 องศาเซลเซียส
ความเป็นกรด-เบส (pH)	7.35-7.45
องค์ประกอบของเกลือโซเดียมคลอไรด์ (Salinity)	0.9 เปอร์เซ็นต์
น้ำหนัก	8% ของน้ำหนักร่างกาย
ปริมาตร :	เพศหญิง 5-6 ลิตร
	เพศชาย 4-5 ลิตร (วิน เขยชมศรี, ม.ป.ป. : 3)

2.3.3 หน้าที่ของโลหิต (Function of blood)

โลหิต เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในร่างกายมนุษย์และสัตว์ โดยสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต จำเป็นต้องมีโลหิตในร่างกาย โดยโลหิตมีหน้าที่หลักที่สำคัญ (วิน เขยชมศรี, ม.ป.ป. : 1-3) ดังนี้

1. การขนส่ง (Transportation)
2. การควบคุม (Regulation)
3. การป้องกัน (Protection)

2.3.3.1 การขนส่ง (Transportation)

ก. การขนส่งสารอาหาร (Nutrient Transportation) เลือดมีหน้าที่ขนส่งอาหารหรือผลิตภัณฑ์ของสารอาหารต่างๆที่ได้จากการย่อยในระบบทางเดินอาหาร คูดซึมเข้าสู่เส้นเลือดฝอยแล้วขนส่งไปสู่เนื้อเยื่อต่างๆทั่วร่างกาย

ข. การขนส่งแก๊ส (Gaseous Transportation) โดยฮีโมโกลบิน ซึ่งเป็นโปรตีนที่อยู่ในเม็ดเลือดแดง และมีคุณสมบัติในการจับกับออกซิเจนเป็นออกซิฮีโมโกลบิน (Oxyhemoglobin) โดยเฉพาะที่ปอด เพื่อนำออกซิเจนไปให้เนื้อเยื่อต่างๆนำไปใช้ในปฏิกิริยาทางเคมี ขณะเดียวกันเนื้อเยื่อเหล่านี้จะมีการผลิตคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งจะถูกนำไปขับออกจากร่างกายต่อที่ปอด

ค. การขนส่งของเสีย (Waste Product Transportation) ของเสียที่ได้จากขบวนการเมแทบอลิซึม ในเนื้อเยื่อต่างๆของร่างกาย เช่น ยูเรีย กรดยูริก ครีเอตินิน เป็นต้น และพวกแร่ธาตุต่างๆ จะถูกขนส่งออกจากเนื้อเยื่อไปขับที่ไต ผิวหนังและอวัยวะต่างๆอื่นๆ เพื่อกำจัดออกจากร่างกาย

ง. การขนส่งฮอร์โมน (Hormone Transportation) ฮอร์โมนต่างๆที่ผลิตได้จากต่อมไร้ท่อ (Endocrine Gland) จะถูกขนส่งไปยังเนื้อเยื่อหรืออวัยวะเป้าหมาย (Target Organ)

2.3.3.2 การควบคุม (Regulation)

ก. การควบคุมความเป็นกรด-เบสของร่างกาย (Regulation of Body PH) ขบวนการเมแทบอลิซึมและปฏิกิริยาทางชีวเคมีต่างๆที่เกิดขึ้นในร่างกาย รวมถึงการเผาผลาญอาหารหรือผลจากการได้รับยาหรือสารเคมีต่างๆเข้าไป จะมีผลทำให้ความเป็นกรด-เบสของร่างกายเปลี่ยนแปลง เช่น การเกิดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ กรดแลคติก เป็นต้น โดยเลือดจะทำหน้าที่เป็นบัฟเฟอร์ช่วยรักษาระดับความเป็นกรด-เบส ในร่างกายให้คงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

ข. การควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย (Regulation of Body Temperature) เลือดควบคุมอุณหภูมิหรือความร้อนภายในร่างกาย โดยกระจายความร้อนและขับเหงื่อ

ค. การควบคุมน้ำในร่างกาย (Regulation of Water Balance) เลือดทำหน้าที่รักษาสมดุลของเหลวในกระแสเลือดกับของเหลวในเนื้อเยื่อ โดยการแลกเปลี่ยนของน้ำ

2.3.3.3 การป้องกัน (Protection)

ก. การป้องกันการสูญเสียเลือด (Protection of Blood Loss) เมื่อเกิดบาดแผลขึ้นกับร่างกายไม่ว่าจะเป็นที่ผิวหนังหรืออวัยวะภายในของร่างกาย เลือดจะมีกลไกการห้ามเลือดโดยอาศัยปัจจัยในการแข็งตัวของเลือดรวมถึงเกล็ดเลือดช่วยเกิดการอุดปิดบาดแผล

ข. การป้องกันสิ่งแปลกปลอม (Protection of Foreign Body) เลือดป้องกันสิ่งแปลกปลอม เช่น เชื้อโรค ตลอดจนสารพิษที่เข้าสู่ร่างกาย โดยอาศัยกลไกการทำงานของเม็ดเลือดขาว เกล็ดเลือด และแอนติบอดี (Antibodies) ที่ไหลเวียนในกระแสเลือด

2.3.4 ประโยชน์และความสำคัญของโลหิตต่อชีวิตมนุษย์

โลหิตและส่วนประกอบต่างๆของโลหิตมีหน้าที่เฉพาะตัว เมื่อผู้ป่วยเสียโลหิตหรือขาดส่วนใดส่วนหนึ่งของโลหิตจนทำให้เกิดอาการผิดปกติขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องให้โลหิตหรือส่วนประกอบของโลหิตส่วนที่ขาดนั้นทดแทนให้เพียงพอ ปัจจุบันยังไม่มีโรงงานผลิตโลหิตหรือส่วนประกอบของโลหิต ด้วยโลหิตมีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำหน้าที่ในการหายใจ โดยนำออกซิเจนจากปอดไปสู่เนื้อเยื่อของอวัยวะต่างๆของร่างกายและนำคาร์บอนไดออกไซด์จากเนื้อเยื่อของอวัยวะต่างๆทั่วร่างกายมาพอกที่ปอด
2. ทำหน้าที่ลำเลียง เช่น นำอาหารที่ดูดซึมจากลำไส้ สอร์โมน วิตามิน เกล็ด และของเสีย (จากการเผาไหม้) ไปสู่อวัยวะต่างๆของร่างกาย
3. รักษาอุณหภูมิ และดุลความเป็นกรดด่างของร่างกาย
4. รักษาระดับอุณหภูมิของร่างกาย โดยการกระจายความร้อน
5. เม็ดโลหิตขาวและเม็ดโลหิตทำหน้าที่ต่อต้านการติดเชื้อ
6. ปัจจัยต่างๆของการแข็งตัวของโลหิตและเกล็ดโลหิตมีหน้าที่เกี่ยวกับการห้ามเลือดโดยตรง (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2526 : 220)

2.3.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริจาคโลหิต

2.3.5.1 ความรู้เกี่ยวกับการบริจาคโลหิต

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย (2550: 3) ได้ให้ความหมายการบริจาคโลหิต คือ การสละโลหิตที่ร่างกายยังไม่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้กับผู้ป่วย การเอาโลหิตออกจากร่างกาย ทำโดยการเจาะออกทางเส้นโลหิตดำบริเวณข้อพับแขน แล้วเก็บโลหิตในถุงบรรจุโลหิต (Blood Bag) ปริมาณตั้งแต่ 350 – 450 มิลลิลิตรหรือประมาณร้อยละ 10 – 12 ของปริมาณโลหิตในร่างกาย ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของผู้บริจาคโลหิต (โลหิต 1 ยูนิตมีโลหิตประมาณ 350 – 450 มิลลิลิตรหรือซี.ซี) ซึ่งการบริจาคโลหิตในปริมาณดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริจาค การบริจาคโลหิตสามารถบริจาคได้ทุก 3 เดือน (ปีละ 4 ครั้ง) เพราะเมื่อบริจาคโลหิตออกไปไขกระดูกจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเม็ดโลหิตขึ้นมาทดแทนให้มีปริมาณโลหิตในร่างกายเท่าเดิม แต่ถ้าไม่ได้บริจาคโลหิตร่างกายจะจับเม็ดโลหิตที่สลายตัวออกมาทางปัสสาวะหรืออุจจาระ

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย (2550: 3) ได้กล่าวว่าโลหิตที่ได้รับบริจาคจะถูกนำไปแยกออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. เม็ดโลหิตแดงถูกนำไปใช้ทดแทนโลหิตที่สูญเสียไปในภาวะต่างๆ เช่น อุบัติเหตุ การผ่าตัดใหญ่ โรคโลหิตจาง (ธาลัสซีเมีย) เป็นต้น เมื่อเก็บเม็ดโลหิตแดงในถุงบรรจุโลหิตจะมีอายุ 21 – 42 วันแล้วแต่ชนิดของน้ำยาที่ใช้

2. เกล็ดโลหิตนำไปใช้รักษาผู้ป่วยที่มีภาวะเกล็ดโลหิตต่ำ เสียโลหิตปริมาณมาก หรือโลหิตไหลออกไม่หยุด เช่น โรคฮีโมฟีเลีย มะเร็งเม็ดโลหิตขาว เป็นต้น โดยเกล็ดโลหิตมีอายุในถุงบรรจุโลหิต 5 วัน

3. พลาสมานำไปใช้กับผู้ป่วยที่มีการสูญเสียน้ำเหลืองจำนวนมาก เช่น ไฟไหม้ น้ำร้อนลวกที่ผิวหนังเป็นบริเวณกว้าง เป็นต้น และสามารถนำพลาสมาไปทำเป็นผงแห้งหรือเก็บแช่แข็งที่อุณหภูมิต่ำกว่า 30 องศาเซลเซียส ซึ่งสามารถเก็บไว้ใช้ได้นานเป็นปี

ดังนั้น โลหิตที่ได้รับบริจาคจะถูกนำไปแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ เม็ดโลหิตแดง เกล็ดโลหิต และพลาสมา

2.3.5.2 คุณสมบัติของผู้บริจาคโลหิต

ในการบริจาคโลหิตผู้ที่จะสามารถบริจาคโลหิตได้ต้องมีคุณสมบัติตามที่ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยได้ระบุคุณสมบัติของผู้บริจาคโลหิตไว้ ดังนี้

1. มีน้ำหนัก 45 กิโลกรัมขึ้นไปอายุระหว่าง 17 ปีถึง 60 ปีบริบูรณ์ (ถ้าเป็นผู้บริจาคครั้งแรกต้องอายุไม่เกิน 55 ปี)
2. สุขภาพทั่วไปสมบูรณ์ดี ไม่เป็นไข้หวัด เจ็บคอ ปวดศีรษะ ไม่มีภาวะเจ็บป่วย หรืออยู่ระหว่างรับประทานยาใดๆที่ใช้รักษาโรค โดยเฉพาะยาแก้อักเสบหรือยาปฏิชีวนะต้องหยุดยาอย่างน้อย 7 วัน
3. ไม่มีประวัติโรคตับอักเสบหรือติดเชื้อฉวยตัวเหลืองตาเหลือง
4. ไม่เป็นไข้มาเลเรียมาในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา
5. ไม่มีโรคประจำตัวที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อการบริจาคโลหิต เช่น กามโรค โรคติดเชื้อต่างๆ ไอเรื้อรัง ไอเป็นเลือด เลือดออกง่ายผิดปกติ โรคเลือดชนิดต่างๆ โรคหอบหืด โรคภูมิแพ้ โรคลมชัก โรคผิวหนังเรื้อรัง โรคหัวใจ โรคไต โรคเบาหวาน โรคไทรอยด์ โรคมะเร็ง หรือโรคอื่นๆ
6. ไม่อยู่ในภาวะน้ำหนักลดมากในระยะสั้น
7. ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์หรือสำส่อนทางเพศ ได้แก่ ท่านหรือคู่นอนของท่านเคยมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหรือชายที่ขายบริการทางเพศ หรือมีเพศสัมพันธ์แบบชายรักชาย
8. ไม่เจาะหูสักกลบรอยสักฝังเข็มในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา
9. ไม่มีประวัติติดยาเสพติดหรือเคยเป็นผู้ที่เสพยาเสพติดโดยใช้เข็มฉีดยา
10. ไม่เป็นผู้ติดเชื้อเอดส์
11. งดบริจาคโลหิตภายหลังผ่าตัด(ถ้ามีการรับโลหิตต้องงดบริจาคโลหิต 1 ปี)
12. สตรีไม่อยู่ในระหว่างมีประจำเดือนตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร และไม่มีการคลอดบุตรหรือแท้งบุตรภายใน 6 เดือนที่ผ่านมา

ดังนั้น ผู้บริจาคต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ทางโรงพยาบาลให้กระทำและงดให้กระทำอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามทางโรงพยาบาลให้เป็นผู้ที่สามารถบริจาคโลหิตได้

2.3.5.3 ขั้นตอนการบริจาคโลหิต

ในการไปบริจาคโลหิตจะประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆในการบริจาคโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยได้ให้รายละเอียดของขั้นตอนในการบริจาคโลหิตไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กรอกแบบฟอร์มผู้บริจาคโลหิต คือ การให้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริงของผู้บริจาคจะทำให้ได้โลหิตที่มีคุณภาพปลอดภัยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อตัวผู้บริจาคเองและตัวผู้ป่วย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการรับบริจาคโลหิต

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจร่างกายวัดความดันโลหิตและความเข้มข้นโลหิต ในขั้นตอนนี้ผู้บริจาคจะถูกตรวจร่างกายวัดความดันและบุคลากรทางการแพทย์จะสอบถามประวัติผู้บริจาคเพิ่มเติม เพื่อวินิจฉัยเบื้องต้นว่ามีคุณสมบัติพร้อมที่จะบริจาคโลหิตได้หรือไม่ รวมทั้งให้ข้อมูลที่จำเป็นและตอบข้อซักถามต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจความเข้มข้นของโลหิต เมื่อผู้บริจาคผ่านการคัดกรองเบื้องต้นว่ามีคุณสมบัติที่จะบริจาคโลหิตได้แล้วจะต้องทำการตรวจหาความเข้มข้นของโลหิต โดยการเจาะเลือดปลายนิ้วเพื่อดูค่าความเข้มข้นโลหิต โดยเกณฑ์ที่จะสามารถบริจาคโลหิตได้ คือ ค่าความเข้มข้นโลหิตของผู้หญิงไม่น้อยกว่า 12 กรัม/เดซิลิตรและผู้ชายไม่น้อยกว่า 13 กรัม/เดซิลิตร

ขั้นตอนที่ 4 การลงทะเบียนรับหมายเลขบัตรบริจาคโลหิต

ขั้นตอนที่ 5 บริจาคโลหิต

ขั้นตอนที่ 6 พักรับประทานอาหารว่าง/เครื่องดื่ม โดยหลังบริจาคโลหิตจำเป็นต้องดื่มเครื่องดื่มที่เจ้าหน้าที่จัดไว้บริการให้และนั่งพักรอสักกระยะหนึ่ง เพื่อให้ร่างกายได้ปรับสภาพน้ำในร่างกาย เมื่อปกติแล้วจึงเดินทางกลับ

ดังนั้น ผู้บริจาคต้องปฏิบัติตามขั้นตอนตามที่โรงพยาบาลได้กำหนดไว้ นั่นคือกรอกแบบฟอร์มผู้บริจาคโลหิต ตรวจร่างกายวัดความดันโลหิต และความเข้มข้นโลหิต การลงทะเบียนรับหมายเลขบัตรบริจาคโลหิต บริจาคโลหิต พักรับประทานอาหารว่าง/เครื่องดื่ม ซึ่งผู้ทำการบริจาคจะละทิ้งขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้ อนึ่งเพื่อเป็นการรักษาความปลอดภัยและปลอดภัยความเสี่ยงของโลหิตที่จะไปใช้กับผู้ป่วยต่อไป

2.3.5.4 การเตรียมตัวเบื้องต้นจนถึงหลังบริจาคโลหิตในการไปบริจาคโลหิต

ผู้บริจาคควรมีการเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนการบริจาคโลหิตและควรทราบถึงวิธีการปฏิบัติตัวขณะบริจาคจนถึงภายหลังจากการบริจาคโลหิต เพื่อความปลอดภัยของผู้บริจาคและคุณภาพของโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยได้ให้รายละเอียดของการเตรียมตัวก่อนการบริจาคโลหิตและการปฏิบัติตัว ดังนี้

1. การเตรียมตัวเบื้องต้นก่อนการบริจาคโลหิต

ก. นอนหลับอย่างน้อย 6 ชั่วโมงต่อเนื่องในเวลาปกติคืนก่อนวันบริจาค
 ข. รับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กสูงและธาตุเหล็กเพิ่ม
 ค. รับประทานอาหารมื้อหลักก่อนมาบริจาคหลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันสูง
 ง. ดื่มน้ำ 3-4 แก้วและเครื่องดื่มเหลวเพิ่ม เช่น น้ำผลไม้ นม น้ำหวาน เพื่อเพิ่มปริมาณโลหิตในร่างกายจะช่วยป้องกันอาการแทรกซ้อน เช่น มึนงง อ่อนเพลีย หรือวิงเวียนศีรษะภายหลังบริจาคโลหิต เป็นต้น หลีกเลี่ยงชา กาแฟหรือเครื่องดื่มที่มีคาเฟอีน

จ. งดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์อย่างน้อย 24 ชั่วโมงก่อนบริจาค

ฉ. งดสูบบุหรี่ก่อนและหลังบริจาค 1 ชั่วโมงเพื่อให้อุดพอกโลหิตได้ดี

2. การปฏิบัติตัวขณะบริจาคโลหิต

ก. สวมใส่เสื้อผ้าที่แขนเสื้อไม่คับเกินไปสามารถดึงขึ้นเหนือข้อศอกได้
 อย่างน้อย 3 นิ้ว

ข. เลือกแขนข้างที่เส้นโลหิตดำใหญ่ชัดเจนที่ให้โลหิตไหลลงถุงได้ดี

ค. ผิวหนังบริเวณที่จะให้เจาะไม่มีผื่นคันหรือรอยเขียวช้ำถ้าแพ้ยาทาฆ่าเชื้อ เช่น แอลกอฮอล์ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทราบล่วงหน้า

ง. ไม่ควรเคี้ยวหมากฝรั่งหรืออมลูกอมขณะบริจาคโลหิต

จ. ขณะบริจาคควรบีบลูกยางอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้โลหิตไหลได้สะดวก หากมีอาการผิดปกติเช่น ใจสั่น วิงเวียนมีอาการคล้ายจะเป็นลมอาการชาอาการเจ็บที่ผิดปกติต้องรีบแจ้งให้พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในบริเวณนั้นทราบทันที

ฉ. หลังบริจาคโลหิตเสร็จเรียบร้อยห้ามลุกทันทีให้นอนพักสักครู่ จนกระทั่งรู้สึกสบายดีจึงลุกไปดื่มน้ำและรับประทานอาหารว่างที่จัดไว้รับรอง

3. การปฏิบัติตัวหลังบริจาคโลหิต

ก. ดื่มน้ำมากกว่าปกติเป็นเวลา 1-2 วัน

ข. หลีกเลี่ยงการทำขาน้ำหรือออกกำลังกายที่ต้องเสียเหงื่อมาก งดใช้กำลังแขนข้างที่เจาะการหิ้วของหนักเป็นเวลา 24 ชั่วโมง

ค. ภายหลังบริจาคโลหิตถ้ามีอาการเวียนศีรษะคล้ายจะเป็นลม หรือรู้สึกผิดปกติให้รีบนั่งก้มศีรษะต่ำระหว่างเข้าหรือนอนราบยกเท้าสูงจนกระทั่งมีอาการปกติจึงลุกขึ้นและเดินทางกลับป้องกันอุบัติเหตุจากการล้ม

ง. ถ้ามีโลหิตซึมออกมาจากรอยผ้าปิดแผลอย่าตกใจให้ใช้นิ้วมืออีกด้านหนึ่งกดลงบนผ้าก๊อทดกให้แน่นและยกแขนสูงไว้ประมาณ 3-5 นาทีหากยังไม่หยุดซึมให้กลับมายังสถานที่บริจาคโลหิตเพื่อพบแพทย์หรือพยาบาล-ผู้บริจาคโลหิตที่ทำงานป็นปายที่สูงหรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรควรหยุดพัก 1 วัน

จ. รับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กสูงและธาตุเหล็กที่ได้รับ อย่างน้อยวันละ 1 เม็ด จนหมด เพื่อป้องกันการขาดธาตุเหล็ก

กล่าวโดยสรุปว่า ผู้มาบริจาคโลหิตต้องเตรียมตัวพร้อมทั้งก่อนการบริจาคโลหิต ขณะบริจาคโลหิต หลังบริจาคโลหิต และภายหลังการบริจาคโลหิต ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยสำหรับผู้บริจาคโลหิต

2.3.5.5 ประโยชน์ที่เกิดจากการบริจาคโลหิต

คู่มือผู้บริจาคโลหิตของฝ่ายเจาะเก็บโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย (2550 : 3-4) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการบริจาคโลหิตไว้ ดังนี้

1. ได้รับความภูมิใจที่ได้เสียสละโลหิตในร่างกายเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ต่อผู้อื่นเป็นการทำบุญอันยิ่งใหญ่ซึ่งจะทำให้มีความสุขใจ
2. ได้ทราบหมู่โลหิตของตนเองทั้งระบบเอ, บี, โอ และระบบอาร์เอช
3. ได้รับการตรวจสุขภาพร่างกายพื้นฐานเป็นประจำทุก 3 เดือนได้แก่ ตรวจความดันโลหิต หรือตรวจความเข้มข้นของโลหิต เป็นต้น
4. ทำให้ทราบสภาวะสุขภาพเบื้องต้น เมื่อมาบริจาคโลหิตโลหิตทุกยูนิตที่ได้รับบริจาคต้องผ่านกระบวนการคัดกรองเชื้อต่างๆ ในห้องปฏิบัติการเปรียบเสมือนกับการที่ผู้บริจาคโลหิตได้รับการตรวจหาเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ไวรัสตับอักเสบบี เอชซี และอื่นๆ

5. ทำให้ร่างกายได้เม็ดโลหิตใหม่ที่แข็งแรงและทำงานได้มีประสิทธิภาพกว่าเม็ดโลหิตเดิมที่บริจาคไป โดยเม็ดโลหิตแดงสามารถลำเลียงออกซิเจนได้เต็มที่ เม็ดโลหิตขาวทำลายสิ่งแปลกปลอมได้ดีขึ้นและเกล็ดโลหิตซ่อมแซมรอยฉีกขาดในร่างกายได้

6. การบริจาคโลหิตเป็นการกระตุ้นการทำงานของไขกระดูกเปรียบเสมือนการออกกำลังกายทำให้ไขกระดูกทำงานดีขึ้น

7. ได้รับบริการตรวจสอบเคมีในโลหิตโดยทางศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยมีบริการตรวจพิเศษฟรีสำหรับผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาคโลหิตให้แก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติอย่างสม่ำเสมอ โดยให้บริการตรวจสอบเคมีในโลหิต เช่น ตรวจหาน้ำตาลและไขมันในโลหิต ตรวจสภาวะการทำงานของตับและไต เป็นต้น

8. สิทธิพิเศษในการรักษาพยาบาล

8.1 ผู้บริจาคโลหิต 7 ครั้งขึ้นไปโรงพยาบาลสังกัดสภากาชาดไทยได้แก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวีดิศวรราชให้ความช่วยเหลือค่าห้องพิเศษค่าผ่าตัดค่าผ่าตัดคลอดบุตรโดยให้เสียค่าลดหย่อนจากอัตราที่กำหนดไว้

8.2 สำหรับผู้บริจาคโลหิตตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไปอาศัยอำนาจจากกระทรวงสาธารณสุขตามความในข้อ 21 แห่งระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยหลักประกันสุขภาพ พ.ศ. 2544 ประกาศไว้ว่า สมาชิกผู้บริจาคโลหิตของสภากาชาดไทยซึ่งมีหนังสือรับรองจากสภากาชาดไทยว่าได้บริจาคโลหิตตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไปให้ผู้มีสิทธินี้ได้รับการยกเว้นการร่วมจ่ายค่าบริการทางการแพทย์เป็นจำนวนเงินสามสิบบาทในแต่ละครั้งที่เข้ารับบริการทางการแพทย์ และเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณและยกย่องสรรเสริญผู้บริจาคโลหิตศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ได้จัดทำเข็มที่ระลึกผู้บริจาคโลหิตเพื่อมอบให้ผู้บริจาคโลหิต โดยจัดทำเข็มที่ระลึกครั้งที่ 1 7 16 24 36 48 60 72 84 96 และ 108 ตามลำดับสำหรับผู้บริจาคโลหิตครบ 50 75 และ 100 ครั้งจะได้รับพระราชทานเหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ 3 2 และ 1 ตามลำดับส่วนพระภิกษุสามเณรจะได้รับพระราชทานพัดกาชาดสมนาคุณ

2.4 ทฤษฎีของบทบัญญัติอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคโลหิต

อิสลามถือว่าชะรีอะฮ์ คือ ศาสนบัญญัติหรือตัวบทกฎหมายของพระเจ้าที่ประทานลงมาแก่มวลมนุษยชาติผ่านเราะสูลมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นบทบัญญัติของตัวบทกฎหมายที่ประกอบด้วยวิธีแห่งการเคารพภักดี มาตรฐานแห่งชีวิต และคุณธรรม (อูญอะลาอัลมาคูลี, 1987: 257)

2.4.1 หลักการสำคัญที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอิหม่าน อิสลาม อิหฺซานที่ ต้องการให้มนุษย์ชาติอยู่ด้วยกันอย่างสันติ ดังที่นักวิชาการมุสลิมได้ให้ความหมายของอิสลามในด้านหลักการหลายความหมาย ดังนี้

สะอีด ฮาวาย์ (1979: 6) อิสลาม หมายถึง ตัวบทแห่งชะรีอะฮ์ในฐานะที่เป็นผู้อธิบายวิถีชีวิตที่อัลลอฮ์ประทานลงมา

อับดุลการิม ชัยดาน (1976:8) อัลอิสลาม คือ การนอบน้อม ยอมตนต่อผู้อภิบาลแห่งสากลจักรวาลด้วยความสมัครใจเป็นการนอบน้อมโดยไม่มีข้อแม้และปราศจากเงื่อนไขใดๆ

อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา (2547:21) อิสลาม คือ ศาสนาแห่งสันติภาพ อันมีรากศัพท์มาจากคำว่า “อัส สิลมี” หมายถึง “สันติภาพ”

บรรจง บินกาชัน (2548:29) อัลอิสลาม คือ ความสันติที่เกิดขึ้นจากการนอบน้อม ถ่อมตนต่อพระประสงค์ของพระเจ้า หมายถึง การยอมจำนนหรือการสวามิภักดิ์อย่างบริบูรณ์แด่อัลลอฮ์ ﷻ พระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวด้วยการปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์ด้วยเงื่อนไขการยอมจำนนด้วยใจ วาจา และกาย ดังนั้นการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว คือ รากฐานสำคัญของอิสลาม โดยหลักการแล้ว ศาสนาอิสลามเป็นประมวลคำสั่งสอนและบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักความเชื่อ หลักจริยธรรม และหลักปฏิบัติเพื่อนำบุคคลและสังคมสู่เป้าหมายที่อิสลามได้กำหนดไว้ ซึ่งมี 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ปลดปล่อยมนุษยชาติจากพันธนาการทางสติปัญญาเพื่อให้เป็นอิสระจากการเคารพภักดีต่อสิ่งอื่นนอกเหนือจากอัลลอฮ์ ﷻ ผู้อภิบาลสรรพสิ่งทั้งหลาย รวมทั้งขจัดความเชื่อต่างๆ ที่มลาย ซึ่งสืบทอดมาจากอดีตที่ขัดกับหลักการอิสลาม

2. ยกระดับคุณธรรมของมนุษยชาติ ด้วยการชี้้นำให้มนุษย์กระทำเฉพาะสิ่งที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ เพื่อมิให้อารมณ์ใฝ่ต่ำ สันดานชอบเอาเปรียบผู้อื่น ครอบงำสติปัญญาของมนุษย์ โดยเรียกร้องมนุษย์ให้เคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ แต่ผู้ใดเขาเท่านั้น ศรัทธาในเรื่องบาปบุญ และตัดสินใน โลกหน้า ทั้งนี้เพื่อให้สติปัญญาของมนุษย์สามารถควบคุมการกระทำของพวกเขาบนโลกนี้

3. จัดระเบียบสังคมที่ดีสำหรับมวลมนุษย์ นั่นคือ สังคมที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพียบพร้อมด้วยความยุติธรรม และมีสิทธิเสรีภาพที่เพียบพร้อมด้วยเกียรติและศักดิ์ศรี (อิสมาแอ อาลี , 2545 : 1)

คําคำตรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعَ الْحِسَابِ ﴾

(آل عمران : 19)

ความว่า “แท้จริงศาสนา ณ อัลลอฮฺ ﷻ นั้นคือ อัลอิสลามและบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์มิได้ขัดแย้งกัน นอกจากหลังจากที่ได้รับความรู้มาซึ่งพวกเขาเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากความอิจฉาริษยาระหว่างพวกเขาเอง และผู้ใดปฏิเสธศรัทธาต่อบรรดาโองการของอัลลอฮฺ ﷻ แล้วไซ้ แน่อนอัลลอฮฺ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงรวดเร็วในการชำระความ”

(อาลีอิมรอน: 19)

อิบนุกะษีร์ ได้อธิบายว่า ศาสนาอิสลามที่แท้จริง ณ พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือ อิสลาม ซึ่งคัมภีร์อัลกุรอานเป็นบทบัญญัติที่สมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติสิ่งที่หะลา (อนุมัติ) และสิ่งที่หะรอม (ต้องห้าม) อย่างชัดเจน และได้บัญญัติสิ่งที่มุบาฮฺ (เลือกปฏิบัติ) โดยไม่มีความขัดแย้งในเรื่องบทบัญญัติ นอกจากความขัดแย้งที่มาจากความอิจฉาริษยา ดังนั้น ผู้ใดที่ปฏิเสธบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ เขาจะได้รับบทลงโทษอย่างแสนสาหัส (Ibn Kathir, 1981 : 2/22)

จากหลักฐานข้างต้น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงที่อนุมัติอย่างชัดเจนและสิ่งที่ต้องห้ามอย่างชัดเจน ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติที่ต้องห้ามแล้วให้ยึดหุกมเดิมที่ว่า เดิมของทุกสิ่งเป็นที่อนุญาตจนกว่าจะมีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าสิ่งนั้นหะรอมอย่างชัดเจน เจกเช่นเดียวกับโลหิตเป็นสิ่งพระองค์ได้ระบุถึงการห้ามอย่างชัดเจน แต่เมื่ออยู่ในภาวะคับขันที่มีความจำเป็นแล้ว ศาสนาอิสลามมีทางออกด้วยการสามารถกระทำสิ่งที่ต้องห้ามดังกล่าวได้ ดังนั้นการบริจากลโลหิตจึงถือว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ เช่นเดียวกับการบริจาครีเออูโปโกคบริ โภค เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ดังนั้น ชะรีอะฮ์ อิสลามียะฮ์ เป็นกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดโดยอัลลอฮ์ ﷻ ที่ครอบคลุมในเรื่องหลักความเชื่อ หลักปฏิบัติ และหลักจริยธรรม เพื่อนำบุคคลและสังคมสู่เป้าหมายที่อิสลามได้กำหนดไว้ ซึ่งมี 3 ประการด้วยกัน นั่นคือ การปลดปล่อยมนุษยชาติจากพันธนาการทางสติปัญญา เพื่อให้เป็นอิสระจากการเคารพภักดีต่อสิ่งอื่นนอกเหนือจากอัลลอฮ์ ﷻ หรือยกระดับคุณธรรมของมนุษยชาติ ด้วยการชี้้นำให้มนุษย์กระทำเฉพาะสิ่งที่ดีงาม และจัดระเบียบสังคมที่ดีสำหรับมวลมนุษย โดยพระองค์ได้วางกฎระเบียบต่างๆ ไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน โดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ถูกแต่งตั้งโดยพระองค์เพื่อเป็นเราะฮ์ลุทธานุสสุดท้ายในการทำหน้าที่บรรยายและอธิบายบทบัญญัติของพระองค์ผ่านวจนะที่เรียกว่า สุนนะฮ์ ดังนั้น แหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามม ดังนี้

2.4.2 แหล่งที่มาของกฎหมายอิสลาม

อัลกุฎาฮ์รี (al-Khudariy, 2003 : 3-13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามว่า กฎหมายต่างๆที่ชาวมุสลิมรับมาจากท่านเราะฮ์ลุทธานุส ﷺ มีพื้นฐานมาจากอัลกุรอาน โดยท่านเราะฮ์ลุทธานุส ﷺ ได้ทำหน้าที่บรรยายและขยายความหมายอัลกุรอานด้วยวจนะและการกระทำของท่าน ซึ่งเรียกว่า “สุนนะฮ์” จึงเป็นแหล่งที่มาอันดับสองของกฎหมายอิสลามที่นักกฎหมายจะต้องยึดถือ ในขณะที่เดียวกันนักกฎหมายอิสลามต่างยอมรับโดยทั่วไปว่า กฎหมายทุกข้อย่อมมีเหตุผล (อิลละฮ์) ในการบัญญัติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชาติอิสลาม ดังนั้นจึงมีแหล่งที่สามของกฎหมายอิสลามที่ปลื้มออกมาจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ นั่นคือ กียาส (การเทียบเคียง) ทั้งนี้ เมื่อมีการกำหนดบทบัญญัติต่างๆ พร้อมทั้งได้กล่าวถึงเหตุผลทางบทบัญญัติหรือเหตุผลนั้นเป็นที่เข้าใจด้วยการวิเคราะห์และวินิจฉัยสิ่งที่บทบัญญัติมิได้กล่าวถึง จึงมีผลเหมือนกับสิ่งที่บทบัญญัติได้กล่าวไว้ด้วย หากมีเหตุผลเดียวกัน ทั้งนี้ นักกฎหมายอิสลามถือว่าเหตุผลนั้นเป็นแก่นหลักของการบัญญัติอิสลาม นอกจากนี้ยังมีหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ระบุว่า ความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ของบรรดามุญญ์ตะฮิด (นักวิเคราะห์และวินิจฉัยกฎหมายอิสลาม) จะมีสภาพปลอดจากความผิดพลาดจึง

เป็นแหล่งที่สี่ของกฎหมายอิสลาม นั่นคือ อัจญ์มาอ์ (ความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ของนักกฎหมาย) ด้วยเหตุนี้ หลักฐานของกฎหมายอิสลามจึงมีสี่แหล่ง คือ อัลกุรอาน สุนนะฮฺ กียาสและอิจญ์มาอ์ โดยแก่นแท้ของทั้งหมด คือ อัลกุรอานและสุนนะฮฺ

ด้วงจนะของท่านเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ เมื่อท่านเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ ได้ส่งมูอาซ บิน ญะบัล⁷ ไปยังประเทศเยเมนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษานั้น ท่านได้ถามมูอาซ ﷺ ว่า

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لما أراد أن يبعث معاذاً إلى اليمن قال كيف تقضي إذا عرض لك قضاء قال أقضي بكتاب الله قال فإن لم تجد في كتاب الله قال فبسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم قال فإن لم تجد في سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا في كتاب الله قال أجتهد رأيي ولا آلو فضرب رسول الله صلى الله عليه وسلم صدره وقال الحمد لله الذي وفق رسول رسول الله لما يرضي رسول الله (أبو داود، د.ت. : 3592)

ความว่า “ ท่านเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ เมื่อท่านได้ส่งมูอาซ บิน ญะบัล ไปยังประเทศเยเมน ท่านวณะว่า โอ้ มูอาซ เมื่อเจ้าเผชิญปัญหาที่จะต้องตัดสินเจ้าจะอย่างไร? มูอาซ ตอบว่า ฉันจะตัดสินด้วยคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ﷻ ท่านถามว่าหากไม่พบในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ﷻ มูอาซ ตอบว่า ฉันจะตัดสินด้วยสุนนะฮฺของเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ ท่านถามต่ออีกว่า หากไม่พบในสุนนะฮฺของเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ มูอาซ ตอบว่า ฉันจะวิเคราะห์และวินิจฉัยด้วยความคิดของตนเอง และฉันจะไม่หยุดยั้งในการใช้ความพยายาม ท่านเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ จึงปล้นบอกกับมูอาซ ว่า ขอสรรเสริญต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงชี้แนวทางแก่ทูตของเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷺ ในแนวทางที่อัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ตุลมุฮัมมัด ﷻ ของพระองค์พอพระทัย ”

(Abu Dawud, n.d: 3592)

⁷ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แต่งตั้งท่านมูอาซ บิน ญะบัล เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษานั้น โดยส่งท่านไปยังเยเมน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของคาบสมุทรอหรับในปีอิจญ์เราะฮ์ศักราชที่ 10

จากแหล่งที่มาข้างต้น การกำหนดบทบัญญัติต้องมาจากอัลลอฮ์ ﷻ นั่นคือ อัลกุรอาน และจากเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ นั่นคือ สุนนะฮ์ หากไม่ปรากฏจากแหล่งทั้งสองแล้วศาสนา อนุญาตให้มีการอิจญ์มาอ์ และกียาส โดยการวินิจฉัยนั้นไม่ขัดแย้งกับสิ่งที่อัลกุรอานและสุนนะฮ์ได้ กล่าวไว้ด้วย และการที่ได้ทราบถึงแหล่งที่มา ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายอิสลามนั้นทำให้ง่ายต่อ การเข้าใจเจตนารมณ์ของบทบัญญัติและการกำหนดบทบัญญัติ (อิสมาแอ อาลี, 2545: 7-9)

หลักนิติธรรมอิสลาม(อัชชะรีอะฮ์ อัลอิสลามียะฮ์) หมายถึง สิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงบัญญัติสิ่งนั้นเอาไว้แก่มวลมนุษย์จากบรรดาหลักการทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นบรรดา หลักการที่เกี่ยวข้องกับหลักการยึดมั่น (อัลอะกีดะฮ์) หรือหลักจริยธรรม (อัลอัคลาก) หรือการจัด ระเบียบสิ่งที้ออกมาจากมนุษย์ทั้งวจีกรรม, กายกรรมและการทำธุรกรรมทั้งหลาย (มูอามะลาต) (ซูฟียะ หะซัน อับดุลลิป ,1995:15)

บรรดาที่มาของกฎหมายอิสลาม เรียกว่า บรรดาหลักฐานทางศาสนบัญญัติ (อัลอะคิลละฮ์ อัชชะรียะฮ์) หรือ บรรดาหลักฐานมูลฐาน(อัลอุศูล)ซึ่งนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่มี ความเห็นตรงกัน มี 4 ประการ (al- Khudariy, 2003 : 203) คือ

1. อัลกุรอาน (อัลกิตาบ)
2. อัล-หะดีษ (อัล-สุนนะฮ์)
3. อัล-อิจญ์มาอ์
4. อัล-กียาส

อัลญุดัยอ์ (al- Judai, 2000 : 107) ได้แบ่งประเภทของแหล่งที่มา 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ อัลอะคิลละฮ์อัลนุกลียะฮ์ (الأدلة النقلية) หมายถึง หลักฐานตัวบทที่มีการรายงานสืบต่อกันมา ได้แก่ อัลกุรอาน อัลสุนนะฮ์และอัลอิจญ์มาอ์ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ อัลอะคิลละฮ์ อัลอัคลียะฮ์ (الأدلة العقلية) หมายถึง หลักฐานทางปัญญา ได้แก่ อัลกียาส อัลมะศอลิหุ อัลมุรสะละฮ์ อัลอูฟุและ อิสติศหาบ ซึ่งแหล่งที่มาดังกล่าวข้างต้นทำหน้าที่ในการให้ความชัดเจนของชะรีอะฮ์ อัลอิสลามียะฮ์

ผู้วิจัยขออธิบายแหล่งที่มาที่สำคัญแต่ละแหล่งพอสังเขปตามหลักฐานที่สามารถ นำไปใช้ในการบัญญัติการบริจาตโลหิตตามหลักการอิสลาม ดังนี้

2.4.2.1 อัลกุรอาน (กิตานุลลอฮ์)

อัลกุรอาน คือ คำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้ประทานลงมาให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ด้วยภาษาอาหรับเพื่อเป็นมูญิซาท(ปาฏิหาริย์)ด้วยบทที่สั้นที่สุด คำตรัสนั้นถูกบันทึกอยู่ในคัมภีร์ ซึ่งถูกถ่ายทอดแบบมุตะวาติรและเป็นอิบาดะฮ์ด้วยการอ่านเริ่มต้นด้วยบทอัลฟาติหะฮ์ และจบลงด้วยบทอัน-นาส อัลกุรอานมี 114 บท (สุเราะฮ์) และแบ่งออกเป็น 30 ภาค (ญุซอ) ถือเป็นแม่บทของกฎหมายอิสลามและเป็นที่มาของบทบัญญัติ (al- Khudariy,2003 : 208) และข้อบังคับต่าง ๆ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ (al- Judai', 2000: 115-116) คือ

ก. หลักความเชื่อ (أحكام اعتقادية) คือ บรรดาโองการที่เกี่ยวกับการศรัทธา เฉกเช่นคำบัญญัติที่ให้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ มะลาอิกะฮ์ กิตาบต่างๆ บรรดาเราะสุล และวันสิ้นโลก

ข. หลักจริยธรรม (أحكام أخلاقية سلوكية) คือ บรรดาโองการที่ประทานลงมาเพื่อการปรับปรุงตนเองและขัดเกลาให้สะอาดบริสุทธิ์เฉกเช่นการทำงานต่างๆของจิตใจที่ต้องยึดมั่นกับความสัจจริง

ค. หลักปฏิบัติ (أحكام عملية) ซึ่งครอบคลุมทั้งหมวดการประกอบศาสนกิจ (อิบาดะฮ์) และหมวดปฏิสัมพันธ์ (มุอามะลาต) โดยหมวดปฏิสัมพันธ์ (มุอามะลาต)นี้ แบ่งออกเป็น หลักการครองเรือน กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะอาญา กฎหมายธรรมนุญ การปกครอง หลักวิธีพิจารณาคดีความทั้งแพ่งและอาญา กฎหมายระหว่างประเทศ และหลักเศรษฐศาสตร์และการคลัง เป็นต้น

2.4.2.2 อัล-หะดีษ (อัล-สุนนะฮ์)

อัลหะดีษ คือ คำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นคำสอนของท่านที่ได้มีการจดจำ บันทึก ถ่ายทอดโดยผู้ใกล้ชิดและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา อัล-หะดีษเป็นแม่บทของกฎหมายอิสลามในลำดับที่ 2 รองจาก อัล-กุรอาน

(al-Khudariy, 2003 : 212)

อนึ่ง นักกฎหมายอิสลามมักเรียกที่มาของกฎหมายอิสลามในลำดับที่ 2 นี้ว่า อัส-สุนนะฮฺ เนื่องจากมีนัยกว้างและครอบคลุมมากกว่า คำว่า อัล-หะดีษ โดยแบ่งประเภทของ อัส-สุนนะฮฺ ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ (al- Judai' , 2000: 126-135) คือ

ก. อัส-สุนนะฮฺที่เป็นคำพูด คือ บรรดาอัล-หะดีษที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวเอาไว้ ในโอกาสและเป้าหมายต่าง ๆ อาทิเช่น หะดีษที่ว่า: “.....بِأَعْمَالِ بَلِيَّاتٍ” (อันที่จริงการปฏิบัติ ทั้งหลายขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนา เป็นต้น

ข. อัส-สุนนะฮฺเป็นการกระทำ คือบรรดาการกระทำที่ท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติ เอาไว้ อาทิเช่น การปฏิบัติละหมาด 5 เวลา การประกอบพิธีฮัจญ์ การตัดสินคดีความโดยใช้พยาน และการสาบาน เป็นต้น

ค. อัส-สุนนะฮฺเป็นการรับรอง คือ การที่ท่านเราะฮฺลุส ﷺ หนึ่งเงิบจากการปฏิเสธ หรือคัดค้านคำพูดหรือการกระทำที่เกิดขึ้นเบื้องหน้าท่านนบี ﷺ หรือเกิดขึ้นในยุคสมัยของท่าน และท่านรับรู้ถึงคำพูดหรือการกระทำนั้น โดยท่านนบี ﷺ เห็นด้วยหรือแสดงความยินดี หรือถือว่า คำพูด หรือการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นต้น

ในส่วนของอัส-สุนนะฮฺเป็นการกระทำของท่านนบี ﷺ นั้นนักวิชาการแบ่ง ออกเป็น 3 ชนิด (วะฮฺบะฮฺ อัซซุฮัยลีย์, 1996 : 478) คือ

1. การกระทำต่าง ๆ อันเป็นอรรถาธิบายของท่านนบี ﷺ อาทิเช่น การยืน การนั่ง การรับประทานและการดื่ม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่มีข้อขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่อนุมัติสำหรับท่านเราะฮฺลุส ﷺ และสำหรับประชาชาติของท่าน แต่ไม่ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติในทัศนะของปวงปราชญ์

2. การกระทำต่าง ๆ ซึ่งมีการยืนยันว่าเป็นกรณีเฉพาะของท่านนบี ﷺ เท่านั้น อาทิ เช่น การถือศีลอดติดต่อกัน การอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 4 คนในคราวเดียวกัน เป็นต้น การกระทำต่าง ๆ ชนิดนี้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะท่านเราะฮฺลุส ﷺ และไม่ต้องถือปฏิบัติตาม

3. การกระทำต่าง ๆ ที่นอกเหนือจาก 2 ประการแรก ซึ่งมีเป้าหมายในการวาง ข้อบัญญัติทางศาสนา การกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตาม โดยมีลักษณะ แตกต่างกันไปว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือส่งเสริมหรืออนุญาต เป็นต้น

2.4.2.3 อัล-อิจญ์มาอ

อัล-อิจญ์มาอ คือ การเห็นพ้องกันของบรรดานักปราชญ์ทางศาสนา (มุจญ์ตะฮิด) จากประชาชาติของท่านเราะสูล ﷺ ในข้อบัญญัติทางศาสนา ภายหลังการเสียชีวิตของท่านเราะสูล ﷺ ในยุคสมัยหนึ่งจากบรรดายุคสมัยต่างๆ (al- Judai', 2000 : 160)

ก. อัล-อิจญ์มาอ มี 2 ชนิด คือ

1. การเห็นพ้องโดยชัดเจน (อิจญ์มาอ-เศาะรีหฺ) คือ การที่บรรดานักปราชญ์ทางศาสนามีทัศนคติความเห็นทั้งคำพูดและการกระทำพ้องกันต่อข้อชี้ขาดในประเด็นข้อปัญหาหนึ่งที่จะจงแน่นอน

2. การเห็นพ้องโดยนัย (อิจมาอ-สุกฏียฺ) คือ การที่นักปราชญ์ทางศาสนาบางท่านในยุคสมัยหนึ่งได้กล่าวคำพูดเอาไว้ในประเด็นข้อปัญหาหนึ่ง และนักปราชญ์ผู้อื่นที่อยู่ร่วมสมัยนัยบหลังจากที่รับรู้ถึงคำพูดนี้ โดยไม่มีการปฏิเสธหรือคัดค้าน อัล-อิจญ์มาอชนิดนี้นักนิติศาสตร์มีความเห็นต่างกันในการถือเป็นหลักฐานทางศาสนา (al- Judai', 2000 : 124)

จากหลักฐานทั้งสองประเภทข้างต้นคือ อัลอะคิลละฮฺ อัลนักลียะฮฺ (الأدلة النقلية) และอัลอะคิลละฮฺ อัลอักลียะฮฺ (الأدلة العقلية) จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การอ้างอิงหลักฐานทางสติปัญญาจะไม่ยอมรับ หากมิได้วางอยู่บนรากฐานของตัวบทที่รายงานสืบต่อกันอย่างถูกต้องและหลักฐานตัวบทเช่นเดียวกัน หากมีประเด็นปัญหาที่ตัวบทไม่ได้กล่าวอย่างชัดเจนจำเป็นต้องอาศัยสติปัญญาในการวินิจฉัยพร้อมด้วยการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของตัวบท วิธีการรายงาน และชีวประวัติของผู้รายงาน แต่ถึงอย่างไรแล้วการนำหลักฐานมาอ้างอิงมิได้อยู่ในลำดับเดียวกัน แต่มีน้ำหนักเหนือกว่ากันเป็นลำดับ กล่าวคือ อัลกุรอาน มีน้ำหนักอยู่ในลำดับสูงสุด โดยสิ่งใดจะมาขัดหรือแย้งมิได้ ถัดลงมา อัลสุนนะฮฺ อยู่ในลำดับรอง และอิจญ์มาออยู่ในลำดับสาม ส่วนหลักฐานทางสติปัญญาอื่น ๆ นั้น โดยทั่วไปจัดอยู่ในลำดับที่สี่ คือ กียาส และแหล่งที่มาอื่น ๆ ตามแต่มีชัษบต่างๆ นำไปเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์วินิจฉัยหลักฐานเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับกรณีต่างๆ (al-Khudariy, 2003 : 205)

จากการศึกษารายละเอียดของแหล่งที่มา คือ ศัวบท์อัลกุรอาน ผู้วิจัยไม่พบว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสถึงบริจาต โลहितไว้ ส่วนอัลหะดีษของท่านเราะสูลﷺ ไม่ได้กล่าวถึงด้วยวาจาของท่าน การปฏิบัติของท่าน และการยอมรับของท่านเลย ส่วนอัลอิจญมาอฺ จากบรรดาอิมามทั้ง 4 (อิมามอับดุลอะซิซ อิมามมาลิก อิมามชาฟีอีและอิมามอะหมัด บินหัมบัล) ไม่ปรากฏการวินิจฉัยมีเพียงแต่ผู้ตามของมัซฮับของพวกเขาทั้งสิ้นเท่านั้น และบรรดานักปราชญ์(อุละมาอ์)นักวิชาการสมัยใหม่ที่ได้ทำการวินิจฉัยประเด็นการบริจาต โลहितอยู่บ้าง

ประเด็นการบริจาต โลहितนอกจากการศึกษารายละเอียดจากแหล่งที่มาของอัลอะคีดละฮ์ อัลนิกายะฮ์แล้ว ผู้วิจัยขอหยิบยกแหล่งที่มาจากอัลอะคีดละฮ์ อัลอิกลิยะฮ์ที่สามารถนำไปสู่การเข้าใจบทบัญญัติการบริจาต โลहित ดังนี้

2.4.2.4 อัล-กียาส

อัล-กียาส คือ การนำข้อปัญหาที่ไม่มีตัวบทระบุถึงข้อชี้ขาดทางศาสนาไปเปรียบเทียบกับข้อปัญหาที่มีตัวบทระบุถึงข้อชี้ขาดทางศาสนาเอาไว้แล้ว เนื่องจากทั้ง 2 ข้อปัญหานั้นมีเหตุผลในข้อชี้ขาดร่วมกัน (al-Khudariy, 2003 : 285)

องค์ประกอบหลักของอัล-กียาสมี 4 ประการ (al- Judai', 2000: 173-177) คือ

1. อัล-อัสล (الأصل) คือ สิ่งที่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ เรียกว่า มะกิสอะลียะฮ์ (المقيس عليه) คือ สิ่งที่มีตัวบทหรือนัสศ (النص) กำหนดบทบัญญัติของมัน
2. อัล-ฟอรุ (الفرع) คือ สิ่งที่จะนำไปเปรียบเทียบกับอัสลเมื่อไม่มีตัวบทกำหนดบทบัญญัติของมันหรือที่เรียกว่า (المقيس)
3. บทบัญญัติของอัสล (حكم الأصل) ซึ่งมีตัวบท (النص) กำหนดไว้บทบัญญัตินี้จะมีผลต่อฟอรุด้วย
4. เหตุผล (العلة) คือ ลักษณะที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดบทบัญญัติของอัสล (الأصل) เมื่อลักษณะนั้นมีอยู่ในฟอรุ (الفرع) ด้วยแล้วฟอรุ (الفرع) จึงมีบทบัญญัติเหมือนกับอัสล (الأصل)

จากหลักการกียาส ผู้วิจัยขอเทียบเคียงการกรอกเลือดกับการบริจาคนโลหิต ดังนี้

1. สิ่งที่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ (الأصل) คือ การกรอกเลือดท่านเราะสูลมูฮัมมัด ﷺ
2. สิ่งที่จะนำไปเปรียบเทียบกับอัสล เมื่อไม่มีตัวบท (الفرع) คือ การให้โลหิต
3. บทบัญญัติของอัสล (حكم الأصل) คือ สุนนะฮ์ของท่านเราะสูลมูฮัมมัด ﷺ โดยท่านจะกระทำ เมื่อมีอาการเจ็บป่วย
4. เหตุผล (العلة) คือ เพื่อการรักษาโรค

จากการศึกษาพบว่า โลหิตที่ออกจากร่างกายของผู้ป่วยที่รักษาโดยวิธีการกรอกเลือดนั้นทำให้เชื้อโรคออกจากร่างกายผ่านทางโลหิต ด้วยการเจาะบริเวณที่เฉพาะเจาะจง หลังจากการกรอกเลือดทำให้ผู้ป่วยรายนั้นมีอาการดีขึ้น เช่นเดียวกับการให้โลหิต แม้ว่าผู้ให้ไม่มีอาการเจ็บป่วย แต่หากมีการให้โลหิตหรือทำให้โลหิตออกจากร่างกายแล้ว ร่างกายจะสร้างเม็ดเซลล์โลหิตใหม่ ส่งผลทำให้สุขภาพร่างกายดี ดังนั้น การบริจาคนโลหิตสามารถเทียบเคียงกับการกรอกเลือดด้วยเหตุผลที่ทำให้ร่างกายสุขภาพดีมากกว่าที่จะส่งผลเสียอย่างอื่นตามมา

2.4.3 เจตนารมณ์ทั่วไปของกฎหมายอิสลาม (مقاصد الشريعة العامة)

เจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลามเป็นเป้าหมายที่ต้องคำนึงถึงอย่างสม่ำเสมอในการบัญญัติหุกมต่างๆ การเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลามเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับมุญญิตะฮิดในการเข้าใจตัวบทของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ เพื่อให้สามารถตีความตัวบท ตลอดจนกำหนดหุกมของปัญหาต่างๆที่ไม่มีตัวบทได้อย่างถูกต้อง โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม คือ การให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แก่มวลมนุษยชน ทั้งนี้โดยประกันสิ่งที่ถือว่าเป็นความจำเป็น (الضروريات) และสนองในสิ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องมี (الحاجيات) ตลอดจนสร้างความสมบูรณ์ในสิ่งที่ถือว่าเป็นความดีงาม (التحسينيات) หรือความสมบูรณ์ (التكميليات)

เป้าหมายของทุกๆบทบัญญัติ คือ การให้ได้มาซึ่งหนึ่งในสามของเป้าหมายที่กล่าวมา ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการจัดลำดับอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ การคำนึงถึงสิ่งที่เป็นความสมบูรณ์นั้นจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องมีและการคำนึงถึงสิ่งที่ต้องมีนั้นจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งที่ถือว่าเป็นความจำเป็น ดังนั้นกฎเกณฑ์ดังกล่าวสามารถสร้างความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดต่อเป้าหมายทั่วไปของกฎหมายอิสลามทั้งที่เป็นหุกมตักลีฟียะและหุกมวักฎอียะ พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของแต่ละประเภทด้วย ดังนั้นการเข้าใจเป้าหมายทั่วไปของกฎหมายอิสลามนั้น

เป็นเครื่องช่วยให้สามารถตีความตัวบทของกฎหมายอิสลามได้อย่างถูกต้อง นอกจากสามารถกำหนด hukum ของปัญหาที่ไม่มีตัวบทได้เป็นอย่างดีอีกด้วย (อิสมาแอ อาลี, 2545: 87)

2.4.3.1 ความหมายของสิ่งที่เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม

อิสมาแอ อาลี (2545 : 88-89) ได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม คือ การรักษาผลประโยชน์ของมวลมนุษย์ ผลประโยชน์ดังกล่าวประกอบด้วย

ก. สิ่งที่ดีถือว่าเป็นความจำเป็น (الضروریات) คือ การกระทำทั้งหลายที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากขาดไปแล้วจะทำให้เกิดความบกพร่อง ความปั่นป่วนและเสียหายในการดำรงชีวิตของมนุษย์

สิ่งที่กฎหมายถือว่าเป็นความจำเป็นนั้น มี 5 ประการคือ ศาสนา ชีวิต สติปัญญา สายตระกูลและทรัพย์สิน ความจำเป็น 5 ประการที่กล่าวมานี้ ศาสนาตลอดจนบทบัญญัติทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นสิ่งที่จะต้องเคารพนับถือและควรได้รับการปกป้อง

การรักษาสิ่งที่เป็นความจำเป็นเหล่านี้จะกระทำในสองลักษณะ คือ การดำเนินการให้เกิดขึ้นและการดำเนินการรักษาให้คงอยู่

ประเด็นที่หนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งศาสนาจึงได้มีการบัญญัติให้ปฏิบัติตามหลักการของอิสลามและเพื่อรักษาให้คงอยู่ เช่น บัญญัติอิฮาด(การต่อสู้ในหนทาง)และกำหนดบทลงโทษบุคคลที่ทำลายล้างศาสนา

ประเด็นที่สอง เพื่อให้ได้มาซึ่งชีวิตจึงได้มีการบัญญัติการสมรสที่จะนำไปสู่การสืบตระกูลและการรักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และเพื่อที่จะรักษาชีวิตไว้ก็ได้มีการกำหนดให้รับประทานอาหารที่จำเป็น สวมเสื้อผ้าเพื่อปกป้องร่างกาย ตลอดจนการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ทำร้ายต่อชีวิตมนุษย์

ประเด็นที่สาม เพื่อรักษาสติปัญญานั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามหาศาลที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้แก่มนุษย์ พระองค์ทรงอนุมัติการกระทำทุกอย่างที่ไม่มีผลกระทบต่อสติปัญญา ทรงส่งเสริมให้ศึกษาหาความรู้และทรงห้ามกระทำทุกอย่างที่ทำให้สติปัญญาเกิดความเสียหายและอ่อนแอ เช่น การเสพย์ของมีนเมาและสิ่งเสพติดทั้งหลาย โดยกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนนั้นด้วย

ประเด็นที่สี่ เพื่อรักษาสายตระกูลซึ่งมีส่วนในการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอิสลามหลายประการ จึงได้บัญญัติให้มีการสมรสเพื่อรักษาสายตระกูลของมนุษย์ไว้และได้ปกป้องไว้ด้วยการห้ามการผิดประเวณีทั้งได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนอย่างแรง

ประเด็นที่ห้า เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินก็ได้มีการบัญญัติให้ประกอบอาชีพ อนุมัติให้มีการแลกเปลี่ยนและทำการค้า เพื่อรักษาและปกป้องทรัพย์สินก็ได้มีการบัญญัติห้ามลักทรัพย์ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ลักทรัพย์ ห้ามฉ้อฉลหลอกลวง และการได้ทรัพย์โดยวิธีมิชอบ เป็นต้น เพื่อเป็นการยืนยันถึงความสำคัญของสิ่งที่มีความจำเป็น 5 ประการดังกล่าวอิสลามได้อนุมัติสิ่งต้องห้ามในบางกรณีเพื่อรักษาสิ่งเหล่านี้

ข. สิ่งที่ดีถือว่าเป็นความต้องการ (الحاجيات) คือ การกระทำที่ไม่ใช่การรักษาความจำเป็น 5 ประการ แต่เป็นความต้องการของมวลมนุษย์เพื่อปลดปล่อยความยุ่งยากและเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความสะดวก เช่น การบัญญัติในการทำสัญญาประเภทต่างๆ เช่น การเช่าและการจ้าง ซึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นสามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่อาจก่อให้เกิดความยากลำบากมากพอสมควร

ค. สิ่งที่ดีถือว่าเป็นความดีงาม (التحسينيات) หรือความสมบูรณ์ (التكميليات) คือ การกระทำต่างๆ หากขาดไปก็จะไม่สร้างความยุ่งยากแต่อย่างใด แต่เป็นการกระทำที่ดีถือว่าเป็นความดีงามและความสมบูรณ์ตามจริยธรรมและประเพณี เช่น การรักษามารยาทในการพูดคุย มารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น

2.4.4 สัดดู อัลชะรอออิ (سُدُّ الدَّرَائِعِ)

2.4.4.1 ความหมายสัดดู อัลชะรอออิ

อัลมุศลิหฺ (al-Muslih, 1999:53) ให้ความหมายของคำว่า สัดดู หมายถึง การห้ามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และอัลชะรอออิ เป็นพหูพจน์ของคำว่า อัลชะรีอะฮฺ ความหมายในทางภาษา คือ หนทางที่จะนำไปสู่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และความหมายในทางวิชาการ คือ หนทางที่นำไปสู่สิ่งต้องห้ามที่ประกอบด้วยความเสียหาย

ดังนั้น สัดดู อัลชะรอออิ หมายถึง การกระทำใดๆก็ตามที่ไม่ได้เป็นการกระทำที่ห้ามโดยตัวมันเองแต่การกระทำดังกล่าวนั้นจะนำไปสู่สิ่งต้องห้ามโดยใช้หลักการของสัดดู อัลชะรอออิ (سُدُّ الدَّرَائِعِ) หรือการปิดประตูที่จะนำไปสู่การกระทำที่ห้าม

การกำหนดบทบัญญัติต่าง ๆ นั้นจะต้องคำนึงถึงหลัก 2 ประการ คือ

1. เป้าหมาย (مقاصد) คือ สิ่งที่มีผลดีหรือผลเสียในตัวของมันเอง ซึ่งบทบัญญัติจะถูกกำหนดตามนั้น
2. หนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (وسائل) ซึ่งบทบัญญัติของหนทางนั้นจะเป็นไปตามเป้าหมายด้วย

2.4.4.2 ประเภทของชะรีอะฮ์

ชะรีอะฮ์หากคำนึงถึงลักษณะที่นำไปสู่ผลจะแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ชะรีอะฮ์หรือการกระทำที่ถูกกำหนดมาเป็นหนทางไปสู่ความเสียหาย เช่น การดื่มเหล้าที่นำไปสู่การเสียดสี การผิดประเวณีที่นำไปสู่การสับสนของสายตระกูล เป็นต้น
2. ชะรีอะฮ์ที่ถูกกำหนดมาเพื่อเป็นหนทางไปสู่สิ่งอนุมัติหรือสิ่งควรกระทำแต่ถูกนำมาใช้ในทางที่นำไปสู่ความเสียหายโดยความตั้งใจของผู้กระทำ ผู้กระทำนั้นไม่มีความตั้งใจที่ทำให้เกิดความเสียหายแต่ผลของมันนำไปสู่ความเสียหายอย่างชัดเจน เช่น ผู้ที่ขายผลองุ่นแก่ผู้ซื้อที่นำไปใช้ในการผลิตสุรา

จากหลักการของศักดิ์ อัลชะรออฺ สามารถนำไปสู่ความเข้าใจในการบริจาคนโลहित ดังนี้

1. หากผู้บริจาคนโลहितมั่นใจว่าโลहितของตนอาจจะนำไปสู่การสร้างอันตรายแก่ตนเองและผู้อื่นแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องบริจาคนโลहित เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นภายหลัง
2. หากผู้บริจาคนโลहितทราบโดยชัดเจนว่าการบริจาคนโลहितครั้งนี้ต้องเป็นการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บที่เป็นคู่สงคราม หรือผู้ที่จะมาทำลายเกียรติของศาสนา จึงไม่มีความจำเป็นต้องทำการบริจาคนโลहित
3. ผู้ที่มีโรคที่มีความเสี่ยงที่อาจจะนำไปสู่การติดเชื้อได้ ไม่มีความจำเป็นต้องบริจาคนโลहित
4. ห้ามเปิดโอกาสให้มีการซื้อขายโลहित เพราะอาจจะนำไปสู่การสร้างธุรกิจโลहितที่สร้างความเดือดร้อนแก่ชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้

2.4.5 อัลอะหุกาม

2.4.5.1 ความหมายของอัลอะหุกาม

อัลรอบีอะฮฺ(al-Robi'ah, 1987: 13) ได้อธิบายอัลอะหุกาม (الأحكام) เป็นพหูพจน์ของอัลหุกม แปลว่า บทบัญญัติ นักวิชาการอุศูลุคฟิเกฮ์^๑ ได้ให้ความหมายของอัลหุกม คือ โองการของอัลลอฮฺที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของบรรดามุคัลลฟ์^๒ โดยการสั่งให้กระทำ จดให้กระทำ เลือกลงให้กระทำหรือโดยการวางสัญญาณไว้

2.4.5.2 ประเภทของอัลหุกม

อัลหุกมที่กล่าวมานั้น โดยลักษณะของบทบัญญัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (al-Robi'ah, 1987 : 21) คือ

ก. หุกมตักลีฟีย์

ข. หุกมวฎูอีย์

ซึ่งผู้วิจัยขออธิบายหุกมตักลีฟีย์และหุกมวฎูอีย์ ดังนี้

ก. หุกมตักลีฟีย์

หุกมตักลีฟีย์ คือ หุกมที่สั่งให้มุคัลลฟฺกระทำหรืองดกระทำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท (al-Robi'ah, 1987 : 35) คือ

1. การสั่งให้กระทำอย่างเด็ดขาด ซึ่งเรียกว่า วาญิบ เช่น ละหมาด ถือศีลอด
2. การสั่งให้ละเว้นการกระทำอย่างเด็ดขาด ซึ่งเรียกว่า หะรอม เช่น การห้ามรับประทานซากสัตว์ เลือด เป็นต้น

^๑วิชาว่าด้วยหลักการหรือกฎเกณฑ์ต่างๆที่นักกฎหมายอิสลามนำมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณา วิเคราะห์วินิจฉัยหลักฐานต่างเพื่อกำหนดเป็นกฎหมาย (الأحكام الشرعية) (al-Khudariy , 2003 : 13)

^๒ผู้ที่บรรลุลูกศรตามหลักการศาสนาอิสลาม หากเป็นเด็กผู้ชาย การบรรลุลูกศรภาวะ คือ การสิ้นเสียด และหากเป็นเด็กผู้หญิงคือ การมาประจำเดือน หากยังไม่ปรากฏในภาวะทั้งสองแล้ว การที่เด็กผู้ชายและผู้หญิงต้องมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ ถือว่าบรรลุลูกศรภาวะอย่างสมบูรณ์

3. การสั่งให้กระทำอย่างไม่เด็ดขาด ซึ่งเรียกว่า มั่นคง คือ การส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำโดยการกำหนดผลตอบแทนในการกระทำแต่จะไม่มีการลงโทษ หากมิได้กระทำการที่ถือว่าเป็นการสั่งที่ไม่เด็ดขาดนั้น จะต้องมีหลักฐานสนับสนุนด้วย เช่น การทำสัญญาคุ้มกัน เป็นต้น

4. การสั่งให้ละเว้นการกระทำอย่างไม่เด็ดขาด ซึ่งเรียกว่า มักรูสุ มีลักษณะตรงข้ามกับมั่นคง การที่จะถือว่าเป็นการสั่งห้ามที่ไม่เด็ดขาดจะต้องมีหลักฐานสนับสนุนด้วย เช่น การหย่าร้าง เป็นต้น

5. การให้สิทธิแก่ผู้กัลป์ที่จะกระทำหรือละเว้นการกระทำ เรียกว่า มุบาฮุ หมายความว่า ให้เลือกปฏิบัติได้ หรือไม่ปฏิบัติ หรือการอนุมัติให้กระทำ ซึ่งเรียกว่า มุบาฮุ หลักฐานที่แสดงว่าเป็นมุบาฮุนั้น อาจเป็นคำบัพทจากอัลกุรอานหรืออัลหะดีษที่ระบุว่า “ไม่เป็นบาป” เช่น การรับประทานอาหาร การดื่ม การเลี้ยงชีพ เป็นต้น

ข. หุกมวัลฎอีย

อัลญุดัยอฺ (al-Judai', 2000 : 52-60) ได้อธิบายหุกมวัลฎอีย หมายถึง การวางสัญญาของอัลลอฮฺ ﷻ หรือท่านเราะสูล ﷺ แห่งพระองค์ในการกำหนดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุเงื่อนไข และสิ่งกีดขวางในทางบัพญญัตติอิสลาม เช่น กำหนดให้ตะวันตกล้อยเป็นสาเหตุของการเข้าเวลาละหมาดซุฮรี กำหนดให้ความสะอาดเป็นเงื่อนไขของการละหมาด กำหนดให้การฆ่าเจ้าของมรดกเป็นสิ่งกีดขวางในการรับมรดก เป็นต้น ซึ่งการกำหนดสัญญาทั้งหมดนี้มนุษย์ไม่มีความสามารถที่จะกระทำได้ แต่ต้องกระทำตามขีดความสามารถที่มนุษย์กระทำได้ภายใต้การกำหนดสัญญาโดยผู้สร้าง ซึ่งมีความแตกต่างจากหุกมตักลีฟีย์ที่มนุษย์ทุกคนต้องทำปฏิบัติ ละเว้นการปฏิบัติ ปฏิบัติแต่ไม่เด็ดขาด ละเว้นการกระทำอย่างไม่เด็ดขาด และเลือกปฏิบัติภายใต้การบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ

จากหุกมตักลีฟีย์ข้างต้นอัลหุกมเป็นสิ่งอัลลอฮฺ ﷻ กำหนดให้มนุษย์กระทำหรืองดกระทำโดยทุกสิ่งทุกอย่างที่สั่งให้กระทำหรืองดกระทำเป็นที่เจาะจงและแน่ชัดตามได้บัญญัติไว้ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺท่านเราะสูล ﷺ เช่นเดียวกับการบริจาคนโลหิตที่ไม่มีตัวบทที่กล่าวถึงการบริจาคนโลหิตว่าเป็นคำสั่งให้ทำและเป็นสิ่งที่ต้องห้ามให้กระทำได้ หากไม่มีตัวบทที่กล่าวถึงการห้ามแล้ว ดังนั้นการบริจาคนโลหิตจึงเป็นสิ่งที่มุบาฮุ ที่มุสลิมสามารถเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้

การศึกษาทฤษฎีการบริจาคโหดในอิสลามจำเป็นต้องมีความเข้าใจหลักการผ่อนปรน (รูกเศาะฮฺ) และกฎแห่งความจำเป็น(อฎฎะเราะฮฺ) เหตุผลที่ชะรอ(กฎหมายอิสลาม)ให้มีหลักการนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งปัจจัยหลัก ทั้ง 5¹⁰ ประการ ดังนี้

2.4.6 อฎฎะเราะฮฺ (ความจำเป็น)

กฎหมายอิสลามมีหลักการที่ยืดหยุ่นและเป็นทางออกสำหรับบุคคลที่อยู่ในภาวะสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นที่เรียกว่า อฎฎะเราะฮฺ (الضرورة) คือ สิ่งที่กำหนดข้อยกเว้นสำหรับมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สิ่งที่มีอรรถาธิบายความจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติในสิ่งที่ต้องห้าม เพื่อปลดปล่อยความยากลำบากแก่มนุษย์ หากเมื่อใดที่บุคคลอยู่ในภาวะจำเป็นสิ่งที่จะต้องห้ามในอิสลาม ก็จะกลายเป็นสิ่งที่อนุมัติให้สามารถปฏิบัติได้ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักการอฎฎะเราะฮฺ ดังนี้

อับดุลอะซีซ (Abdul Aziz, 1987: 1) กล่าวว่า “อฎฎะเราะฮฺ คือ สถานการณ์คับขันที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งหากไม่กระทำในสิ่งที่ต้องห้ามเพื่อจะลดความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นอันตรายที่ร้ายแรงยิ่งกว่าตามมา ดังนั้น ในสถานการณ์ดังกล่าว การเลือกกระทำในสิ่งที่อันตรายน้อยกว่าระหว่างสองสิ่งที่อันตรายนั้นเป็นสิ่งที่อนุญาต”

วะฮฺบะฮฺ อัจซุฮัยลีย์ (Wahbah al-Zuhaili, 1996: 67-68) มีความเห็นว่า อฎฎะเราะฮฺ คือ การที่มนุษย์ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่คับขันอันตรายร้ายแรงและยากลำบากที่แสนสาหัส ทำให้พะวงต่อการเกิดภัยอันตรายและความหายนะที่สูญเสียชีวิต เกียรติ ศติปัญญา และอื่นๆ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่อนุโลมให้กระทำสิ่งที่ต้องห้าม หรือยกเว้นสิ่งที่วาญิบ โดยถือเป็นการปกป้องภัยร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้น

จากความหมายของอฎฎะเราะฮฺข้างต้น เมื่อเกิดความจำเป็นหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตที่อาจเผชิญกับปัญหาต่างๆ ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์ความจำเป็นอิสลามจึงผ่อนปรนให้กระทำสิ่งที่ต้องห้ามได้ เช่น การรับประทานเนื้อสุกร เพื่อปกป้องตัวเองให้รอดพ้นจากความตาย¹¹

¹⁰ ศาสนา ชีวิต ศติปัญญา วงศ์ตระกูล และทรัพย์สิ้น

¹¹ กौरูอวี, 2544 : 160

คำสั่งตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿إِمَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(البقرة: 173)

ความว่า “แท้จริงพระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียงแต่สัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกรและสัตว์ที่ถูกปลั่งเสียบนมมันเพื่อสิ่งอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ แล้วผู้ใดได้รับความคับขันโดยมิใช่เป็นผู้เสาะแสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้ว ไชร์ก็ไม่มีบาปใดๆแก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลบะเกาะเราะฮ์:173)

จากหลักฐานข้างต้นเป็นที่เข้าใจว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้บรรดามุอฺมิน (ผู้ศรัทธา) เลือกรับประทานอาหารรวมถึงเครื่องดื่มจากสิ่งที่ย่อยยับา¹² ในบรรดาปัจจัยยังชีพที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานแก่ประชาชาติของพระองค์ และบรรดามุอฺมิน (ผู้ศรัทธา) ควรแก่การขอบคุณพระองค์ต่อปัจจัยยังชีพต่างๆ เฉกเช่นเดียวกันกับที่อัลลอฮ์ ﷻ ใช้ให้มุอฺมิน (ผู้ศรัทธา) รับประทานสิ่งที่หะลาละ (ถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม) ด้วยเหตุผลเพื่อการตอบรับดุอาอ์และอิบาดะฮ์ อีกทั้งการรับประทานสิ่งที่หะรอมจะเป็นการกีดกันการตอบรับดุอาอ์และอิบาดะฮ์ เช่นหะดีษที่รายงานของอบูสูร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه

อิบนุกะษีร์ได้อธิบายจากอายะฮ์ข้างต้นว่า จากอบูสูร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه กล่าวว่าท่านเราะฮ์ رضي الله عنه ได้ว่านะ ความว่า “โอ้บรรดามุอฺมิน แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นคือยียิบ พระองค์ไม่ทรงตอบรับเว้นแต่สิ่งที่ย่อยยับาเท่านั้น (Ibn Kathir, 1981 : 1/360)

จากอายะฮ์ข้างต้นสอดคล้องกับการบริจาคนาฬิหิตที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ย่อยยับาในส่วนของ การนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น มุสลิมสามารถทำการบริจาคนาฬิหิตให้แก่ผู้อื่นที่มีความต้องการเพื่อประโยชน์ต่อการรักษาไว้ซึ่งชีวิตได้

¹² เป็นพหูพจน์ของยียิบ หมายถึงรวมถึง มีประโยชน์ หะลาละ สะอาด ถูกหลักสุขอนามัย

ข. เงื่อนไขของอัญญาะรูเราะฮ์

ตามหลักการแล้วการกำหนดความจำเป็นนั้นจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ปรากฏเงื่อนไขตามที่นักวิชาการมุสลิมได้วางไว้ ดังนี้¹³

1. อัญญาะรูเราะฮ์ต้องเกิดขึ้นจริงไม่ใช่แค่เพียงจินตนาการหรือสถานการณ์สมมติและอาจจะทำให้เกิดสูญเสียต่อศาสนา ชีวิต สติปัญญา เกียรติยศและทรัพย์สินอันหมายถึงหากผู้ใดไม่เผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้จะไม่อนุญาตให้เปลี่ยนสถานะของหุกมได้เว้นแต่จะต้องกลับไปใช้หุกมเดิมที่มีอยู่

2. ผู้ใดที่อยู่ในสถานะแห่งความจำเป็นและไม่มีทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง เว้นแต่จะต้องกระทำในสิ่งที่จะต้องห้ามแต่เพียงทางเดียว ในกรณีเช่นนี้อิสลามได้อนุญาตให้กระทำสิ่งต้องห้ามดังกล่าวได้ เพื่อปกป้องจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้นั้น

3. อนุญาตให้กระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

4. ความจำเป็นต้องสอดคล้องกับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มีความยุติธรรมและยึดหลักศาสนา

5. ต้องเป็นอัญญาะรูเราะฮ์ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลามที่ได้ประทานเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของมนุษยชาติ ดังนั้นอัญญาะรูเราะฮ์ คือผลประโยชน์สูงสุด และทุกผลประโยชน์นั้นต้องมาจากศาสนบัญญัติ มิใช่มาจากความคิดหรือสติปัญญาแต่ฝ่ายเดียว และจะต้องคำนึงถึงการปกป้องเจตนารมณ์ของศาสนาและบัญญัติเป็นสำคัญ หากผลประโยชน์นั้นไม่ได้มาจากสิ่งนั้นย่อมไม่ใช่ผลประโยชน์ที่แท้จริง

การอนุญาตให้ใช้หรือกระทำสิ่งหะรอมภายใต้หลักของความจำเป็นนั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์และหลักการสำคัญของเจตนารมณ์ที่พบในบทบัญญัตินี้ เพื่อทำให้เกิดความสะดวกและไม่เป็นภาระหนักสำหรับมนุษย์

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾

(البقرة: 185)

¹³ อับดุลอาซิซซานาฟีและยะโกบอิสมาแอล, แหล่งเดิม, หน้า 1

ความว่า “พระองค์ทรงประสงค์ให้มีความสะดวก
แก่พวกเจ้าและไม่ทรงให้มีความลำบากแก่พวกเจ้า”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 185)

ข้อบ่งชี้จากอายะฮ์คือ (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ) อิบ努กะษีร
(Ibn Kathir, 1981/1:383) ได้อธิบายโองการข้างต้นโดยการยกหะดีษ ดังนี้ อิมามอะหมัดได้บันทึก
หะดีษจากอับดุลอะอะซฮ์ จากอัลอะอูรออีย์ที่เขาได้ยินหะดีษที่มาจากท่านนบี ﷺ ท่านวอนะว่า

((إِنْ خَيْرٍ دِينِكُمْ أَيْسَرُهُ، إِنْ خَيْرٍ دِينِكُمْ أَيْسَرُهُ))

(أحمد، 18997: 1999¹⁴)

ความว่า “ แท้จริงสิ่งที่ดีในศาสนาของพวกท่านคือ
สิ่งที่ง่ายดาย แท้จริงสิ่งที่ดีในศาสนาของพวกท่าน
คือสิ่งที่ง่ายดาย ”

(Ahmad, 1999 : 18997)

จากหลักฐานข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความประสงค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในการ
บัญญัติกฎหมายตามศาสนบัญญัติที่พระองค์ทรงประสงค์ เพื่อสร้างความง่ายดายให้กับมนุษยชาติโดย
มิใช่ในลักษณะฝ่าฝืนบทบัญญัติและฉวยโอกาสในเรื่องที่พระองค์ทรงสั่งใช้ ดังนั้น การบริจาคม
โหดทำให้มนุษย์เกิดความสะดวก เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้รอดพ้นจากการเสียชีวิตในสิ่งที่ไม่
เกินความสามารถของมนุษย์และไม่เป็นภาระหนักสำหรับมนุษย์แต่อย่างใด

2.4.7 รุกเศาะฮ์ (رخصة)

2.4.7.1 ความหมายของรุกเศาะฮ์

รุกเศาะฮ์ เป็นศัพท์อาหรับ ซึ่งมีความหมายตามการอธิบายของนักภาษาศาสตร์ว่า
ตัวอักษร รออ คออ และกูด บ่งบอกความหมาย ถึงการอ่อนน้อม ตรงข้ามกับคำว่า อัชชะดีฮ์
หมายถึง ความรุนแรง โดย อรรุคศุ ตรงข้ามกับ ความรุนแรง คือ อนุญาตให้ผู้คนทำหน้าที่ที่เคยห้าม
ไว้ (Ibn Faris, 2/500)

¹⁴ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษเศาะหีหฺ (al Albaniy, 1985:341)

ที่ว่า
 ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญญัติ (الشارع) ความง่ายคายแก่มนุษย์ในหะดีษ

((إن الله يحب أن تؤتى رخصه كما يكره أن تؤتى معصيته))
 (أحمد، 1987 : 2/108)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักให้เกิดความง่าย
 เสมือนกับที่พระองค์ทรงเกลียดการกระทำบาป”
 (Ahmad, 1987 : 2/108)

ดังนั้น ความหมายรुकسهฮุ เจิงภาษาศาสตร์ คือ ความง่ายคาย การให้อภัยและ
 ความอ่อนโยน และความหมายเจิงวิชาการตามทัศนะของอุศลุลฟิเกฮุ คือ การอำนวยความสะดวก
 ห่างไกลจากความยากลำบากและความเคียด (Ibn al-Manzur, 3/1616)

2.4.7.2 สาเหตุของรुकسهฮุ

อัลญุดัยฮุ (al- Judai’, 2000 : 63-64) ได้กล่าวถึงรुकسهฮุตามบทบัญญัติมีอยู่
 ด้วยกัน 7 สาเหตุ

1. ความอ่อนแอด้านสรีระเป็นต้นเหตุไม่ต้องปฏิบัติในคำสั่งของอัลลอฮุ เช่น
 เด็กยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนไร้สติปัญญา หรือ การผ่อนปรนจำนวนการปฏิบัติในหมู่สตรี เช่น
 ไม่เป็นการบังคับให้สตรีละหมาดวันศุกร์(ญุมอะฮุ)หรือละหมาดร่วมกัน(ญะมาอะฮุ) ที่มีสยิด
 และญิฮาดในหนทางของอัลลอฮุ
2. ภาวะป่วยเป็นต้นเหตุที่อนุญาตให้ละศีลอดในเดือนรอมฎอน และอนุญาต
 ให้ละหมาดทำนองได้ เช่นเดียวกับการอนุญาตให้รักษาโรคกับสิ่งที่เป็นนะญิส
3. การเดินทางเป็นต้นเหตุที่อนุญาตให้ละศีลอดในเดือนรอมฎอนและละหมาด
 รวม 2 เวลา ใน 1 เวลา และการละหมาดย่อ (ก๊อซุร) 4 รอกอะฮุ เป็น 2 รอกอะฮุ และอนุญาตให้เช็ด
 บนรองเท้าคูฟมากกว่า 1 วัน
4. การลี้ม เป็นต้นเหตุที่ไม่มีความผิดสำหรับผู้หญิงลี้มในช่วงเดือนรอมฎอนที่
 อาจจะมีลี้มในการรับประทานหรือดื่มเข้าสู่ร่างกาย

5. การไม่รู้ เป็นต้นเหตุที่ศาสนาไม่เอาผิดในกรณีที่เขาไม่รู้โดยที่ไม่ได้ละเลยในหน้าที่ในส่วนเกินจากความรู้ของเขา เช่น การไม่รู้ในความบกพร่องของสินค้าที่ซื้อ
6. การถูกบังคับ เป็นต้นเหตุที่อนุญาตกระทำความผิดเพราะป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายจากการถูกบังคับ เช่น การบังคับให้กล่าวกุฟรฺ(ปฏิเสธศรัทธา)เพราะเหตุโดนบังคับจึงเป็นเหตุผลที่ศาสนาอนุญาตให้กล่าวได้
7. เหตุสุดวิสัย เป็นต้นเหตุที่สามารถผ่อนปรนให้ได้ เพราะเป็นสิ่งที่เกินความสามารถของมนุษย์ที่จะรู้ได้ เช่น สิ่งที่เป็นนะญิสที่ป้องกันหรือหลีกเลี่ยงได้ยากในกรณีที่ผู้ป่วยมีอาการปัสสาวะกระปริบกระปรอย ศาสนาจึงอนุญาตให้ผู้ป่วยละหมาดได้ในสภาพการณั้้น หรือการละหมาดตรงสถานที่มีนะญิสในกรณีที่ไม่มียสถานที่อื่น

จากหลักการของรุกเศาะฮฺแล้วสามารถนำมาใช้ในประเด็นการให้โลहितกับผู้ป่วย คือ เมื่อมีสาเหตุของภาวะป่วยที่อาจนำไปสู่การเสียชีวิตแล้ว ศาสนาอิสลามผ่อนปรน(รุกเศาะฮฺ) ให้มีการให้โลहितและรับโลहितระหว่างกันได้โดยไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่บาป อนึ่งเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งชีวิตของผู้อื่น

2.4.8 เกาะวาอิดและทฤษฏีฟิกฮฺ

เมื่อไม่มีตัวบทกล่าวอย่างชัดเจนถึงบทบัญญัติ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอิสลาม ซึ่งต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักการเกาะวาอิดและทฤษฏีฟิกฮฺเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดบทบัญญัติ ดังนี้

2.4.8.1 ความหมายของเกาะวาอิด

เกาะวาอิด เป็นภาษาอาหรับ เป็นพหูพจน์ของคำว่า เกาะอิดะฮฺ หมายถึง รากฐาน เช่น รากฐานของอาคาร

ดังคำตรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ
تَقَبَّلَ مِنَّا أَنْتَ إِنَّكَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

(البقرة: 12)

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่อิบรอฮีมและอิสมาอีล
ได้ก่อฐานของบ้านหลังนั้นให้สูงขึ้น (ทั้งสองได้กล่าว
วิงวอนว่า) ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของพวกข้า พระองค์
โปรดรับ(งาน)จากพวกข้าพระองค์ด้วยเถิด แท้จริง
พระองค์นั้นทรงได้ยินและทรงรอบรู้”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 127)

เกาะวาอิดและทฤษฎีฟิสิกส์เปรียบได้กับบรรทัดฐานในการกำหนดบทบัญญัติใน
กรณีที่ไม่มีความชัดเจนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ซึ่งบรรดานักปราชญ์ (อูลมะฮ์) ได้กำหนดและ
นำเอาเกาะวาอิดและทฤษฎีฟิสิกส์ เพื่อเป็นกรอบหรือบรรทัดฐานในการกำหนดบทบัญญัติ โดยมี การนำ
หลักเกาะวาอิดและทฤษฎีฟิสิกส์ที่เกิดจากความเข้าใจของเจตนารมณ์ของตัวบทหลักฐานที่มาจาก
อัลกุรอานและอัลหะดีษ การกำหนดให้มีเกาะวาอิดและทฤษฎีฟิสิกส์นั้น เพื่อง่ายต่อการกำหนด
บทบัญญัติในสิ่งที่ไม่ขัดแย้งกับหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายประสงค์
และเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลามนั่นเอง

อัลซุญญัย (al-Suyuti, 1994 : 5-6) ได้กล่าวว่า อัลอิมาม อับดุลอฮ์ดี อับดุลบาสิตที่มี
ชีวิตในศตวรรษที่สามและสี่ฮิจเราะฮ์ได้รวบรวมเกาะอิดะฮ์ของมัฮ์ฮับอิมาม อับดุลอะฮ์ดี และ
สรุปเป็น 17 เกาะอิดะฮ์ หลังจากนั้นอับดุลอะฮ์ดี อัลฮารอวีย์ที่อิมามอับดุลอะฮ์ดีได้เรียนและได้มี
การศึกษาจากอับดุลอฮ์ดี และท่านได้เลือกเอาส่วนหนึ่งจากเกาะอิดะฮ์เหล่านั้น ในเมื่อได้รับการเสนอ
เกาะอิดะฮ์เหล่านั้นให้แก่ท่านกอฎี อะบู อาลี อัลฮุซัยน บินมุฮัมมัด บินอะฮ์มัด อัลมารูซี (เสียชีวิต
462 ฮิจเราะฮ์) ท่านได้สรุปบรรดาหุกมในมัฮ์ฮับอิมามอับดุลอะฮ์ดีใน 4 เกาะอิดะฮ์แต่นักวิชาการสมัยใหม่ส่วน
หนึ่งในมัฮ์ฮับอิมามอับดุลอะฮ์ดีได้มีความเห็นว่ามี 5 เกาะอิดะฮ์ ดังนั้น ทั้ง 5 เกาะอิดะฮ์นับได้ว่าเป็นแม่ของ
บรรดาเกาะอิดะฮ์ฟิสิกส์ คือ

1. ทุกสิ่งขึ้นอยู่กับที่ตั้งใจ (الأُمُورُ بِمَقْصِدِهَا)
2. ความมั่นใจจะไม่หายไปด้วยความสงสัย (الْبَيْتُ لَا يُزَالُ بِالشَّكِّ)
3. ความยากลำบากทำให้เกิดความง่าย (المَشَقَّةُ تَجْلِبُ التَّيْسِيرَ)
4. อันตรายจะต้องหายไป (الضَّرُّ يُزَالُ)
5. อาคิเฮ์เป็นอั่งอิงของหุกม (العَادَةُ مُحَكِّمَةٌ)

ผู้วิจัยขอหยิบยกเกาะวาอิดที่นำมาใช้ในหุกมการบริจาคนโลहित ดังนี้
ทฤษฎีที่ 1 เดิมของทุกสิ่งเป็นสิ่งที่อนุมัตินอกจากจะมีหลักฐานชัดเจนเป็นสิ่งที่หะรอม
 (الأصل في الأشياء الإباحة حتى يدل الدليل على التحريم)

อัลซุยูฎีย (al-Suyuti, 1994: 82) ได้กล่าวว่า นี่คือนะโฆอะฮ์ในมัซฮับอัชชาฟีอี๊
 ที่มีความแตกต่างกับความเห็นของมัซฮับหะนะฟี๊ เพราะเขามีความเห็นว่ เดิมของทุกสิ่งเป็นสิ่งที่
 ต้องห้ามนอกจากจะมีหลักฐานชัดเจนเป็นสิ่งที่อนุญาต ส่วนหนึ่งจากหุกมที่เข้าในเกาะอะฮ์นี้ คือ

ก. สัตว์ที่หุกมของมันไม่ชัดเจน

ข. พืชที่ไม่รู้ชื่อ

ค. ญีราฟ (الفيل) ตามความเห็นของอัลสุบกี๊ เป็นที่อนุญาต เพราะเดิมของ
 มันเป็นที่อนุญาต และไม่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าหะรอม แต่มีเช่นกันอุละมาอ์ที่เห็นว่า หะรอม

จากทฤษฎีข้างต้นเป็นที่เข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่พระองค์ทรงสร้างเดิมนั้นเป็นสิ่งที่
 ที่อนุมัตินอกจากจะมีหลักฐานว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ต้องห้าม เช่นเดียวกันกับการบริจาคนโลहितเป็นสิ่งที่
 ที่อัลลอฮ์ﷻไม่ได้กล่าวถึงการห้ามถึงการบริจาคนโลहितในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษ ดังนั้นเมื่อ
 ตัวบทไม่ปรากฏหลักฐานถึงการห้ามจึงเป็นที่เข้าใจด้วยหุกมเดิมของทุกสิ่งคือ เป็นสิ่งที่อนุมัติ

ดังหลักฐานท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ﷺ ที่รายงานจากสลมานและอิบน์ อับบาส ที่ว่า

((ما أحل الله في كتابه فهو حلال، وما حرم فهو حرام،

وما سكت عنه فهو عافية، فاقبلوا من الله عافيته،

فإن الله لم يكن لينسى شيئاً { وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا }))¹⁵

(الترمذي، 1987 : 1726)

¹⁵ อัลอัลบานีย์ระบุว่าป็นหะดีษหะสัน (al-Albaniy, 1985 : 3195)

ความว่า “สิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้หะลาในคัมภีร์ของพระองค์
 นั้นดั่งนั้น สิ่งนั้นคือหะลา และสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้หะรอม
 ในคัมภีร์ของพระองค์นั้น ดั่งนั้นสิ่งนั้นคือหะรอม และสิ่งใด
 ที่พระองค์เขียนในคัมภีร์ของพระองค์นั้นดั่งนั้นสิ่งนั้น คือ
 สิ่งที่ยกยให้ ดั่งนั้น จงรับเอาจากพระองค์ในสิ่งที่พระองค์
 ให้ประโยชน์ แท้จริงพระองค์มิได้หลงลืมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
 และท่านได้อ่านคำตรัสที่ว่าและแท้จริงพระเจ้าของท่านนั้น
 มิทรงหลงลืมสิ่งใดเลย”

(al-Tirmidhiy,1987: 1726)

และคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿وَمَا نَنْزَلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ وَمَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا
 خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾
 (مریم: 64)

ความว่า “และเรา (ญิบริล) มิได้ลงมา เว้นแต่
 ด้วยพระบัญชาของพระเจ้าของท่าน สำหรับ
 พระองค์นั้นสิ่งที่อยู่ระหว่างเบื้องหน้า และสิ่ง
 ที่อยู่เบื้องหลัง และสิ่งที่อยู่ระหว่างทั้งสอง
 และพระเจ้าของท่านนั้นมิทรงหลงลืมสิ่งใดเลย”

(มัรยัม : 64)

จากอายะฮ์ทั้งสองข้างต้นสามารถเข้าใจได้ว่า การที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงหุ้กมว่า สิ่งใด
 หะลา(อนุมัติ)พระองค์ได้ชี้แจงอย่างชัดเจนในอัลกุรอานว่าสิ่งนั้นหะลา และหากสิ่งใดหะรอม
 (ต้องห้าม)ด้วยกับสิ่งที่พระองค์ได้ชี้แจงในอัลกุรอานว่าสิ่งนั้นหะรอม ตามที่พระองค์ทรงบัญชาผ่าน
 ญิบริลมาให้กับท่านเราะสูล ﷺ เพื่อเผยแผ่ให้กับมนุษยชาติจากสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างไม่ว่าสิ่งนั้น
 อยู่ระหว่างเบื้องหน้าของมนุษย์และเบื้องหลังของมนุษย์และสิ่งที่อยู่ระหว่างทั้งสองโดยที่ได้ชี้แจง
 ไว้ทั้งหมด โดยที่พระองค์มิได้หลงลืม ดั่งนั้น การบริจาตโลหิตถือว่าเป็นสิ่งพระองค์มิได้กล่าวถึงจึง
 ถือว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ยกยให้

ทฤษฎีที่ 2 ความอันตรายจะไม่ปลงล้างด้วยอันตรายเช่นเดียวกัน(الضرر لا يزال بالضرر)

อัลซุยูฎีย (Al Suyuti, 1994 :115) ได้กล่าวว่าเป็นเกาะอิดะฮ์ย่อยของ
เกาะอิดะฮ์ الضرر يزال

คังวณะของท่านเราะฮะฮ์ رضي الله عنه ที่ว่า

((لا ضرر ولا ضرار))

(الحاكم ، 1990 : 2345)

ความว่า “ไม่มีกานำพาตัวเองและผู้อื่นสู่ความพินาศ”

(al -Hakim¹⁶ ,1990: 2345)

ตัวอย่างที่เข้าในเกาะอิดะฮ์นี้

ก. คนใดคนหนึ่งที่ต้องการจะปกป้องอันตรายชีวิตของเขาจากความหิว แล้วเขา
ไม่พบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากทรัพย์สินหรืออาหารของคนอื่นที่มีความต้องการเหมือนกับเขา ดังนั้น
ไม่อนุญาตให้เขาเอาทรัพย์สินของคนนั้น

ข. หากคนใดคนหนึ่งถูกบังคับให้ฆ่าอีกคนหนึ่ง ดังนั้น ไม่เป็นที่ยอนุญาตให้ฆ่าได้
เพราะการฆ่านั้นทำให้เกิดอันตรายที่เหมือนกันหรือยิ่งใหญ่กว่า หรือถูกบังคับให้ดื่มเหล้า ถ้าไม่ดื่ม
เขาจะถูกฆ่า ดังนั้นสำหรับเขาอนุญาตให้ดื่มเหล้า นั้น เพราะอันตรายของการฆ่านั้นหนักกว่า
อันตรายของการดื่มเหล้า

จากทฤษฎีข้างต้นเป็นที่เข้าใจว่า เหตุผลการบริจาตโลหิต คือ ต้องเป็นช่วยชีวิต
มนุษย์ให้รอดพ้นจากความตาย ด้วยเจตนารมณ์ของอิสลามปกป้องมนุษย์ด้วยการรักษาไว้ซึ่ง 5
ประการ นั่นคือ ศาสนา ชีวิต สติปัญญา วงศ์ตระกูล และทรัพย์สิน ดังนั้น มุสลิมต้องช่วยเหลือผู้อื่น
ด้วยการบริจาตโลหิตเพื่อให้รอดพ้นจากความเจ็บปวดหรือความตาย มิใช่ในลักษณะเพิ่มอันตรายให้
เท่าทวิคูณ ในขณะที่เดียวกันผู้บริจาตต้องไม่ได้รับอันตรายจากการให้บริจาตด้วยเช่นกัน เพราะ
หลักเกณฑ์ในทางอุศูลฟิอกุในเกาะอิดะฮ์นี้จะบรรลุผลสำเร็จได้ ด้วยการช่วยเหลือผู้ป่วยให้ได้รับ
การดูแลจากการเจ็บป่วยจนกระทั่งนำไปสู่การหายขาดเป็นปกติทั้ง โดยที่ผู้ให้บริจาตต้อง

¹⁶ อิหม่าม อัลหะกิม กล่าวว่ หะดิษบทนี้มีสายรายงานที่เศาะหิหตามเงื่อนไขของอิหม่ามมุสลิม ซึ่งอิหม่ามทั้งสองไม่ได้บันทึกไว้
อัลอัลบานียั ระบุว่า เป็นหะดิษเศาะหิห (al-Albaniy, 1985: 896)

ปลอดภัยเช่นกัน หากแต่ทำให้ผู้บริจาคมืออากรอ่อนแรงได้รับอันตรายหรืออาจจะนำไปสู่การเสียชีวิตในภายหลังแล้วไม่สามารถกระทำการบริจาคโลหิตได้

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ﴾

(البقرة : 195)

ความว่า “ และจงอย่าโยนตัวของ
พวกเจ้าสู่ความพินาศ ”

(อัลบะเกาะเราะฮ์:195)

ทฤษฎีที่ 3 ความจำเป็นสามารถกระทำสิ่งที่ต้องห้ามได้ (الضرورات تبيح المحظورات)

อัลฮุฎฎีย (al-Suyuti, 1994 : 112-113) ได้กล่าวว่าเป็นเกาะอิดะฮ์ย่อยของ เกาะอิดะฮ์ (الضرورات) จากหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ ((لا ضرر ولا ضرار)) ซึ่ง (الضرورة) คือ ความจำเป็นในที่นี้ คือ สิ่งที่มุสลิมไม่สามารถจะได้อะไรซึ่งความต้องการหลัก 5 ประการ นอกจากด้วยสิ่งนั้น ส่วน (محظورات) คือ สิ่งที่ต้องห้าม ซึ่งสิ่งที่มีหลักฐานจากชะรออ (กฎหมายอิสลาม) ในการห้ามสิ่งนั้น เกาะอิดะฮ์นี้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชะรออ (กฎหมายอิสลาม) ได้ห้ามโดยที่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่อนุญาตได้ในตอนที่มีความจำเป็น ดังนั้น ความจำเป็นที่ได้อนุญาตกระทำสิ่งที่ต้องห้ามนั้นได้เรียกว่า การผ่อนปรน (رخصة) ในวิชาฮุกูมฟิสิกฮ์ รุกเศาะฮ์ คือ การอนุญาตให้กระทำในสิ่งที่หะรออมเพราะความจำเป็นได้ แต่การอนุญาตจะไม่มีต่อไปในเมื่อความจำเป็นนั้นหมดไป

ตัวอย่างของเกาะอิดะฮ์นี้ คือ

ก. อนุญาตให้กล่าวคำกุฟรในตอนที่ถูกบังคับ แต่จิตใจจะต้องยึดมั่นในอิมาน

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَاحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَهُمْ وَعَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾

(النحل: 106)

ความว่า “ผู้ใดปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์หลังจากที่เขาได้รับศรัทธาแล้ว เขาจะได้รับความกริ้วจากอัลลอฮ์เว้นแต่ผู้ที่ถูกบังคับทั้งๆที่หัวใจของเขาเปี่ยมไปด้วยศรัทธา และผู้ใดเปิดห้วงอกของเขาด้วยการปฏิเสธศรัทธา พวกเขาจะได้รับความกริ้วจากอัลลอฮ์และสำหรับพวกเขาจะได้รับการลงโทษอย่างมหันต์”

(อัลนะหฺล : 106)

- ข. อนุญาตรับประทานซากสัตว์ในตอนที่เป็น
- ค. อนุญาตให้ขุดหลุมฝังศพ เพื่อจะเอาผู้ที่เสียชีวิตที่ได้ฝังแล้ว ภายหลังทราบ ว่าศพยังไม่ได้มีการอาบน้ำศพหรือไม่ได้ทำการหั่นศพไปทางกิบลัต
- ง. อนุญาตให้ดูเอาระยะสุ(สิ่งพึงสงวน)เพราะความจำเป็นในการรักษาผู้ป่วย
- จ. อนุญาตให้คู่สตรีเพื่อคู่ขอ เพื่อสอน เพื่อเป็นพยาน เพื่อทำมูอามะลาต (ธุรกรรม) และเพื่อรักษาโรค

และคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكَمْ فِسْقٌ ﴾

(المائدة: 3)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่น นอกจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่มัน(ขณะเชือด)สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกเหวตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่ สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน สัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหิน บูชา การที่พวกเจ้าเสี่ยงทายด้วยไม้ดิวเหล่านั้นเป็นการละเมิด ”

(อัลมาอิดะฮฺ : 3)

จากทฤษฎีข้างต้นเป็นที่เข้าใจว่า โโลหิตเป็นหนึ่งในสิบเอ็ดสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้าม เช่นเดียวกับการห้ามรับประทานซากสัตว์ สุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นนอกจากอัลลอฮ์ สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกเหวตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน สัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชาและการเสียนตายด้วยไม้ค้ำ เป็นต้น

และคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لغيرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(الأنعام : 145)

ความว่า “มุฮัมมัด ท่านจงประกาศออกไปว่า ในบทบัญญัติที่ประทานลงมาให้ฉันนั้น ฉันไม่พบว่าจะมีสิ่งใดห้ามรับประทานนอกจากบทบัญญัติที่ว่า ห้ามรับประทานซากสัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลพุ่งออกมา เนื้อสุกร เพราะมันเป็นสิ่งสกปรก หรือเป็นสิ่งผิดบัญญัติที่ไปกล่าวนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ และสำหรับผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขัน โดยมิได้มีเจตนาจะฝ่าฝืน แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัย ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลอันอาม : 145)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้ห้ามถึงการรับประทาน ได้แก่ สัตว์ที่ตายเอง เลือดที่ไหลออก เนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ เป็นต้น แท้จริงสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งโสมมหรือเป็นสิ่งละเมิด หากผู้ใดได้รับความคับขัน โดยมีใช่เป็นผู้แสวงหาและมีใช่ผู้ละเมิดแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัยโทษในการที่เขาจะรับประทานในสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามได้

ด้วยหลักฐานทั้งสองข้างต้นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า โโลหิตจัดเป็นสิ่งต้องห้ามด้วยกับหลักฐานที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้าม หากแต่ได้รับความคับขันในการรักษาไว้ซึ่งชีวิต อิสลามให้ทางออกด้วยการผ่อนปรน(รुकساء) เพื่อให้มนุษย์สามารถกระทำได้ ด้วยกับการรับประทานเนื้อสุกร ซากสัตว์ เพื่อประทังชีวิต ดังนั้น ด้วยหลักการของอุศูลุฟิกฮฺ ตามเกาะอิดะฮฺนี้ ถือว่าการบริจาคนโโลหิตสามารถกระทำได้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ที่บาดเจ็บให้สามารถมีชีวิตรอดได้

ทฤษฎีที่ 4 (درء المفسد اولی من دلب المصلح) การป้องกันอันตรายเหนือกว่า การแสวงหาผลประโยชน์

อัลซุยูฎีย (al-Suyuti, 1994: 117) ได้กล่าวถึงเกาะอิดะฮ์นี้ หมายถึง หากว่ามี การขัดแย้งระหว่างอันตรายและประโยชน์แล้วจะต้องให้ความสำคัญต่อการปกป้องอันตราย เพราะ ชะรออฺ(กฎหมายอิสลาม) ได้ให้น้ำหนักต่อข้อห้ามเหนือกว่าคำสั่งใช้ ดังที่ท่านเราะฮ์ฎูล رضی اللہ عنہ ได้วางใจความว่า “ถ้าหากเข้าได้สั่งใช้ให้พวกท่านทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น พวกท่านจะต้องปฏิบัติเท่าที่พวกท่านมีความสามารถ และถ้าหากห้ามพวกท่านจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น พวกท่านจะต้องห่างไกลจากสิ่งนั้น”

ตัวอย่างจากเกาะอิดะฮ์นี้

1. การใช้น้ำมากๆในการบ้วนปากและล้างจุ่มนั้นเป็นสิ่งที่สุญัตในการอาบน้ำละหมาด แต่เป็นสิ่งที่มักุฮฺสำหรับคนที่ถือศีลอดเพื่อผลประโยชน์ นั่นคือการละทิ้งสิ่งที่สุญัตจากการใช้น้ำมากๆในการบ้วนปากและล้างจุ่มในการอาบน้ำละหมาดเปลี่ยนเป็นการใช้น้ำแต่พอดีในการบ้วนปากและล้างจุ่มสำหรับคนที่ถือศีลอด

2. การถูเส้นผมด้วยนิ้วมือในการอาบน้ำละหมาดและอาบนิ้ววนั้นเป็นสิ่งที่สุญัต แต่มักุฮฺสำหรับมุฮ์ริม(ผู้ที่กำลังอยู่ในอิสรอมในการทำฮัจญ์และอุมเราะฮ์)เพื่อจะรักษาไม่ให้วาญิบจ่ายฟิเดฮ์(ค่าปรับ)เพราะการทำให้เส้นผมหล่นนั้นจะต้องให้ความสำคัญกว่าการถูเส้นผม

3. การโกหกเป็นการกระทำที่จะนำไปไปสู่ความเสียหายซึ่งเป็นสิ่งที่หะรอม หากแต่เพื่อเป็นการรักษาไว้เพื่อประโยชน์เป็นสิ่งอภัยให้โดยสามารถกระทำได้ เช่น การพูดเท็จกรณีสร้างความปรองดองระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และสร้างความประนีประนอมระหว่างสามภรรยา

จากเกาะอิดะฮ์นี้สามารถใช้ในการทำความเข้าใจในบริจาคโลหิต คือ การบริจาคโลหิต แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เลือกปฏิบัติให้กระทำได้หรือไม่เลือกปฏิบัติได้นั้น หากการละเลยอาจทำให้เกิดความเสียหายแล้ว มุสลิมควรทำการบริจาคโลหิตเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับชีวิตของผู้บาดเจ็บมากกว่าการแสวงหาความสุขสบายของตนเอง หรือผลประโยชน์ในด้านอื่นๆโดยละทิ้งชีวิตของผู้อื่นให้เกิดอันตราย

2.4.9 อัลมะสอลิหฺ มุรสะละฮฺ (المصلحة المرسله)

มะสอลิหฺ (المصلحة) เป็นพหุพจน์ ของ อัลมัสละหะฮฺ (المصلحة) หมายถึง ผลประโยชน์

อัลมุรสะละฮฺ (المصلحة) หมายถึง สิ่งที่ถูกปล่อย หรือละเลยไม่มีการกล่าวถึง ดังนั้น มะสอลิหฺ มุรสะละฮฺ คือ ผลประโยชน์ต่างๆที่ไม่มีตัวบทกล่าวถึง จึงไม่ทราบว่าจะใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ไม่มีตัวบทยอมรับหรือปฏิเสธ

เมื่อพูดถึงหลักการนี้จะมีศัพท์คำหนึ่งมักใช้อยู่เสมอ นั่นคือ อัลอิสติศลาหฺ (الاستصلاح) หมายถึง การกำหนดบทบัญญัติทางกฎหมายโดยใช้หลักมะสอลิหฺ มุรสะละฮฺ

มะสอลิหฺ มุรสะละฮฺ จึงถือว่าเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามที่สำคัญมากที่ทำให้กฎหมายอิสลามกำหนดบทบัญญัติต่างๆในการรักษาผลประโยชน์ในทุกๆกรณี โดยเฉพาะกรณีที่ไม่มีตัวบทกำหนด อย่างไรก็ตาม การใช้หลักการนี้ในการกำหนดบทบัญญัติต่างๆนั้นจะต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อไม่ให้ฮารัมหรือผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลใดของบุคคลหนึ่งมีส่วนในการกำหนดบทบัญญัติโดยอ้างหลักการนี้ (อิสมาแอ อาลี, 2545: 8)

2.4.10 การรับการรักษาในอิสลาม

การบำบัดรักษาในอิสลามเป็นองค์ประกอบหนึ่งในความจำเป็นและถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั่วไป การบำบัดรักษาในอิสลามมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถานภาพของความเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ในทัศนะของอิสลามมนุษย์ถือว่าเป็นตัวแทนของอัลลอฮฺ ﷻ

ดังคำตรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيُبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(الأنعام: 165)

ความว่า “และพระองค์นั้นคือผู้ที่ทรงให้พวกเจ้าเป็นผู้สืบแทนในแผ่นดินและได้ทรงเทิดบางคนของพวกเจ้าเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อที่พระองค์จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงประทานแก่พวกเจ้า แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้นเป็นผู้รวดเร็วในการลงโทษ และแท้จริงพระองค์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเอ็นดู เมตตา”

(อัลอันอาม :165)

อิบนุกะษีร์ ได้อธิบายว่าอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสความว่า พระองค์จะเลือกในหมู่มนุษย์ เพื่อแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์ในทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่สมัยสะลัฟ¹⁷ และเคาะลัฟ¹⁸ เพื่อทดสอบพวกเขาในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานในสิ่งที่เป็นนีอัมัต (ความโปรดปราน) เช่น ทดสอบคนรวยในความรวยของเขา การขอบคุณของคนรวยที่อยู่ในนิอัมัตของพระองค์ ทดสอบคนยากจนในความจนของเขา และทดสอบความอดทนต่อสภาพความยากจนของเขา (Ibn Kathir, 1981: 3/142)

จากอายะฮ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ส่วนหนึ่งจากบททดสอบของอัลลอฮ์ ﷻ คือความสุขสบายของผู้ที่มีสุขภาพดีและความทุกข์ระทมของผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากจากการเจ็บป่วย นั่นหมายความว่า การบริจาโคโลหิตเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่สุขภาพดีที่ต้องให้บริจาแก่ผู้ที่เจ็บป่วย และผู้เจ็บป่วยต้องพยายามหาทางออกด้วยการรักษาเพื่อป้องกันไว้ซึ่งชีวิต ดังนั้น ทั้งผู้ที่มีสุขภาพดีและผู้เจ็บป่วยต้องพึงฝึบททดสอบดังกล่าวนี้ให้ได้

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قُلُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

(البقرة: 30)

¹⁷สะลัฟ คือ ชนรุ่นแรกที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 300 ปีแรกแห่งอิเรอะฮ์ศักราชตั้งแต่ปี 1-300 ฮ.ศ. (อับดุลสุโก ดินอะ, 2549 :9)

¹⁸เคาะลัฟ คือ ชนรุ่นหลังที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ปี ฮ.ศ. 301 –ปัจจุบัน (อับดุลสุโก ดินอะ, 2549 :11)

ความว่า“และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่าแท้จริงข้าจะให้มีผู้แทนคนหนึ่งในพิภพ มะลาอิกะฮ์ได้ทูลขึ้นว่าพระองค์จะทรงให้มีขึ้นในพิภพซึ่งผู้ที่บ่อนทำลายและก่อการนองเลือดในพิภพกระนั้นหรือ? ทั้ง ๆ ที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความบริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่าแท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 30)

อิบน์กะษีร์ ได้อธิบายว่าการนองเลือดเป็นสิ่งที่ต้องห้าม โดยไม่มีเหตุจำเป็น และไม่มิเหตุผลทางบทบัญญัติในการกำหนดให้กระทำได้ โดยเฉพาะการนองเลือดในสภาพทารุณกรรม (Ibn Kathir, 1981: 1/120-121) ส่วนการบริจาคนโลหิตในกรณีจำเป็นหรือมีความต้องการโลหิตนั้นเป็นสิ่งที่วาญิบ(จำเป็นต้องกระทำ) เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในภาวะคับขันในการรักษาไว้ซึ่งชีวิตของเขาได้

ด้วยมนุษย์เป็นมัลกุก(สิ่งถูกสร้าง)ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่มีเกียรติ์นั้น พระองค์จึงได้ให้มนุษย์เป็นตัวแทนของพระองค์บนหน้าแผ่นดินของพระองค์

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قُلُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

(البقرة: 30)

ความว่า“และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่าแท้จริงข้าจะให้มีผู้แทนคนหนึ่งในพิภพ มะลาอิกะฮ์ได้ทูลขึ้นว่าพระองค์จะทรงให้มีขึ้นในพิภพ ซึ่งผู้ที่บ่อนทำลายและก่อการนองเลือดในพิภพกระนั้นหรือ? ทั้ง ๆ ที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความบริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่าแท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 30)

จากอายะฮ์ข้างต้น อิบน์กะษีร ได้อธิบายว่า การน้อมรับในคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และปฏิบัติตามคำสั่งใช้นั้นเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ โดยไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธได้ ดังเช่น การศุญุด(การกราบ)ของมะลาอิกะฮ์ต่ออาดัม(อะลัยฮิสลาม) และการปฏิเสธของอิบลิสต่ออาดัม(อะลัยฮิสลาม)ในคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งการปฏิเสธในการศุญุดของอิบลิสต่ออาดัม(อะลัยฮิสลาม)แสดงให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญในคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ หรือฝ่าฝืนในคำสั่ง (Ibn Kathir, 1981: 1/130-131)

จากอายะฮ์ข้างต้นชี้ให้เห็นถึงว่า มนุษย์คือตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าแผ่นดิน โดยมีวัตถุประสงค์การสร้างมนุษย์อย่างชัดเจน หากคำนึงถึงคุณค่าอันยิ่งใหญ่ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงมอบให้แก่มนุษย์ จะเห็นได้ว่า พระองค์ได้ทรงปกป้องพวกเขาด้วยสายโซ่ที่มั่นคงทรงพลัง และมีความสามารถในการป้องกัน ซึ่งคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษของท่านเราะฮ์ฎูล ﷺ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ย่อมหมายถึงการทำลายสังคมโดยรวม

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا
بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا
بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّا كَثَّرْنَا بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لِمُسْرِفُونَ﴾

(المائدة:32)

ความว่า “เนื่องจากเหตุนี้แหละ เราจึงได้บัญญัติแก่วงศ์วานอิสราเอลว่า แท้จริงผู้ใดฆ่าชีวิตหนึ่งโดยมิใช่เป็นการชดเชยอีกชีวิตหนึ่งหรือมิใช่เนื่องจากการบ่อนทำลายในแผ่นดินแล้ว ก็ประหนึ่งว่าเขาได้ฆ่ามนุษย์ทั้งมวล และการให้ชีวิตชีวิตหนึ่งประหนึ่งว่าเขาได้ไว้ชีวิตมนุษย์ทั้งมวล และแท้จริงนั้นบรรดาเราะฮ์ฎูล ﷺ ของเราได้นำหลักฐานต่างๆอันชัดเจนมายังพวกเขาแล้ว แล้วได้มีจำนวนมากมายในหมู่พวกเขาเป็นผู้ฟุ่มเฟือยในแผ่นดิน”

(อัลมาอิดะฮ์ :32)

อิบนุกะษีร ได้อธิบายจากโองการข้างต้นว่า อิหม่ามอัลเอาฟีย์ ได้อธิบายจาก อิบนุ อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า ผู้ใดก็ตามที่ฆ่าชีวิตหนึ่ง อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตัดสินด้วยการกระทำของคณานั้น ว่าเป็นสิ่งที่หะรอม(ต้องห้าม)เสมือนกับว่าเขาได้ฆ่านุญญ์ทั้งหมด และสะอิด บิน ญุบัยร อธิบายเพิ่มเติม กล่าวว่า ผู้ใดก็ตามที่กล้าตัดสินว่า โโลหิตของมุสลิมเป็นที่อนุมัติเสมือนกับว่าเขาได้ตัดสิน โโลหิตมุสลิมทุกคนนั้นเป็นที่อนุมัติ และผู้ใดที่ตัดสินว่า โโลหิตมุสลิมเป็นที่ต้องห้ามเสมือนกับว่าเขาตัดสินว่า โโลหิตมุสลิมทุกคนเป็นสิ่งที่หะรอมเช่นกัน นี่คือนักสะนะฮ์ที่มีความชัดเจนที่สุด (Ibn Kathir, 1981: 2/552-553)

จากอายะฮ์ข้างต้นเป็นที่เข้าใจได้ว่า โโลหิตของมุสลิมเป็นสิ่งที่หะรอม(ต้องห้าม) และหะลาละ (อนุมัติ) ด้วยเหตุผลสองประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง โโลหิตมุสลิมเป็นสิ่งที่หะรอม ด้วยการฆ่า เพราะการฆ่านุญญ์ที่บริสุทธิ์หนึ่งคนประหนึ่งว่าเขาได้ฆ่านุญญ์ทั้งหมด ดังนั้น จึงไม่เป็นที่อนุมัติด้วยการฆ่านุญญ์หรือมนุษย์ที่บริสุทธิ์ โดยไม่มีเหตุจำเป็น และประการที่สอง โโลหิตมุสลิมเป็นสิ่งที่หะลาละ (อนุมัติ) ด้วยการไว้ชีวิต เช่นเดียวกับการบริจาค โโลหิตเป็นการช่วยชีวิตคนๆหนึ่งจากความตาย เพราะการไว้ชีวิตมุสลิมหรือมนุษย์ที่บริสุทธิ์ประหนึ่งเขาได้ไว้ชีวิตมนุษย์ทั้งหมด

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴾

(الممتحنة : 8)

ความว่า “ อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่มิได้ต่อต้านพวกเจ้าในเรื่องศาสนาและพวกเจ้ามิได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะทำความดีแก่พวกเขาและให้ความยุติธรรมแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักผู้ที่มีความยุติธรรม”

(อัลมุตตะฮินะฮ์: 8)

ข้อบ่งชี้จากโองการข้างต้น คือ (*أَنْ تَبْرُوهُ وَتَقْسُطُوا إِلَيْهِمْ*) อิบนุกะซีร์ได้อธิบาย
 อายะฮ์ว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ได้ห้ามให้มุสลิมในการทำดีต่อคนปฏิเสธศรัทธา (กาฟิร) ทั้งที่เป็น
 ชาย หญิง คนยากจนและผู้ที่ไม่ทำลายศาสนาหรือคหฺมึนศาสนา (Ibn Kathir, 1981: 6/627) โดยยึด
 หลักฐานจากหะดีษ รายงานโดยอัสมา เป็นตฺ ออบูบักร นางกล่าวว่า “ฉันไปพบกับมารดาของฉันใน
 ขณะที่นางยังเป็นมุชริก (ผู้กราบไหว้เจวีด) ตั้งแต่สมัยกูร็อยซฺ เนื่องจากพวกเขากูร็อยซฺได้ยกย่องนาง
 หลังจากนั้นฉันไปพบกับท่านเราะฮฺสูล ﷺ และฉันได้บอกกับท่านเราะฮฺสูล ﷺ ว่า โอ้ ท่านเราะฮฺสูล ﷺ
 แท้จริงฉันไปพบมารดาของฉันในขณะที่นางต้องการเชื่อมความสัมพันธ์ ฉันสามารถที่จะเชื่อม
 ความสัมพันธ์ได้หรือไม่” ท่านนบี กล่าวตอบว่า ได้ จงเชื่อมความสัมพันธ์กับมารดาของเจ้า”

จากอายะฮ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อิสลามส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ได้อ
 แบ่งแยกอายุ เพศ ฐานะ และศาสนา เพราะหากเป็นมนุษย์แล้วย่อมได้รับเกียรติที่ควร ได้รับการ
 ปกป้องรักษาอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อมนุษย์ต้องการความช่วยเหลือแล้ว ควรให้การช่วยเหลือโดยไม่
 คำนึงว่าเขาจะนับถือศาสนาใด เพราะการให้ความช่วยเหลือเป็นสิ่งที่ดีงาม(อิหฺसान) หากแต่อิสลาม
 มีข้อยกเว้นในการห้ามช่วยเหลือ กรณีเป็นศัตรูคู่สงครามที่พยายามบ่อนทำลายเกียรติของศาสนา
 เท่านั้น เช่นเดียวกับการบริจาค โลหิต มุสลิมสามารถทำดีกับต่างศาสนิกได้ トラบใดที่คนเหล่านั้น
 ไม่ใช่ผู้บ่อนทำลายแผ่นดิน หรือศาสนา โดยยึดหลักฐานจากหะดีษ รายงานโดยอัสมา เป็นตฺ ออบูบักร
 นางกล่าวว่า “ฉันไปพบกับมารดาของฉันในขณะที่นางยังเป็นมุชริก (ผู้กราบไหว้เจวีด) ตั้งแต่สมัย
 กูร็อยซฺ เนื่องจากพวกเขา กูร็อยซฺได้ยกย่องนาง หลังจากนั้นฉันไปพบกับท่านเราะฮฺสูล ﷺ และฉัน
 ได้บอกกับท่านว่า โอ้ ท่านเราะฮฺสูล ﷺ แท้จริงฉันไปพบมารดาของฉันในขณะที่นางต้องการเชื่อม
 ความสัมพันธ์ ฉันสามารถที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ได้หรือไม่ ท่านเราะฮฺสูล ﷺ กล่าวตอบว่า ได้ จง
 เชื่อมความสัมพันธ์กับมารดาของเจ้า” kitab Fatawa Nur ‘Alad Darb 1 : 376 ¹⁹

การช่วยเหลือมุสลิมด้วยกันย่อมเป็นการทำดีที่อิสลามส่งเสริมอย่างมากที่ทำให้
 มุสลิมมีความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังหะดีษท่านเราะฮฺสูล ﷻ ได้ห้ามการทำลายชีวิต ทรัพย์สิน
 เกียรติศักดิ์ศรีของมุสลิม

ท่านเราะฮฺสูล ﷻ ได้ว่ากันว่า

((المُسلِمُ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرِضُهُ²⁰))

(มุสลิม, 2001 : 2564)

¹⁹ ([http:// islamqa.info/ar/ref/12729](http://islamqa.info/ar/ref/12729)) สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2557 (ออนไลน์)

²⁰ Muslim, *Sahih*, Kitab 45, bab 10, Hadith no: 2564.

ความว่า “ไม่เป็นการอนุมัติให้มุสลิมทำลายชีวิต
ทรัพย์สิน และเกียรติศักดิ์ศรีของมุสลิมด้วยกัน”

(Muslim, 2001 : 2564)

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่า หน้าที่อันประเสริฐของมุสลิม คือ การช่วยเหลือมุสลิมด้วยกัน เช่นเดียวกับการบริจาคโลหิตนั้นมนุษย์ไม่อาจที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลได้ หากมนุษย์มีความอ่อนแอและไม่พยายามที่จะรักษาเมื่อถูกคุกคามด้วย โรคภัยไข้เจ็บ อิสลามได้สนับสนุนให้มนุษย์ดูแลรักษาร่างกายและจิตใจให้มีความแข็งแรงและเข้มแข็งด้วยการให้โลหิตกับผู้ที่ต้องการโลหิตเพื่อความอยู่รอด ท่านเราะสูล ﷺ ได้ยกย่องว่า ผู้ศรัทธา(มุอฺมิน)ที่แข็งแรงย่อมดีกว่าผู้ศรัทธา(มุอฺมิน)ที่อ่อนแอ ด้วยเหตุนี้ปัญหาเรื่องการรับการรักษาด้วยการรับบริจาคโลหิตจึงเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติสำหรับผู้ที่มิจำเป็นเพื่อต้องการรักษาไว้ซึ่งชีวิต โดยมุสลิมจำเป็นต้องป้องกันตัวเองจากความหายนะ และหลีกเลี่ยงจากการฆ่าตัวตาย ดังนั้น มุสลิมต้องรับการรักษาเพื่อหลุดพ้นจากการโยนตัวเองสู่ความพินาศหรือความตาย

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ﴾

(البقرة : 195)

ความว่า “และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้า
สู่ความพินาศ”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ:195)

การบริจาคในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ ในทุกๆสิ่งถือว่าเป็นอิบาดะฮฺ²¹ในสิ่งที่ให้ประโยชน์กับสังคมมุสลิมและเพื่อนมนุษย์ชาติ (Ibnu Kathir , 1997 : 1/286) จากหลักฐานข้างต้นเป็นที่กระจ่างชัดว่ามนุษย์นั้นจัดได้ว่าเป็นมัลกุตที่มีเกียรติที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงมอบให้ ซึ่งการดูแลเกียรติของตนเองและผู้อื่นนั้นคือ การไม่ดูแลสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ สร้างและหากมีโรคภัยไข้เจ็บมาคุกคามนั้นต้องไม่ปล่อยชีวิตตนเองและผู้อื่นสู่ความตาย แต่ต้องมีการช่วยเหลืออาศัยซึ่งกันและกัน

²¹ทุกๆ สิ่งที่มีปรากฏในบทบัญญัติ จากคำสั่งใช้ต่างๆ และคำสั่งห้ามต่างๆและรวมไปถึงการงานที่อัลลอฮฺศตะอาลาทรงรัก และพอพระทัย

ก. สภาพอันเป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้การรับการรักษาเป็นสิ่งที่วาญิบ(สภาพที่จำเป็นต้องทำ)

หุกุม (บทบัญญัติ) ว่าด้วยการกำหนดให้การรับการรักษาของบุคคลเป็นสิ่งที่วาญิบ (สภาพที่จำเป็นต้องทำ) ดังนี้

1. เป็นที่ปรากฏแน่ชัดว่า โรคที่ผู้ป่วยเป็นนั้นเป็นโรคระบาดที่รุนแรงที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นหากมีการแพร่ขยาย

2. มีความมั่นใจว่าจะสามารถรักษาให้หายจากโรคดังกล่าวได้ หรือเป็นที่ยกเว้นว่าจะสามารถรักษาได้ เช่น วัณโรค มาลาเรีย โทฟอยด์ ไข้หัด วัณโรคและอื่นๆ²²

แม้ว่าในบางกรณี โรคบางอย่างไม่อาจที่จะรักษาได้ แต่อย่างน้อยการใช้ระบบการป้องกันและโภชนาการที่ดีแก่ผู้ป่วยอาจจะช่วยระงับการแพร่ระบาดของโรคได้ ความจำเป็นในการรับการรักษาของผู้ป่วยดังกล่าวนี้ เป็นที่ประจักษ์ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง หากไม่ได้รับการรักษาย่อมหมายถึง การนำพาคนสู่หายนะ ยิ่งไปกว่านั้น อันตรายอาจแพร่สู่สมาชิกภายในครอบครัวและสังคมโดยรวม ซึ่งการละเลยที่จะรับการรักษายอมทำให้โรครมีการกำเริบและรุนแรงยิ่งขึ้น จนอาจสร้างความลำบากสำหรับแพทย์ในการรักษาและบางกรณีก็จำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูง นอกจากนี้การละเลยต่อการรักษายังทำให้สังคมมุสลิมขาดทุน เพราะมันได้ทำลายพลังแห่งการผลิตที่สามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของประชาชาติ²³

เป็นที่ประจักษ์ว่า โรคที่เป็นนั้นไม่ติดต่อ แต่มีวิธีการรักษาและมีตัวยาที่สามารถทำการรักษาให้หายได้ หรืออย่างน้อยก็เป็นการลดความเสี่ยงในกายภาคหน้า เช่น การป้องกันไม่ให้มีอาการที่รุนแรง ในสภาพดังกล่าวนี้ การรักษายอมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อปัจเจกบุคคลและสังคม เพราะเป็นการป้องกันมิให้ผู้ป่วยตกเป็นภาระของคนหมู่มาก²⁴

จากเงื่อนไขข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หากผู้ป่วยแน่ชัดว่า โรคนั้นเป็นโรคที่รุนแรงและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นหากมีการแพร่ขยาย และแน่ชัดว่าหากไม่รับรักษาอาจจะนำไปสู่การเสียชีวิตได้ ซึ่งโรคที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นโรคที่ไม่ติดต่อสามารถทำการรักษาให้หายขาดได้ หากผู้ป่วยมีความแน่ชัดด้วยเงื่อนไขดังกล่าวถือว่าการรับการรักษาเป็นสิ่งที่วาญิบ(สภาพที่จำเป็นต้องทำ)

²² al-Bar, al-Ilaj al-Tibbiyy hlm. 570.

²³ แหล่งเดิม.

²⁴ แหล่งเดิม, 571.

ข. สภาพที่ทำให้การรับการรักษาเป็นมูบาสู (สามารถเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ)

สภาพที่ทำให้ผู้ที่ป่วยควรที่จะเลือกรับหรือไม่รับการรักษา ดังนี้

1. เป็นที่แน่ชัดว่า โรคที่เป็นนั้น ไม่มีตัวยาที่สามารถใช้ในการรักษาหรือยาที่ใช้ในการรักษาอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย ในขณะที่เดียวกัน ผลทางบวกที่จะเกิดจากการรักษายังไม่สามารถที่จะยืนยันได้ เช่น ผู้ป่วยโรคมะเร็งและคุมข้อมตามร่างกาย การรักษาโดยวิธีการผ่าตัด หรือ การฉายรังสีเอกซ์เรย์ หรือการใช้สารเคมีเฉพาะ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นการช่วยบรรเทาโรคที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตามในบางกรณี การรักษาโดยวิธีดังกล่าวนี้อาจนำมาซึ่งผลกระทบต่อผู้ป่วยและครอบครัว ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวมีความลำบากมากยิ่งขึ้น

2. เป็นที่แน่ชัดว่า โรคที่เป็นนั้น ไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น เว้นแต่ผู้ที่เป็นโรคเท่านั้นและไม่ต้องใช้เวลารักษาที่ยาวนานจนส่งผลกระทบต่อการทำงานของเขา อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความยากลำบากต่อผู้ที่ใกล้ชิด²⁵

3. เป็นที่แน่ชัดว่า โรคที่เป็นนั้นเมื่อทำการรักษาแล้วยังไม่แน่ใจว่า จะมีผลที่ดีหรือไม่ หรือโอกาสที่จะหายจากโรคมีความเป็นไปได้น้อย ยิ่งไปกว่านั้น แพทย์ก็ไม่สามารถที่จะช่วยบรรเทาความเจ็บปวดที่เป็นอยู่ในขณะเดียวกัน ยาที่ใช้ในการรักษาอาจส่งผลข้างเคียง เมื่อมีการใช้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน เช่น โรคปอด (Para-Paru)²⁶

จากเงื่อนไขข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หากผู้ป่วยแน่ชัดว่า โรคที่เป็นนั้น ไม่มีตัวยาที่สามารถใช้ในการรักษาหรือไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น เว้นแต่ผู้ที่เป็นโรคเท่านั้น และโรคที่เป็นนั้นเมื่อทำการรักษาแล้วยังไม่แน่ชัดว่า จะมีโอกาสที่จะหายจากโรคหรือไม่ หากผู้ป่วยมีความแน่ชัดด้วยเงื่อนไขดังกล่าวถือว่า การรับการรักษาเป็นมูบาสู(สภาพที่สามารถเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้)

2.4.10.1 การกรอกเลือด

การกรอกเลือด ถือว่าเป็นสุนนะฮ์ของท่านเราะซูล ﷺ ในลักษณะของการกระทำที่ท่านเราะซูล ﷺ ทำให้ประชาชาติของท่านได้เห็นการปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่าง ส่วนหนึ่งจากหลักฐานที่ท่านเราะซูล ﷺ กล่าวถึงการกรอกเลือด

ท่านเราะซูล ﷺ ได้ว่ากันว่า

²⁵แหล่งเดิม, หน้า1572.

²⁶แหล่งเดิม

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احتجم وهو صائم²⁷))

(البخاري 2000 : 1939)

ความว่า “ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้ทำการกรอกเลือดในขณะที่ท่านเป็นผู้ถือศีลอด ”

(al-Bukhariy , 2000 : 1939)

คนอาหรับสมัยก่อนอิสลามได้มีการกรอกเลือดกัน และเมื่อถึงประชาชาติท่านเราะสูล ﷺ อิสลามจึงได้อนุมัติและสนับสนุนให้กรอกเลือดตามบทบัญญัติ จากหะดีษรายงานโดยท่านอะนัส เบน มาลิก²⁸ ว่า

((احتجم رسول الله (ص) ... وقال إن أمثل ما تداويتم به الحمامة))

(البخاري 2000 : 5696)

ความว่า “ ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กรอกเลือด...และท่านเราะสูล ﷺ ว่าจะว่า แท้จริงการที่พวกเขาได้รักษาซึ่งกันซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งคือการกรอกเลือด ”

(al-Bukhariy, 2000: 5696)

2.4.11 บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการบริจาคโลหิต

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่พยายามค้นคว้าหาจุดยืนหรือท่าทีของนักกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับบทบัญญัติการบริจาค หรือการขายโลหิต ซึ่งปัจจุบันเป็นปัญหาที่หลายท่านกำลังถามนักวินิจฉัยทางกฎหมายอิสลามเพื่อทราบข้อเท็จจริงว่า การบริจาคโลหิตหรือการขายโลหิตนั้นเป็นที่อนุญาตหรือไม่ และเหตุใดจึงอนุญาตขายดิบและม้ามทั้งที่ทั้งสองนั้นคือ โลหิต และเป็นที่ยอนุญาต

²⁷ บุกอริยฺ บาบ อัศศิยาม:1939 และ อาบู ดาูด บาบ อัศศิยาม:2372

²⁸ อะนัส เบน มาลิก ท่าน คือ อิบน์ อันนัฎร อะบฺู หัมซะฮฺ แห่งชาวอันศอรฺ สายตระกูลเผ่าอัลกุรอรฺบุตรหลานแห่งอันนะญารฺ ท่านเป็นผู้รับใช้ท่านนบี (ศล)และเป็นนักรายงานหะดีษมากมาย ซึ่งได้รายงานหะดีษทั้งหมด 2286 หะดีษ และได้ร่วมสงครามกับท่านเราะสูล ﷺ ทั้งหมด 8 ครั้ง เป็นผู้เสียชีวิตชาฮีด ท่านเป็นเศาะหาบะฮฺที่เสียชีวิตคนท้ายสุด ท่านเสียชีวิตปี ฮ.ศ. 93 (al-Asqalaniy, 1/71)

หรือไม่ หากมุสลิมจะขายหรือบริจาคโลหิตแก่คนกาฟิรหรีบีย์(ต่างศาสนิกที่เป็นคู่สงคราม) และอะไรคือหุคมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ร่างกายของมนุษย์

ผู้วิจัยได้หาคำตอบเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตตามการอธิบายของนักวิชาการและหลักฐานจากทฤษฎีฟิเกฮ์ต่างๆมีดังนี้

2.4.11.1 ข้อชี้ขาดของการบริจาคโลหิต

การบริจาคโลหิตนั้น เมื่อคุณผลที่จะเกิดขึ้นที่อาจนำไปสู่อันตรายแก่ชีวิต หรือการเจ็บป่วยยิ่งหนักขึ้น เป็นที่ชัดเจนว่าไม่อนุญาตให้มีบริจาคหรือรับโลหิตได้ ซึ่งมีบัญญัติในอัลกุรอาน อัลหะดีษ และอัลญูอ์ญมาอฺ ดังหลักฐานจากอัลกุรอาน

อัลลอลฮฺ ﷺ ได้ตรัสว่า

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾

(النساء: 29)

ความว่า“ และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง

แท้จริงอัลลอลฮฺเป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

(อันนิสาอฺ :29)

จากอายะฮ์ของอัลลอลฮฺ ﷺ ข้างต้นเป็นที่แน่ชัดว่า พระองค์ทรงห้ามแก่มุสลิมฆ่าฟันตัวเอง เพราะร่างกายของมนุษย์นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของพระองค์ อีกทั้งรวมถึงพฤติกรรมที่เป็นการทำลายร่างกายและทรัพย์สิน ด้วยการรับประทานอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีผลการเสียชีวิตในอนาคต เช่น การสูบบุหรี่ เป็นต้น การกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่อิสลามห้ามเช่นกัน

อัลลอลฮฺ ﷺ ได้ตรัสว่า

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
وَاحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(البقرة : 195)

ความว่า “และพวกเจ้าจงบริจาคนในทางของอัลลอฮ์
และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศและจงทำดี
เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงชอบผู้กระทำดีทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 195)

แท้จริงอัลลอฮ์ ทรงห้ามมนุษย์ในการสร้างความพินาศต่อตัวเองและทรัพย์สิน
ขณะเดียวกันหากการบริจาคลโหดเกิดความพินาศขึ้นแน่นอนการบริจาคนั้นหะรอม ตามด้วยบท
หลักฐานของโองการข้างต้น

ในหะดีษท่านเราะสูล ได้วางนะไว้ว่า :

((لا ضرر ولا ضرار))

(الحاكم، 1990 : 2345)

ความว่า “ไม่มีการนำพาตัวเองและผู้อื่นสู่ความพินาศ”

(al-Hakim²⁹, 1990: 2345)

อีกหะดีษหนึ่งรายงานจากท่านอะบู สุร็อยเราะฮ์ ว่า

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ได้วางนะว่า :

((من تردى من جبل فقتل نفسه فهو في نار جهنم يتردى فيها خالدًا
مخلدًا فيها أبداً، ومن تحسى سماً فقتله نفسه فسمه في يده يتحساه في
نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبداً، ومن قتل نفسه بحديدة فحديدته في
يده يتوجا بها في بطنه في نار جهنم خالدًا مخلدًا فيها أبداً))

(البخاري ، 2000 : 5578)

²⁹ อิหม่าม อัลหะกิม กล่าวว่า หะดีษบทนี้มีสายรายงานที่เศาะหิหตามเงื่อนไขของอิหม่ามมุสลิม ซึ่งอิหม่ามทั้งสองไม่ได้บันทึกไว้
อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษเศาะหิห (al-Albaniy, 1985: 896)

ความว่า “ผู้ใดได้กระโดดลงจากภูเขาเพื่อฆ่าตัวตาย แน่แน่นอนผู้ฆ่าตัวตายนั้นได้กระโดดลงในไฟนรกอย่างนิรันดร์ และผู้ใดพยายามสรรหายาพิษเพื่อฆ่าตัวตาย และยาพิษที่อยู่ในกำมือเขานั้น ได้พยายามสรรหาเขาลงในไฟนรกอย่างนิรันดร์และผู้ใดได้ฆ่าตัวตายด้วยอาวุธ และอาวุธที่อยู่ในมือเขานั้นจะตีแทงท้องของเขาในไฟนรกอย่างนิรันดร์”

(al-Bukhariy , 2000 : 5578)

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นว่า การฆ่าตัวตายเป็นสิ่งที่ต้องห้ามด้วยหลักฐานที่กล่าวถึงโทษตามที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้ เพราะชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้าง และการอธิบายของหะดีษด้วยคำว่า “ อัลลุลูด ” ซึ่งมีความหมายว่า ตลอดกาล

2.4.11.2 หุกุมการบริจาคโลหิต

การที่คนใดคนหนึ่งจะได้รับอนุญาตให้มีการให้โลหิตได้นั้น ต้องเป็นไปตามคำสั่งของแพทย์ว่าเป็นสิ่งที่ให้กระทำได้ โดยโลหิตเป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะที่มีความสำคัญต่อร่างกาย ดังนั้น การถ่ายโลหิต เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งผลดีแก่ผู้ให้โลหิต และเป็นสิ่งที่กีดขวางอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังที่รู้จักกันว่า บทบัญญัติอิสลามนั้นได้สนับสนุนต่อการนำพาผลประโยชน์และปกป้องภัยพิโนาศ (درء المفاسد مقدم على جلب المصالح) ยิ่งไปกว่านั้น การชี้ขาดว่า การอนุญาตให้บริจาคโลหิตเพื่อที่จะให้ผู้ที่อยู่ในสภาวะความจำเป็นนั้นพ้นจากความตาย ตรายใดผู้ที่ให้บริจาคคนนั้นไม่ได้เกิดผลอันตรายใดๆ เรื่องอยู่ในหมวดหมู่ว่า

" لم تمنع أخاك ما ينفعه ولا يضره ! فكيف والحال

" أنه- في الأغلب - نافع للثنين معا ! "

ความว่า “แล้วทำไมจะห้ามญาติพี่น้องของเจ้าต่อสิ่งที่เขาได้รับประโยชน์และไม่ได้ทำให้เกิดความพิโนาศ และอย่างไรเล่าในสภาพที่เขานั้น โดยปรกติเป็นผู้ที่ให้ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายเสมอ”

(Bakri,1426 : 126)

คนอาหรับสมัยก่อนอิสลามได้มีการกรอกเลือดกัน และเมื่อถึงประชาชาติท่านเราะซูลมุฮัมมัด ﷺ อิสลามจึงได้อนุมัติและสนับสนุนให้กรอกเลือดตามบทบัญญัติจากหะดีษรายงานโดยท่านอะนัส เป็น มาลิก³⁰ ﷺ ว่า

((احتجم رسول الله (ص) ... وقال إن أمثل ما تداويتم به الحمامة))

(البخاري، 2000: 5696)

ความว่า “ท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กรอกเลือด...และท่านเราะซูล ﷺ ได้วางนะว่า แท้จริงการที่พวกเจ้าได้รักษากันซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดียิ่ง คือ การกรอกเลือด”

(al-Bukhariy, 2000: 5696)

การกรอกเลือดเป็นการถ่ายโลหิตออกบางส่วนเพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลหนึ่ง แน่นอนศาสนาได้อนุญาตให้กรอกเลือด และแท้จริงเมื่อนุญาตถ่ายโลหิตที่สร้างผลดีแก่ทั้งสองแล้ว หรือคนใดคนหนึ่ง(ผู้ให้โลหิตหรือผู้รับโลหิต)แม้แต่น้อยหรือมากก็ตาม ซึ่งการอนุญาตนั้นเป็นที่ดียิ่ง

2.4.11.3 หุกุมการขายโลหิต

ท่านอิบну หะญูร กล่าวว่า การขายโลหิตเป็นสิ่งที่ต้องห้ามโดยหุกุมการขายโลหิตนั้นเป็นสิ่งที่หะรอม (ต้องห้าม)ซึ่งมีหลักฐานการห้ามจากอัลกุรอาน อัลสุนนะฮ์และอัลอิจญ์มาอ์

ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا دَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسُقٌ ﴾

(المائدة: 3)

³⁰อะนัส เป็น มาลิก ท่าน คือ อิบну อันนัฎร อะบู หัมซะฮ์ แห่งชาวอันศอรฺ สายตระกูลเผ่าอัลคุซรอญบุตรหลานแห่งอันนะญารฺ ท่านเป็นผู้รับใช้ท่านนบี (ศล)และเป็นนักรายงานหะดีษมากมาย ซึ่งได้รายงานหะดีษทั้งหมด 2286 หะดีษ และได้ร่วมสงครามกับท่านนบีทั้งหมด 8 ครั้ง เป็นเสียชีวิตชาฮีด ท่านเป็นเสาะหาบะฮ์ที่เสียชีวิตคนท้ายสุด ท่านเสียชีวิตปี ฮ.ศ. 93 (al-Asqalaniy, 1/71)

ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ บนมัน (ขณะเชือด) สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกเหวตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากนี้พวกเจ้าเชือดทัน สัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นหินบูชา และการที่พวกเจ้าเสียนตายด้วยไม้ตีหัวเหล่านั้นเป็นการละเมิด”

(อัลมาอิดะฮ์: 3)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามรับประทานโลหิต ในเมื่อหะรอมการรับประทานโลหิตก็เป็นหะรอมในขายโลหิตเช่นกัน ด้วยการสนับสนุนจากวะทานเราะฮ์สูล มุฮัมมัด ﷺ ว่า

((إِنْ لَمْ يَكُنْ لَوْحٌ مِنْ حَرَمٍ عَلَى قَوْمٍ أَكَلُوا مِنْهُ))

(أبو داود³¹، د.ت. : 3488)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เมื่อพระองค์ทรงห้ามแก่กลุ่มชนใดถึงการห้ามรับประทานสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น พระองค์ก็จะทรงห้ามราคาของสิ่งเหล่านั้นด้วย”

(Abu Dawud, n.d : 3488)

และหะดีษที่รายงานจากอับดุลอะซฮ์ (حيفة) ว่า

“إِنْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ ثَمَنَ الدَّمِ”

(البخاري ‘ 2000 : 3534)

ความว่า “แท้จริงเราะฮ์สูล ﷺ ของอัลลอฮ์ ﷻ ได้ห้ามราคาของโลหิต”

(al-Bukhariy, 2000 : 3534)

³¹ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษเศาะหีห (al-Albaniy, 1985: 2978)

อิมามชากานีย์³² ต้องการให้ความหมายของหะรอมข้างต้นด้วยการห้ามราคาของโลหิต ดังนั้นจึงเป็นที่ต้องห้ามขายโลหิตด้วยเช่นกัน

ส่วนหลักฐานจากอัลอิจญ์มาอู ท่านอิบนุหะญูร์³³ กล่าวว่า

“ هو حرام إجماعاً ”

ความว่า “การขายโลหิตนั้นคือ

ไม่อนุมัติโดยมติเอกฉันท์”

(อิบนุหะญูร์, 4/427)

ตามมติเห็นพ้องว่าโลหิตเป็นสิ่งที่นะญิส อิบนุ รุชดี (Ibn Rushd, 1978: 4/79)

ได้กล่าวว่า

“ اتفق العلماء على أن دم الحيوان البري نجس ”

ความว่า “อุละมาอ์ได้ลงมติเอกฉันท์ว่าโลหิตของ

สัตว์บกเป็นสิ่งสกปรก”

ท่านอิบนุ อัลอะรอบีเย่ (Ibn –al ‘Arabiyy ,n.d : 1/53) ได้กล่าวว่า

“ اتفق العلماء على أن الدم حرام نجس ولا يؤكل ولا ينتفع به ”

ความว่า “อุละมาอ์ได้ลงมติเอกฉันท์ว่าแท้จริงโลหิตนั้น

เป็นสิ่งที่ต้องห้ามด้วยความสกปรก และไม่อนุญาตให้

มีการรับประทานและรับประโยชน์จากมัน”

จากคำกล่าวทั้งสองข้างต้นเป็นที่เข้าใจอย่างชัดเจนว่า โลหิตเป็นสิ่งที่หะรอมด้วยเหตุผลเพราะความสกปรก (นะญิส) และเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในการรับประทานและการใช้ประโยชน์จากโลหิตด้วยมติเอกฉันท์

³² อิมามชากานีย์ มีชื่อจริงว่า มุฮัมมัด บิน อะลี อัลชากานีย์ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ สักราช 1250

³³ อิบนุหะญูร์ มีชื่อจริงว่าอะนุ ฟัฎลุ อะสุหมัด บิน อะลีย บิน หะญูร์ อัลอัศกอลานีย์

2.4.11.4 หุ้มการซื้อโลหิตสำหรับผู้ที่มีความจำเป็น

เมื่อผู้ที่มีความจำเป็นในการใช้โลหิตคือผู้ที่บาดเจ็บที่เกิดภาวะขาดโลหิตอย่างมาก อะไรคือหุ้มสำหรับบุคคลเหล่านี้? ดังที่บุคคลท่านหนึ่ง³⁴ ที่บาดเจ็บอย่างหนักได้ชี้ถึงปัญหาเพื่อหามาตรการช่วยเหลือในการซื้อโลหิตว่า “เราได้ประสบพบเห็นในปัจจุบันว่า การให้โลหิตของคนที่มีความสุภาพดีแก่ผู้บาดเจ็บที่ต้องการโลหิตนั้นหรือคนที่เป็นมะเร็งในเม็ดโลหิตขาว โดยที่เขาคือต้องการรับโลหิตจากบุคคลอื่นเพื่อมีชีวิตรอด หากไม่รับโลหิตแล้วเขาต้องเสียชีวิต ด้วยสถานการณ์เช่นนี้เขาจำเป็นต้องรับโลหิตจากคนที่มีความสุภาพดี ดังนั้น เป็นที่อนุญาตหรือไม่ หากเขาจะซื้อโลหิตจากคนที่มีความสุภาพดีเพื่อความอยู่รอด?”

ด้วยปัญหาดังกล่าวนี้ไม่มีหลักฐานจากบรรดานักปราชญ์ยุคก่อน และไม่มีหลักฐานที่บ่งบอกถึงข้อชี้ขาดอย่างชัดเจนในเรื่องนี้ จึงทำให้พวกเขาสังเกตเรื่องที่เกิดขึ้นในปัญหาคลายคลึงกัน เช่น กรณีการขายหนังสือเพราะความจำเป็น

จากปัญหาการซื้อโลหิตแก่ผู้ที่มีความจำเป็นมี 2 กรณี คือ

กรณีแรก เขามีสิทธิ์ที่จะได้โลหิตจากการบริจาคของคนที่มาบริจาคและการให้โลหิตของโรงพยาบาลดังนั้นเขาจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขให้เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติรับโลหิตที่บริจาคได้โดยกรณีเช่นนี้หะรอม(ต้องห้าม)ในการซื้อโลหิตเพราะไม่มีความจำเป็น

กรณีที่สอง เมื่อเขาไม่มีโอกาสได้โลหิตจากที่อื่นได้นอกจากการซื้อโลหิต เป็นที่อนุญาตให้มีการซื้อโลหิตเพื่อความอยู่รอดและจำเป็น(วาญิบ)เหนือเขาที่ต้องได้โลหิตด้วยการซื้อโลหิต

ดังหลักฐานจากคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
وَإِحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(البقرة : 195)

³⁴ สูดิง ยูโซ๊ะ เนื่องจากเกิดภาวะความจำเป็นต้องการโลหิตจากสถานการณ์ความไม่สงบ. 17 กรกฎาคม 2555

ความว่า “และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของอัลลอฮฺ ﷻ และจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศและจงทำดีเถิด แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ นั้นทรงชอบผู้กระทำดีทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 195)

จากอายะฮ์ข้างต้น เป็นที่เข้าใจว่า การดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดนั้นอาจจะด้วยวิธีการซื้อ โลहितมานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำอันดับแรก และเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับเขาด้วยการปล่อยให้ตัวเองสู่ความตาย ซึ่งหากไม่มีการซื้อ โลहितในสถานการณ์ที่จำเป็นนั้น เขาจัดอยู่ในภาวะผู้ละเมิด (ผู้ทำบาป) ด้วยเหตุผล เขาขอมที่จะเสียชีวิตในขณะที่เขามีโอกาสรักษาชีวิตรอดได้ด้วยการซื้อโลहित แต่เขาปฏิเสธที่จะซื้อมัน ด้วยร่างกายของมนุษย์นั้นเป็นสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ในการเป็นเจ้าของ เพียงแต่มนุษย์นั้นมีหน้าที่ครอบครองและดูแลเท่านั้น ดังนั้น การไม่รับการรักษาเสมือนกับการฆ่าชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้าม

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾

(النساء : 29)

ความว่า “จงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

(อันนิสาอฺ : 29)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้ามจากการฆ่าตัวตายและส่วนหนึ่งจากฆ่าตัวตาย คือการไม่รับการรักษาและปฏิเสธการรักษาในขณะที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย โดยกรณีดังกล่าวจำเป็นสำหรับเขาต้องรับการรักษาเพื่อความอยู่รอด

ท่านอิบนุ อัลอะรอบี (Ibn al-‘Arabiyy, n.d : 1/53) กล่าวว่าบรรดาอุลมะฮ์ ได้กล่าวว่า

” من اضطر إلى أكل الميتة والدم ولحم الخنزير فلم يأكل حتى مات دخل النار ، إلا أن يعفو الله عنه “

ความว่า“ผู้ใดที่มีความจำเป็น โดยเขาสามารถที่จะรับประทาน ซากสัตว์และโดยเขาปฏิเสธที่จะไม่รับประทาน เขาจะได้เข้า นรก เว้นแต่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้อภัยให้”

จากคำกล่าวข้างต้น ในเมื่อการอนุมัติให้รับประทานสิ่งหะรอมในภาวะจำเป็น เป็นที่อนุญาตให้มีการซื้อโลหิตในภาวะจำเป็นด้วยเช่นกัน ตามการค้นคว้าจากหลักฐานทาง บทบัญญัติ มี 2 แห่ง คือ

แหล่งที่หนึ่ง อัลกุรอาน

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ
لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ
إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

(البقرة: 173)

ความว่า “แท้จริงพระองค์ทรงห้ามพวกเจ้านั้นเพียง แต่สัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งเสียงที่มันเพื่อสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ แล้วผู้ใด ได้รับความคับขันโดยมิใช่ผู้เสาะแสวงหาและมิใช่ เป็นผู้ละเมิดขอบเขตแล้วไปไซ้ ไม่มีบาปใดๆแก่เขา แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตา”

(อัลบะเกาะเราะฮ์:173)

จากอายะฮ์ข้างต้น แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามรับประทานสัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกรและสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ หากแต่อยู่ในภาวะจำเป็นนั้นเป็นที่อนุญาตให้มีการซื้อขายจากสิ่งที่ต้องห้ามข้างต้น เช่นเดียวกันกับการห้ามรับประทานจึงหมายถึงการห้ามขายด้วยในภาวะที่ปลอดความจำเป็น หากมีความจำเป็นเป็นที่อนุโลมที่จะรับประทานสิ่งต้องห้าม และซื้อขายสิ่งต้องห้ามได้เช่นกัน

แหล่งที่สอง เกาะอิดะฮ์ ฟิกฮียะฮ์ จากการให้ทฤษฎีฟิกฮ์ที่ว่า ความจำเป็นสามารถกระทำสิ่งที่ต้องห้ามได้ (الضرورات تبيح المحظورات)

ในกรณีที่ภาวะร่างกายแห่งสนิทอนเนื่องจากการขาดโลหิต โดยหุคมสำหรับเขา คือจำเป็นต้องมีการซื้อโลหิต หากเขาไม่ซื้ออาจจะนำไปสู่การเสียชีวิตในภายหลัง ดังหลักฐานที่สนับสนุนหลักการฟิกฮ์ว่า

((لا ضرر ولا ضرار))

(الحاكم، 1990: 2345)

ความว่า “ไม่มีการนำพาตัวเอง
และผู้อื่นสู่ความพินาศ”

(al-Hakim³⁵, 1990: 2345)

อิบน์ นุญัยมฺ กล่าวว่า จากข้อสังเกตของเกาะอิดะฮ์นี้เป็นที่อนุญาตให้รับประทานซากสัตว์ การกล่าวกุฟรฺในสภาพบังคับและการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะมีเหตุจำเป็น หรืออาจโดนฆ่า หากไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสิ่งดังกล่าวอาจนำไปสู่การเสียชีวิต จึงที่อนุมติให้กระทำได้ในภาวะข้างต้น (Ibnu Majah, n.d. : 2341)

ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในภาวะจำเป็นสามารถซื้อโลหิตได้ แต่หากมีผู้บริจาคให้กับทางโรงพยาบาลอยู่แล้วก็ไม่ต้องมีความจำเป็นต่อเขาที่ต้องมีการซื้อโลหิตจากผู้อื่น กรณีเช่นเดียวกับคนที่ต้องการโลหิต เพื่อบำรุงร่างกายแทนยาทำให้ร่างกายแข็งแรงมากกว่าเดิมจึงไม่เป็นที่อนุญาตด้วยเช่นกัน

³⁵ อิหม่าม อัลหะกิม กล่าวว่า หะดิษบทนี้มีสายรายงานที่เศาะหิหตามเงื่อนไขของอิหม่ามมุสลิม ซึ่งอิหม่ามทั้งสองไม่ได้บันทึกไว้ อัลอัลบานียฺ ระบุว่า เป็นหะดิษเศาะหิห (al-Albaniy, 1985: 896)

2.4.12 ทศนะของอุละมาอ์ (นักปราชญ์อิสลาม)ต่อการบริจาคโลหิต

คัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษไม่มีการกล่าวถึงการบริจาคโลหิต ดังนั้นต้องมีการนำเอาการวินิจฉัยชี้ขาดและการเทียบเคียงของบรรดาผู้รู้อิสลาม(อุละมาอ์)มาเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดบทบัญญัติอิสลาม จากส่วนหนึ่งคำวินิจฉัยชี้ขาดของอุละมาอ์ อาทิ

ชัยคุ อัล-ชะอรัวียะ ให้การพิตว่า การถ่ายโลหิตจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคลที่อยู่ในภาวะความจำเป็นต้องใช้โลหิตเป็นการด่วนขณะอยู่ในช่วงกระบวนการผ่าตัดและหลังการผ่าตัด ถือเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ แต่มีเงื่อนไขว่า จะต้องมีความมั่นใจว่า โลหิตที่ต้องถ่ายให้ผู้ป่วยนั้น จะต้องเป็นกลุ่มโลหิตเดียวกัน ความตั้งใจในการบริจาคโลหิตเป็นสิ่งที่ดีงาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ดีงามเหล่านี้ล้วนกระทำไปเพื่อสุขภาพ³⁶

ชัยคุ มุหัมมัด อับดุลลอฮ์ อัล-คอกุบิ ให้การพิตว่า กระบวนการถ่ายโลหิตเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่สามารถช่วยชีวิตของเหยื่อผู้บาดเจ็บและอื่น ๆ ซึ่งเป็นเหตุทำให้สูญเสียโลหิต การช่วยเหลือชีวิตของเหยื่อที่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวนี้ จะไม่สามารถกระทำได้เว้นแต่ใช้กระบวนการถ่ายโลหิตสร้างกายของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายผู้นั้น เพื่อทดแทนโลหิตที่สูญเสียไป สภาพดังกล่าวนี้ แท้จริงแล้วได้เข้าอยู่ในขอบข่ายภาวะแห่งความคับขัน ซึ่งเป็นสาเหตุของการอนุมัติให้สามารถทำการรักษาด้วยสิ่งที่หะรอมได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาชีวิต³⁷

อาลี ญุมอะฮ์ มุฟตีแห่งประเทศอียิปต์ได้ ได้กล่าวว่า หุกมของการบริจาคโลหิตว่า โลหิตเป็นสิ่งที่แยกออกจากร่างกาย (المفصل) ดังนั้น โลหิตจึงคล้ายกับน้ำตา น้ำมูก น้ำปัสสาวะ หรือเหงื่อ ซึ่งมีลักษณะที่เป็นของเหลว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ถูกรวมเข้าไปอยู่ในสิ่งที่ถูกเรียกว่า “المفصل” (สิ่งที่แยกออกจากร่างกาย) ดังนั้น คำว่า “المفصل” คือ สิ่งที่มีมันถูกนำออกมาจากร่างกายแล้ว จึงไม่มีผลร้ายต่อร่างกายมากนัก และยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งการไม่นำมันออกมาจากร่างกายบ้าง อาจจะไปสู่อันตรายต่อชีวิตก็เป็นได้ และบางสิ่งที่ถูกนำออกมาจากร่างกายนั้น บางครั้งก็อาจจะเป็นประโยชน์กับร่างกาย

ดังนั้น การบริจาคเลือดเมื่อพิจารณาแล้ว จึงถือว่าเป็นสิ่งที่อนุญาต ดังนั้น โลหิตนั้นเป็นที่ยอนุญาตให้บริจาคได้ เนื่องจากอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “المفصل” ซึ่งร่างกายสามารถสร้างขึ้นมาทดแทนใหม่ได้ โดยเงื่อนไขการบริจาคโลหิต คือ

1. ต้องมีความจำเป็นอย่างยิ่งขณะที่ยังขาดขณะที่ทำการบริจาคโลหิต เช่น มีบุคคลบางส่วนมี

³⁶ Muhammad Mutawalli al-Sha'rawi, *al-Fatawa*, Dar al-'Awdah, Bayrut: 1989, juz. 1, hlm. 47.

³⁷ Muhammad Abdullah al-Kitab, *Fatawa Hawla al-Din Wa al-Dunya Fi Qadaya al-Muslim al-Mu'asir*. Dar al-Tawzi' Wa al-Nashri al-Islamiyyah, 1409H/1909, juz. 2, hlm.151.

ความต้องการปริมาณเลือดอย่างเพียงพอเพื่ออวัยวะชีวิตของพวกเขาจากความเสียหายและความตาย เช่น เกิดอุบัติเหตุหรือเพื่อการผ่าตัด

2. การบริจาคเลือดต้องมีประโยชน์ที่แน่ชัดตามที่เสนอแนะของแพทย์และต้องไม่เกิดโทษแก่ผู้ที่บริจาค

3. การบริจาคต้องไม่ทำให้เกิดโทษต่อผู้บริจาคไม่ว่าจะเกิดโทษต่อร่างกายโดยรวมหรือบางส่วนก็ตาม หรือต้องไม่ทำให้ลดหย่อนสมรรถภาพในการดำเนินชีวิตทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรือต้องไม่มีผลกระทบในเชิงลบต่อผู้บริจาคทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วยการยืนยันที่แน่นอนทางการแพทย์

4. ต้องแน่ชัดว่า จากการตรวจสอบทางแพทย์ว่าโลหิตไม่ติดโรคหรือทำให้เกิดโทษต่อมนุษย์ผู้อื่น

5. ผู้บริจาคเลือดต้องมีคุณสมบัติพร้อม คือต้องบรรลุนิติภาวะมีสติปัญญาสมบูรณ์³⁸

ดังนั้น การบริจาคโลหิตถือว่าเป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้โดยผู้บริจาคต้องตระหนักว่า การบริจาคจะไม่ทำให้เกิดโทษต่อผู้บริจาคไม่ว่าจะเกิดโทษต่อร่างกายของผู้บริจาคหรือต่อผู้อื่นด้วย

2.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

2.5.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ (Attitude) ซึ่งบางตำราใช้คำว่า “เจตคติ” เป็นคำเก่าที่ใช้กันมานาน คือ ‘ทัศนคติ’ กับ ‘เจตคติ’ เป็นศัพท์ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางทางการศึกษาและสาขาวิชาอื่น เช่น รัฐศาสตร์ แพทยศาสตร์ เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2525 ได้บัญญัติศัพท์ว่า ทัศนคติ หมายถึง แนวความคิดเห็นและเจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2526) นักวิชาการและนักจิตวิทยาอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนคติ” ไว้เช่น

³⁸ Kitab Kalm al- tib Fatawa Ashri'yah เล่ม 2 : 298

ทัศนคติ เป็นความเชื่อและความรู้สึกที่ทนทาน และได้รับการจัดระเบียบ ซึ่งมักเป็นตัวผลักดันให้เรากระทำในทิศทางนั้น ทัศนคติจึงมีองค์ประกอบทั้งด้านความคิด อารมณ์ และการกระทำ (ขงยูทซ์ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ , 2531:179)

อัลพอร์ต (Allport อ้าง โดย สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2525:98) ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึงสภาวะของความพร้อมทางด้านจิตซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์และสภาวะของความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุหรือสถานการณ์ต่างๆ

อนาสตาซี(Anastasi,1976:543) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่แสดงออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่างๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและสถาบันต่างๆ

ทรอนไดค์ (Thorndike , 1957:23) ทัศนคติ หมายถึง การตอบสนองของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นไปในทางพอใจหรือไม่พอใจที่มีต่อบุคคล กิจกรรม สถาบัน กลุ่มสังคม

เลอฟรอนชีส์ (Lefrancios, 1983: 517) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความโน้มเอียงที่เด่นชัดและต่อเนื่อง ในการมีปฏิกิริยาตอบโต้ในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งมีผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และก่อให้เกิดแรงใจที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา

จากคำนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติ คือ ผลรวมของความรู้สึกด้านทางบวกและทางด้านลบที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งๆอาจจะเป็นตัวบุคคล และวัตถุ ซึ่งความรู้สึกนี้บางครั้งจะขัดแย้งกับข้อเท็จจริง โดยมันเป็นความรู้สึกที่อยู่ภายใต้จิตใต้สำนึกที่บุคคลนั้น ได้รับมาจากประสบการณ์หรือการรับรู้ในอดีตที่สั่งสมมา

2.5.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

ถวิล ธาราโกชน (2526: 61) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติว่า มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

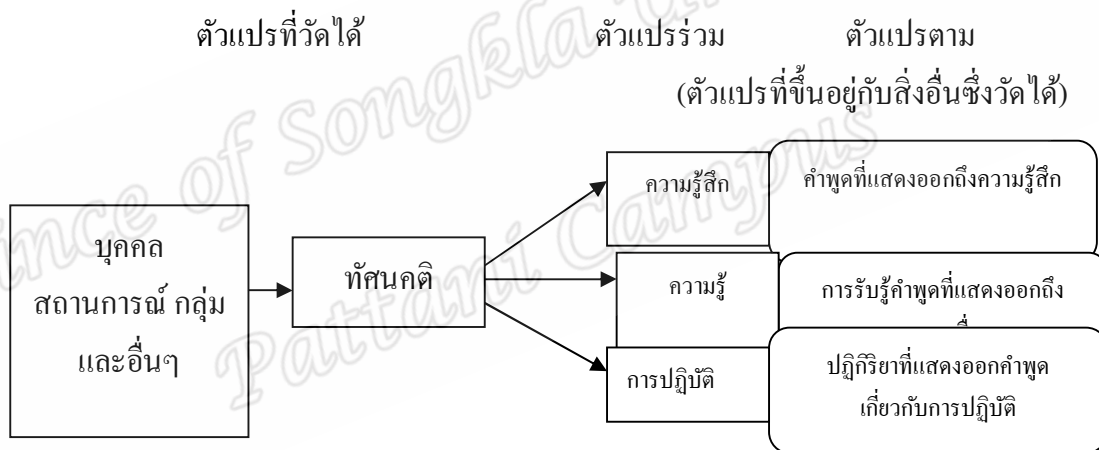
1. องค์ประกอบเกี่ยวกับการรู้ การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้น บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้ในในสิ่งนั้นเสียก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือโทษเพียงใด บางคนมีความรู้ในเรื่องนั้นเพียงเล็กน้อยก็เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นได้ บางคนต้องรู้มากกว่านี้จึงจะเกิดทัศนคติในสิ่งนั้น ปริมาณการรู้ต่อสิ่งใดแล้วเกิดทัศนคติในแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก เมื่อบุคคลมีความรู้สิ่งใดมาแล้ว และความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นดีมีประโยชน์ บุคคลก็จะเกิดชอบสิ่งนั้น ถ้ารู้ว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

3. องค์ประกอบทางการกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้สิ่งนั้นแล้ว ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบจะเกิดขึ้นตามมา บุคคลก็พร้อมที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป เมื่อคนเราเกิดทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งสามนี้ ในบุคคลปกติเมื่อเกิดทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดองค์ประกอบทั้งสามจะสอดคล้องกัน

จากองค์ประกอบข้างต้นสรุปได้ รับ การที่บุคคลจะมีทัศนคติว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไรต้องอาศัย 3 องค์ประกอบนั่นคือ ความรู้ ความรู้สึกว่าชอบหรือไม่ชอบ และส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นผลลัพธ์จากความรู้และความรู้สึกนั้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520:5) ได้อธิบายถึงทัศนคติว่าต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่จะเป็น สิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคลอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติซึ่งองค์ประกอบทั้งสามสามารถแสดงให้เห็นได้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงองค์ประกอบของทัศนคติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520:5)

2.5.3 ประโยชน์ของการศึกษาทัศนคติ

ถวิล ธาราโกชน (2526: 60-61)กล่าวว่าจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงทัศนคติ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ทัศนคติเป็นเสมือนโน้ตอย่างดี เพราะเพียงแต่รู้ว่าเรามีทัศนคติอย่างไรเราก็สามารถสรุปพฤติกรรมต่างๆของเขาได้

2. ทักษะคิดทำให้เราสามารถที่จะพิจารณาตัดสินสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น
 3. ความเข้าใจเรื่องทักษะคิดช่วยให้อธิบายถึงความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคล และความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะช่วยให้สามารถอธิบายถึงสภาพของสังคมได้
 4. ทักษะคิดเป็นความสำคัญที่บุคคลพึงมี และเขาเห็นว่าถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงความเกี่ยวข้องทางพฤติกรรมของบุคคลอื่น ทักษะคิดของเขาจะมีส่วนทำให้บุคคลอื่น สถาบันและปัญหาต่างๆในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เขาเกิดการรับรู้ในสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวของเขาซึ่งเขาต้องพยายามศึกษาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง
 5. ความเข้าใจเรื่องทักษะคิดทำให้เกิดแนวคิดที่กำแนวกคิดที่กำหนดขึ้น โดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่แสดงถึงความขัดแย้งของแรงกระตุ้น
 6. ความเข้าใจเรื่องทักษะคิดทำให้เกิดการโต้เถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม สัญชาตญาณ และการเรียนรู้ที่สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรม
 7. ในแนวของจิตวิทยา ความเข้าใจเรื่องทักษะคิดเป็นการจัดเตรียมจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจในทฤษฎีต่างๆอันจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและพฤติกรรม
 8. ในแนวสังคมวิทยา มีบางท่านได้มองทักษะคิดว่าเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้นพวกเขาจึงได้จัดเตรียมกลไกอันเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล
- จากประโยชน์ข้างต้นพอสรุปได้ว่า สำหรับทักษะคิดแล้วเป็นเครื่องมือหนึ่งทำให้รู้ถึงสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆที่จะนำไปสู่การเข้าใจพฤติกรรมในเรื่องนั้นๆซึ่งอาจจะมีการแสดงออกและความเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่มีการขัดแย้งตลอดจนสามารถสรุปพฤติกรรมต่างๆของบุคคลนั้นๆได้

2.5.4 การวัดทักษะคิด

การวัดทักษะคิดเป็นการวัดภาวะโน้มเอียงในการจะแสดงออก ไม่ใช่เป็นการกระทำ แต่เป็นความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะอัตนัย (Subjective) บุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงด้วยความจริงใจ เพราะ เห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และการแสดงออกต่อสิ่งใดนั้นไม่ว่าเป็นรูปวาจาหรือการเขียน บุคคล

มักจะไต่ตรงถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคมคือ ตามปกติวิสัย ตามค่านิยม ตามการยอมรับและการไม่ยอมรับ และการเห็นชอบหรือไม่ชอบของคนส่วนใหญ่ในสังคม (รุ่งนภา, 2536) การวัดทัศนคติที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันมีวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. การสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล วิธีการกระทำได้ยากและผลลัพธ์ไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าจะถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องมาจากการแสดงออกของบุคคลเป็นอากัปกิริยานั้นอาจไม่สะท้อนหรือส่อให้เราทราบถึงทัศนคติที่แท้จริงของเขาได้

2. วิธีการรายงานด้วยคำพูด (Verbal Report) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) หรือการสัมภาษณ์ (Interview) ที่มีลักษณะแบบปรนัย (Objective)

3. วิธีแปลความ (Interpretive Method) เป็นวิธีหาทัศนคติของบุคคลแบบอ้อม โดยที่ผู้ถูกถามมักไม่รู้ถึงวัตถุประสงค์ของผู้ทำการศึกษาไม่ระแวงสงสัยหรือรู้สึกหวงเกรงที่จะตอบคำถามหรือแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และไม่ถูกจำกัดในการตอบ ทั้งในด้านเวลาและขอบเขตของเนื้อหา เป็นวิธีที่สามารถวัดทัศนคติของบุคคลได้ชัดเจน ละเอียด ถูกต้องที่สุด แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าต้องใช้ผู้ศึกษาที่มีความสามารถ มีความชำนาญทางจิตวิทยาอย่างลึกซึ้งและใช้เวลามาก จึงเหมาะสำหรับใช้กับคนจำนวนน้อย

นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมการวัดทัศนคติว่ามีอยู่ 4 วิธี คือ (บุญธรรม อ่าง โดยวิระ พลและเฉลียว , 2538)

1. มาตรการวัดแบบของเทอร์สโตน (Thurstone's Type Scale) กำหนดโครงสร้างนำข้อความไปตัดสิน และแจกแจงความถี่ ความถี่สะสม หาคความแปรปรวน แล้วนำแบบวัดชุดเดิมให้คัดเลือกอีกครั้ง

2. มาตรการวัดแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) เป็นการวัดที่ใช้กันอย่างกว้างขวางกว่าแบบ อื่น ๆ และสามารถวัดได้เกือบทุกเรื่อง และยังมีความเที่ยงตรงสูงกว่าแบบอื่นอีกด้วย แต่ละมาตรการวัดห่างเท่ากันเป็น 0 1 2 3 4 เป็น positive หรือ negative

3. มาตรการวัดแบบของกัตต์แมน (Guttman Scale) มีใช้วิธีสร้างและพัฒนาทัศนคติ แต่เป็นวิธีประเมินหรือวิเคราะห์มาตราส่วน

4. มาตรการวัดแบบออสกู๊ด (Osgood's Scale) ใช้วัดทัศนคติและวัดบุคลิกภาพความคิดเห็น ความเชื่อและความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยแยกความแตกต่างของมโนทัศน์

ชมภูมิกาด (2516 : 66) กล่าวถึงวิธีการวัดทัศนคติไว้ว่าวิธีการวัดทัศนคตินั้นมีมาก แต่การใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการที่ง่ายและนิยมมากที่สุดแบบสอบถามที่ใช้ทดสอบการวัดทัศนคติของเทอร์สโตน (Thurstone) และของลิเคิร์ต (Likert) เป็นแบบสอบถามที่ใช้ง่ายและสะดวกที่สุดซึ่งกำหนดสัดส่วนให้ผู้เลือกตอบในข้อความหรือคำถามแต่ละข้อและในแต่ละข้อของคำตอบ

ที่ 5 อันดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่งเห็นด้วยกำลังกันไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งโดยกำหนดคะแนนของข้อความที่แสดงถึงทัศนคติเป็น 5-4-3-2-1 ตามลำดับความสำคัญของทัศนคติที่ดีหากทัศนคติที่ไม่ดีก็จะกำหนดคะแนนในทางตรงข้ามคือ 1-2-3-4-5 ตามลำดับ

ฟิชเบิน (Fishbein, 1967 : 92) ได้เสนอแนวทางการวัดทัศนคติโดยการสร้างมาตราส่วนวัดทัศนคติที่ประกอบไปด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบได้แก่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Agree) เห็นด้วย (Agree) ไม่แน่ใจ (Undecided) ไม่เห็นด้วย (Disagree) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Disagree) ส่วนใหญ่การวัดทัศนคติที่นิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายคือแบบสอบถามซึ่งโดยทั่วไปแบบสอบถามที่ใช้ในการวัดทัศนคตินั้นมีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบโดยมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

กล่าวโดยสรุปว่า วิธีการวัดแบบสอบถามทำได้หลายวิธีแล้วแต่ความนิยมและความสะดวก แต่สำหรับผู้วิจัยแล้วแบบสอบถามที่ง่ายที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ในการวัดทัศนคติเป็นแบบให้เลือกตอบโดยมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.5.5 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และยึดหยุ่นไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามที่เคลแมน (Kelman , 1967 : 469-471) ได้เสนอขบวนการที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังนี้

1. การยินยอม (Compliance) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่นเพราะต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนในทางที่ตนต้องการหรือพอใจ
2. การลอกเลียนแบบ (Identification) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของตนเองขึ้นให้เหมือนกับคนในสังคม เพื่อที่จะติดต่อกับหรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี
3. ความเหมาะสม (Internalization) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เหมาะสมกับระบบค่านิยมที่มีอยู่ในตัวเขา

กล่าวโดยสรุปว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และยึดหยุ่นไปตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับ การยินยอม การลอกเลียนแบบ และความเหมาะสมที่มีต่อตัวเขาให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นได้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคโลหิต

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติการบริจาคโลหิตในอิสลาม พบว่างานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ โดยตรงขณะนี้ยังไม่ปรากฏให้คัดมาเพื่อทบทวนวรรณกรรมได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมงานวิจัยในประเทศไทย ดังนั้นในการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกเอกสารและงานวิจัยที่มีเนื้อหาใกล้เคียงมาศึกษาค้นคว้าและนำเสนอ ดังนี้

อินทิรา บางสุวรรณ (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการบริจาคโลหิตแก่หน่วยเคลื่อนที่ของศูนย์ บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย : ศึกษาเฉพาะ กรณี โครงการ ถนนสีลม” ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริจาคโลหิตเป็นเพศชายมากกว่า เพศหญิง ในอัตรา 3:2 แรงจูงใจในการบริจาคโลหิตของกลุ่มผู้บริจาคโลหิตและ กลุ่มผู้ไม่บริจาคโลหิตที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตตรงลงมาคือปัจจัยด้านชื่อเสียงของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยและปัจจัยด้านอิทธิพลของจิตใจและสังคมในเรื่องของเหตุผล ไม่บริจาคโลหิตเพราะเกิดความกลัวการติดเชื้อโรค จากการบริจาคโลหิต กลัวติดเชื้อเอชไอวีจากการใช้เข็มเจาะโลหิต หรือผู้ไม่บริจาคโลหิตไม่พร้อมที่จะ บริจาคโลหิตเพราะมีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการบริจาคโลหิตและเกิดความรู้สึกว่าการสูญเสีย โลหิตออกจากร่างกายก่อให้เกิดอันตรายสืบเนื่องมาจาก ผู้ไม่บริจาคโลหิตยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตอยู่ จึงทำให้ไม่บริจาคโลหิต

คุณณี วินิจัย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติต่อการบริจาคโลหิตและพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคโลหิต” จากการศึกษาพบว่านักเรียนที่เคยบริจาคโลหิตและไม่เคยบริจาคโลหิตมีทัศนคติต่อการบริจาคโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยเหตุผลในการตัดสินใจบริจาคโลหิตครั้งแรกคือช่วยเหลือชีวิตเพื่อนมนุษย์ร้อยละ 96.7 และในกลุ่มนักเรียนที่เคยบริจาคโลหิตมีความตั้งใจที่จะบริจาคโลหิตเป็นประจำ ร้อยละ 37.6 ส่วนกลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยบริจาคโลหิตมีความตั้งใจที่จะบริจาคโลหิตเป็นประจำร้อยละ 37.6 ส่วนกลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยบริจาคโลหิตมีความตั้งใจที่จะบริจาคโลหิตเป็นประจำเพียง ร้อยละ 8.5 จะบริจาคเป็นครั้งคราวร้อยละ 45.9

กรองทอง เพ็ชรวงษ์ (2544 : บทคัดย่อ)ในงานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของสื่อ
 ประชาสัมพันธ์เพื่อโน้มน้าวใจบุคลากรภาครัฐและเอกชนให้มาบริจาคโลหิต” สรุปผลได้ ดังนี้
 1.บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีเพศ การศึกษา อาชีพต่างกันเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการ
 บริจาคโลหิตไม่ต่างกันแต่กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ สถานภาพสมรสและรายได้ต่างกันเปิดรับสื่อ
 ประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน 2. บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน
 มีความรู้เรื่องการบริจาคโลหิตต่างกัน แต่บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีสถานภาพสมรสและรายได้
 เฉลี่ยต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับการบริจาคโลหิตไม่ต่างกัน 3. บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มี เพศอายุ
 สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีทัศนคติต่อการบริจาคโลหิตไม่ต่างกัน
 4. บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีเพศสถานภาพสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมบริจาคโลหิตต่างกันแต่
 บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีพฤติกรรมบริจาคโลหิตไม่
 ต่างกัน 5. การเปิดรับสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องการบริจาคโลหิต 6. การเปิดรับสื่อ
 ประชาสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการบริจาคโลหิต 7. การเปิดรับสื่อบุคคล มี
 ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิต 8. ความรู้เรื่องการบริจาคโลหิต ไม่มีความสัมพันธ์กับ
 ทัศนคติเกี่ยวกับการบริจาคโลหิต 9. ความรู้เรื่องการบริจาคโลหิต มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
 บริจาคโลหิต 10. ทัศนคติต่อการบริจาคโลหิต มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิต

อากาศร สิวิบูลย์กุล (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแบบแผนสุขภาพของ
 ผู้มาบริจาคโลหิตที่ธนาคารเลือดโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
 แบบแผนสุขภาพของผู้ที่มาบริจาคโลหิตที่ธนาคารเลือดโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่กลุ่ม
 ตัวอย่างคือประชาชนทั่วไปที่แสดงความจำนงมาบริจาคโลหิตที่ธนาคารเลือดโรงพยาบาลมหาราช
 นครเชียงใหม่จำนวน 370 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแบบแผนด้านการรับรู้สุขภาพและ
 การดูแลสุขภาพแต่มีการตรวจร่างกายเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเพียงร้อยละ 30.0และมีการส่งเสริม
 สุขภาพร้อยละ 95.4 แบบแผนอาหารและการเผาผลาญสารอาหารรับประทานอาหารครบวันละ 3
 มื้อ ร้อยละ 70.5 แบบแผนการขับถ่ายมีการขับถ่ายปัสสาวะ 4-5 ครั้งต่อวันร้อยละ 51.4 แบบ
 แผนการพักผ่อนนอนหลับวันละ 6-8 ชั่วโมงร้อยละ 86 แบบแผนสติปัญญาและการรับรู้มีความรู้สึ
 กกลัวเจ็บในการบริการโลหิตร้อยละ 53.5 ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหลังบริจาคโลหิตว่าต้องนอน
 พักบนเตียงบริจาค 5-10 นาทีร้อยละ 97.6 แบบแผนการรับรู้ตนเองและอัตมโนทัศน์มีการรับรู้ว
 ตนเองมีสภาพร่างกายแข็งแรงพอที่จะบริจาคร้อยละ 85.4 มีความมั่นใจว่าโลหิตของตนเองไม่มีเชื้อ
 โรคปลอมปนร้อยละ 92.7 และมีความตั้งใจที่จะบริจาคโลหิตต่อไปในอนาคตร้อยละ 93.3 แบบ
 แผนบทบาทและสัมพันธภาพเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับสมาชิกในชุมชนเป็นบางครั้งร้อยละ 74.1
 รับรู้บทบาทของตนเองว่าได้ทำประโยชน์กับสังคมร้อยละ 95.7 แบบแผนเพศและการเจริญพันธุ์ไม่

มีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 91.4 แบบแผนการปรับตัวและความทนทานต่อความเครียดไม่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการมาบริจาคโลหิตร้อยละ 88.9 และมีกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความเครียดโดยการดูโทรทัศน์ร้อยละ 82.3 ส่วนแบบแผนคุณค่าและความเชื่อมีความเชื่อว่าการดีบริจาคโลหิตเป็นการทำบุญกุศลร้อยละ 53.5 ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดำเนินงานให้ผู้บริจาคโลหิตมีภาวะสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์สามารถบริจาคโลหิตได้ตามเจตนารมณ์

โสภิตา เพชรสารกุล (2552 : บทคัดย่อ)ในงานวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการบริจาคโลหิตของประชากรในอำเภอเมืองเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิงสถานภาพโสดการศึกษาระดับปริญญาตรีอาชีพนักเรียนนักศึกษาและมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,001-20,000 บาท การศึกษาทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตที่ถูกต้องมีความรู้สึกรู้เห็นด้วยในส่วนประกอบด้านต่างๆเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตและมีแนวโน้มที่จะบริจาคโลหิตในอนาคตแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติที่ดีต่อการบริจาคโลหิตและจะบริจาคโลหิตในอนาคต ร้อยละ 80 ช่วงเวลาในการบริจาคโลหิตในอนาคต คือ ภายใน 3 เดือน ร้อยละ 46.87 โดยเลือกสถานที่ในการบริจาคโลหิต คือ สาขาบริการโลหิตแห่งชาติ เหล่ากาชาด จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 80.94 ซึ่งค้นพบว่าผู้ที่เคยบริจาคโลหิต (200 ราย) มีแนวโน้มที่จะบริจาคโลหิตร้อยละ 100 และจะแนะนำต่อให้ผู้อื่นบริจาคโลหิตร้อยละ 99.00 ส่วนผู้ที่ไม่เคยบริจาคโลหิต (200 ราย) มีแนวโน้มที่จะบริจาคโลหิต ร้อยละ 60.00